

บทที่ ๒

แนวคิดจริยธรรมนักรการเมืองทั่วไป

ในบทที่ ๒ นี้ผู้วิจัยจะศึกษาวิเคราะห์ความหมายจริยธรรมที่เกี่ยวข้องในทางการเมือง เริ่มจากนิยามและความหมายจริยธรรม นักรการเมือง จริยธรรมนักรการเมือง พัฒนาการของ จริยธรรมการเมืองตามแนวคิดตะวันตก-ตะวันออก ปัญหาวิกฤติจริยธรรมทางการเมือง ปัญหา นักรการเมือง ปัญหาวิกฤติจริยธรรมของนักรการเมืองและผลกระทบจากปัญหาวิกฤติจริยธรรมของ นักรการเมือง

๒.๑ นิยามและความหมาย

๒.๑.๑ นิยามและความหมายจริยธรรม

คำว่า “จริยธรรม” แยกเป็น จริย+ธรรม,จริย หมายถึงความประพฤติหรือกิจที่ควร ประพฤติ ส่วนคำว่า ธรรมหมายถึงความดี,หลักคำสอนของศาสนา,หลักปฏิบัติ ดังนั้น จริยธรรมจึงมี ความหมายตามตัวอักษรว่า“หลักแห่งความประพฤติ”หรือ“แนวทางแห่งความประพฤติ” คุณความดี คำสั่งสอนในศาสนา หลักประพฤติดั้งเดิมในศาสนา ความจริง ความยุติธรรม ความถูกต้อง กฎเกณฑ์ กฎหมายของสังคม แต่โดยทั่วไปเมื่อกล่าวถึงคำว่าจริยธรรมมักจะพิจารณาอยู่ในกรอบแนวคิดทาง ศาสนา เพราะคำสอนทางศาสนาช่วยสร้างระบบจริยธรรมให้สังคม

นักปราชญ์และนักคิดต่างให้นิยามความหมายคำว่า“จริยธรรม”ไว้มากมายทั้งแนวคิดและ การให้เหตุผลในความหมายที่คล้ายคลึงกัน เช่น จริยธรรม คือธรรมที่เป็นข้อประพฤติปฏิบัติ,ศีลธรรม, กฎศีลธรรม^๑ แนวทางประพฤติปฏิบัติตน เพื่อการบรรลุถึงสภาพชีวิตอันทรงคุณค่าพึงประสงค์^๒ การสร้างคนแต่ละคนให้เป็นคนดี เป็นหลักการที่จำเป็นที่ช่วยให้การใช้จริยธรรมในทางสังคมให้ได้ผล ทุกศาสนาถือว่าถ้าคนแต่ละคนเป็นคนดี สังคมก็จะดี^๓ ศาสตร์ที่กล่าวถึงคุณค่าในทางศีลธรรมอัน

^๑ ดูเพิ่มเติมใน พระเมธีธรรมาภรณ์ (ประยูร ธมฺมจิตโต),พุทธศาสนากับปรัชญา, (กรุงเทพมหานคร : โรงพิมพ์สหธรรมิก, ๒๕๓๕), หน้า ๘๑.

^๒ สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาแห่งชาติ, เรื่องจริยธรรมในสังคมไทยปัจจุบัน, สถาบันเทคโนโลยีแห่ง เอเชีย (AIT) (ปทุมธานี เมื่อ พ.ศ. ๒๕๒๒). (เอกสารเย็บเล่มประกอบการสัมมนา)

^๓ ดู ปรีชา ช่างขวัญยืน, “การศึกษาจริยศาสตร์สังคมในพุทธศาสนาในเชิงวิจารณ์”, วิทยานิพนธ์อักษร- ศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาปรัชญา,(บัณฑิตวิทยาลัย : จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย),๒๕๑๙.

สัมพันธ์กับความประพฤติในทางดี^๔ ตรงกับภาษาอังกฤษว่า “Morality” หมายถึง แก่น ระเบียบ กฎเกณฑ์ที่ว่าด้วยความดีชอบชั่วดีที่สังคมกำหนดไว้ให้คนในสังคมนั้นๆ ยึดถือปฏิบัติ^๕

พจนานุกรมฉบับราชบัณฑิตยสถาน พ.ศ. ๒๕๓๕ ให้คำนิยามว่า “จริยธรรม” คือ ธรรมที่เป็นข้อประพฤติปฏิบัติ, ศีลธรรม, กฎศีลธรรม จริยธรรม จึงหมายถึงสิ่งที่ตั้งงามของสังคม^๖ การกระทำดีของบุคคลจึงหมายถึงประโยชน์ที่สังคมต้องการ และเป็นประโยชน์สุขของตนเองและส่วนรวม เพื่อควบคุมพฤติกรรมของคนในสังคมให้ประพฤติไปในทิศทางเดียวกันถือเป็นบรรทัดฐาน เป็นกรอบแนวคิดและถือเป็นทฤษฎีหลักที่ทุกคนต้องปฏิบัติตาม

พระราชวรมุนี(ประยุทธ์ ปยุตโต) ได้กล่าวถึงจริยธรรมในความหมายอย่างกว้าง หมายถึง การดำเนินชีวิตความเป็นอยู่ การครองชีวิตการใช้ชีวิตการเคลื่อนไหวของชีวิตทุกด้านทุกระดับ ทั้งทางกาย ทางวาจา ทางใจ การปฏิบัติกรรมฐานเจริญสมาธิบำเพ็ญสมณะ เจริญวิปัสสนา^๗

ม.ร.ว.คึกฤทธิ์ ปราโมช ให้ทัศนะว่า “จริยธรรมของสังคมไทยขึ้นอยู่กับระบบศีลธรรมของพุทธศาสนาที่กำหนดหลักในการปฏิบัติในชีวิตประจำวัน”^๘

ศ.ดร.สาโรช บัวศรี ได้ให้ความเห็นว่า จริยธรรมมีหลายระดับ ซึ่งสามารถจำแนกตามระดับกว้าง ๆ ได้ ๒ ระดับ ได้แก่ ระดับของผู้ครองเรือน คือ โลกียธรรม กับ ระดับของผู้ที่ละบ้านเรือนแล้ว คือ โลกุตระธรรม^๙

ศ.ดร.สุชาติ ประสิทธิ์รัฐสินธุ์ มองว่า จริยธรรม หมายถึง ความถูกต้องดีงาม สังคมทุกสังคมจะกำหนดกฎเกณฑ์กติกา บรรทัดฐานของตนเองว่า อะไรเป็นสิ่งที่ดีงาม และอะไรคือความถูกต้อง โดยทั่วไปได้มีการเขียนเป็นกฎข้อบังคับให้สมาชิกทุกคนต้องยึดถือปฏิบัติตาม ซึ่งหากมีการละเมิดจะถูกลงโทษโดยสังคมในขณะเดียวกัน^{๑๐}

ศ.เกียรติคุณแสง จันทรงาม เห็นว่า จริยธรรมหมายถึงคุณสมบัติทางความประพฤติ ที่สังคมมุ่งหวังให้คนในสังคมนั้นประพฤติ มีความถูกต้องในความประพฤติมีเสรีภาพภายในขอบเขตของมโนธรรม(Conscience) เป็นหน้าที่ที่สมาชิกในสังคมพึงประพฤติปฏิบัติต่อตนเอง ต่อผู้อื่น และต่อ

^๔ ดร.สติสจันทร์ ชิตเตอร์จี และ ดร.ธิเรนทร โมฮันทัตตะ, **ปรัชญาอินเดีย**, แปลโดยสนั่น ไชยานุกูล, พิมพ์ครั้งที่ ๒, (กรุงเทพมหานคร : โรงพิมพ์คุรุสภา, ๒๕๑๙) หน้า ๖๒๕.

^๕ ราชบัณฑิตยสถาน, **พจนานุกรมศัพท์ปรัชญา อังกฤษ-ไทย**, หน้า ๗๕.

^๖ ราชบัณฑิตยสถาน, **พจนานุกรมฉบับราชบัณฑิตยสถาน พ.ศ.๒๕๔๕**, (กรุงเทพมหานคร : โรงพิมพ์อักษรเจริญทัศน์, ๒๕๔๒), หน้า ๒๑๗.

^๗ พระราชวรมุนี(ประยุทธ์ ปยุตโต), **การพัฒนาจริยธรรม**, พิมพ์ครั้งที่ ๓, (กรุงเทพมหานคร : โรงพิมพ์สหธรรมิก, ๒๕๒๙), หน้า ๒๕.

^๘ ม.ร.ว.คึกฤทธิ์ ปราโมช, **ศาสนากับสังคมไทย**, (กรุงเทพมหานคร : โรงพิมพ์คุรุสภา, ๒๕๒๙), หน้า ๖๕.

^๙ ศ.ดร.สาโรช บัวศรี, **ฐานปรัชญาการศึกษาไทย**, (กรุงเทพมหานคร : โรงพิมพ์พระนคร, ๒๕๑๙), หน้า ๕๖.

^{๑๐} ศ.ดร.สุชาติ ประสิทธิ์รัฐสินธุ์, **กฎหมายกับการเลือกตั้ง**, (กรุงเทพมหานคร : โรงพิมพ์มหาวิทยาลัยรามคำแหง, ๒๕๓๙), หน้า ๑๕.

สังคม เพื่อให้เกิดความเจริญรุ่งเรืองในสังคม การที่จะปฏิบัติเช่นนั้นได้ ผู้ปฏิบัติจะต้องรู้ว่าสิ่งใดถูกสิ่งใดผิด และยังเห็นว่าโครงสร้างจริยธรรมส่วนมากมาจากคำสอนทางศาสนา^{๑๑}

จากนิยามข้างต้น แม้จริยธรรมไม่สามารถแยกขาดจากศีลธรรม แต่จริยธรรมจะมีความหมายกว้างกว่าศีลธรรม เพราะศีลธรรมเป็นหลักคำสอนทางศาสนาที่ว่าด้วยความประพฤติปฏิบัติชอบ ส่วนจริยธรรมหมายถึงหลักประพฤติปฏิบัติทั่วไปซึ่งมีรากฐานอยู่บนหลักคำสอนของศาสนา ปรัชญาและขนบธรรมเนียมประเพณีของสังคม เป็นแนวทางประพฤติปฏิบัติตนเพื่อการบรรลุถึงสภาพชีวิตอันทรงคุณค่าที่พึงประสงค์ เหตุที่จริยธรรมอิงศาสนาเนื่องจากคำสอนทางศาสนาช่วยสร้างระบบจริยธรรมให้สังคม และได้หยั่งรากลึกอยู่บนวัฒนธรรมขนบธรรมเนียมประเพณี โดยนัยนี้บางท่านเรียกหลักความประพฤติที่มาจากคำสอนทางศาสนาว่า“หลักศีลธรรม(Morality)” และเรียกหลักประพฤติที่พัฒนามาจากศาสนาสู่กระบวนการทางสังคมว่า“หลักจริยธรรม(Ethics)”จริยธรรมมิใช่กฎหมาย เนื่องจากกฎหมายบังคับให้คนทำตามและมีบทบัญญัติลงโทษสำหรับผู้ฝ่าฝืน คนเคารพกฎหมายเพราะกลัวถูกลงโทษ ขณะที่จริยธรรมไม่มีสภาพบังคับและไม่มีบทลงโทษ ดังนั้นคนมีจริยธรรมจะต้องมีแรงจูงใจสูงกว่าการกลัวถูกลงโทษ อย่างไรก็ตามกฎหมายเกี่ยวข้องกับจริยธรรมในฐานะเป็นแรงหนุนภายนอกเพื่อให้คนเป็นคนดีมีจริยธรรม

จากที่กล่าวมาข้างต้น คำว่าคุณธรรม ศีลธรรม จริยธรรม จรรยาบรรณ ล้วนมีเป้าหมายเพื่อควบคุมตนเองและส่งผลต่อพฤติกรรมของบุคคลนั้น โดยสรุปจริยธรรมคือ สิ่งที่มีอยู่แล้วในตัวมนุษย์ โดยธรรมชาติ ซึ่งจะต้องพัฒนาขึ้นโดยอาศัยกฎเกณฑ์ความประพฤติที่มนุษย์ควรประพฤติที่ได้จากหลักการทางศีลธรรม หลักปรัชญา วัฒนธรรม กฎหมายหรือจารีตประเพณี เพื่อประโยชน์สุขแก่ตนเองและสังคม นอกจากนี้ จริยธรรมยังใช้เป็นแนวทางประกอบการตัดสินใจเลือกความประพฤติ การกระทำที่ถูกต้องเหมาะสมในแต่ละสถานการณ์ เป็นศีลธรรมที่ใช้เฉพาะกลุ่ม จริยธรรมหมายถึงหลักแห่งความประพฤติปฏิบัติชอบอันวางรากฐานอยู่บนหลักคำสอนศาสนา ปรัชญาและขนบธรรมเนียมประเพณี เพื่อประโยชน์ แก่ตนเองและส่วนรวม จริยธรรมจึงเป็นสิ่งที่ควรประพฤติ จริยธรรมของสังคมไทยขึ้นอยู่กับระบบศีลธรรมของพุทธศาสนา ผู้มีจริยธรรมจะเป็นผู้ที่มีคุณลักษณะ ๕ ประการ คือ

๑. มีความเพียรพยายามประกอบความดี ละอายต่อการปฏิบัติชั่ว
๒. มีความซื่อสัตย์สุจริต ยุติธรรมและมีเมตตากรุณา

^{๑๑} เช่น ๑.ความรับผิดชอบ (Accountability) ๒.ความซื่อสัตย์ (Honesty) ๓.ความมีเหตุผล (Rationality) ๔.ความกตัญญูกตเวที(Gratitude) ๕.ความมีระเบียบวินัย(Disciplined) ๖.ความเสียสละ(Sacrifice) ๗.การประหยัด(Thrifty) ๘.ความอดสาหะ(Diligence) ๙.ความสามัคคี(Harmony) ๑๐.ความเมตตาและกรุณา (Loving Kindness and Compassion) ๑๑.ความยุติธรรม(Justice), ดูรายละเอียดใน ศ.เกียรติคุณแสง จันทร์งาม, *คุณค่าของจริยธรรมในสังคมไทย*, (เชียงใหม่ : โรงพิมพ์มหาวิทยาลัยเชียงใหม่, ๒๕๔๑), หน้า ๒๕.

๓. มีสติปัญญารู้สึกตัวอยู่เสมอ ไม่ประมาท
๔. มีความใฝ่รู้ มีความสามารถในการประกอบอาชีพเพื่อความมั่นคง
๕. เป็นผู้ที่มีรัฐสามารถอาศัยเป็นแกน หรือฐานให้กับสังคมสำหรับการพัฒนาใดๆ ได้

๒.๑.๒ นิยามและความหมายนักการเมือง

พจนานุกรมฉบับราชบัณฑิตยสถาน ให้นิยามและความหมายนักการเมืองไว้ว่า นักการเมือง หมายถึงผู้ฝึกฝนในทางการเมืองผู้ที่ทำหน้าที่ทางการเมือง^{๑๒}

นิยามดังกล่าวเน้นถึงบุคคลที่เข้ามารับตำแหน่งทางการเมืองเพื่อทำหน้าที่แทนบุคคลอื่น ซึ่งเรียกว่าผู้ให้การสนับสนุนและให้โอกาสเข้ามาดำรงตำแหน่งทางการเมือง ตามแผนนโยบายทางการเมืองเพื่อทำหน้าที่รับใช้ประเทศชาติและประชาชนส่วนรวม เพื่อให้เป็นไปตามระบอบการเมืองการปกครองนั้นๆ เช่น ประเทศไทยมีการปกครองประเทศตามระบอบประชาธิปไตยอันมีพระมหากษัตริย์ทรงเป็นพระประมุข ประชาชนได้มีส่วนร่วมในการเลือกผู้แทน โดยการใช้สิทธิเลือกบุคคลที่ตนมีความเชื่อถือเป็นคนดีมีคุณธรรม มีศีลธรรม และมีจริยธรรม สำหรับทำหน้าที่ทางการเมืองแทนประชาชนเรียกว่า นักการเมือง หรือผู้ที่ทำหน้าที่ทางการเมือง

แต่ในทฤษฎีรัฐศาสตร์มองการเมืองหรือวิเคราะห์การเมือง(Approach to Political Analysis)ต่างออกไป แต่สาระสำคัญเป็นไปในทำนองเดียวกันคือเป็นการใช้อำนาจแบบสองทางระหว่างฝ่ายที่เป็นผู้ปกครอง(Rulers)และฝ่ายผู้ถูกปกครอง(Ruled) คำจำกัดความของนักการเมืองที่ชัดเจนและรัดกุมมากที่สุดควรพิจารณาจากทัศนะของนักรัฐศาสตร์ เช่น

ศ.ดร.ชัยอนันต์ สมุทวณิช มองว่า นักการเมืองหมายถึงกลุ่มคนที่เข้ามาวางรูปแบบของรัฐและการจัดระเบียบความสัมพันธ์ภายในรัฐระหว่างผู้ปกครองและผู้ถูกปกครอง โดยเมื่อสังคมมนุษย์ยังมีความจำเป็นที่จะต้องมียุทธศาสตร์ คนเราจึงต้องแบ่งออกเป็นสองพวกใหญ่ ๆ คือ ผู้ที่ทำหน้าที่บังคับ(นักการเมือง/นักปกครอง)กับผู้ถูกบังคับ(ประชาชน)เสมอ^{๑๓}

รศ.ดร.ณรงค์ ลินสวัสดิ์ ให้คำนิยามนักการเมืองที่ครอบคลุมและช่วยให้เห็นภาพความเกี่ยวพันของการเมืองกับคนในสังคมว่า การเมืองเป็นการต่อสู้ช่วงชิง การรักษาไว้และการใช้อำนาจทางการเมือง โดยที่อำนาจทางการเมืองหมายถึงอำนาจในการที่จะวางนโยบายในการบริหารประเทศหรือสังคม นักรัฐศาสตร์บางท่านมองว่า แท้จริงนั้น การเมืองเป็นเรื่องของการต่อสู้แย่งชิงของ

^{๑๒} ราชบัณฑิตยสถาน, พจนานุกรมฉบับราชบัณฑิตยสถาน พ.ศ.๒๕๔๒, (กรุงเทพมหานคร : โรงพิมพ์อักษรเจริญทัศน์, ๒๕๔๒), หน้า ๒๐๗.

^{๑๓} ชัยอนันต์ สมุทวณิช, ศ.ดร., แนวคิดการเมืองไทย, (กรุงเทพมหานคร : โรงพิมพ์แห่งจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, ๒๕๔๑), หน้า ๖๑

กลุ่มผลประโยชน์ (Interest Group) ที่ดำเนินกิจกรรมทางการเมืองที่แย่งกันเข้าสู่อำนาจบริหารประเทศ หรืออย่างน้อยที่สุดก็ให้ผลผลิตจากระบบการเมือง (Political Outputs)^{๑๔}

ผู้วิจัยศึกษานิยามความหมายการเมืองและนักการเมืองแล้ว แบ่งได้เป็น ๖ กลุ่ม^{๑๕} ดังนี้

กลุ่มที่ ๑ การเมืองเป็นเรื่องของอำนาจ โดยเป็นการต่อสู้กันเพื่อให้ได้มาซึ่งอำนาจและอิทธิพลในการบริหารกิจการบ้านเมือง โดยค่านิยมของการเมืองในเชิงอำนาจที่น่าสนใจอันหนึ่ง ที่ได้ให้คำอธิบายที่ชัดเจนมากได้แก่นิยามของ ที่กล่าวว่า การเมือง หมายถึง ทุกสิ่งทุกอย่างที่เกี่ยวกับอำนาจ สถาบันและองค์กรในสังคม ซึ่งได้รับการยอมรับว่ามีอำนาจเด็ดขาดครอบคลุมสังคมนั้น ในการสถาปนาและทำนุรักษาความเป็นระเบียบเรียบร้อยของสังคม มีอำนาจในการทำให้จุดประสงค์ร่วมกันของสมาชิกในสังคมได้บังเกิดผลขึ้นมา และมีอำนาจในการประนีประนอมความคิดเห็นที่แตกต่างกันของคนในสังคม

กลุ่มที่ ๒ การเมืองเป็นเรื่องของการจัดสรรทรัพยากรของรัฐหรือสิ่งที่มีคุณค่าทางสังคม ดังเช่นมุมมองของอีสตัน (David Easton) ซึ่งได้อธิบายไว้ว่า การเมือง เป็นการใช้อำนาจหน้าที่ในการจัดสรรแจกแจงสิ่งที่มีคุณค่าต่าง ๆ ให้กับสังคมอย่างชอบธรรม (The authoritative allocation of values to society) ความหมายของการเมืองดังที่ยกตัวอย่างมานี้ เป็นนิยามที่ได้รับการยอมรับอย่างสูงจากสำนักพหุนิยม (Pluralism)

อย่างไรก็ดี ศ.ดร.ชัยอนันต์ สมุทวณิช อธิบายว่า เราจะใช้ความหมายการเมืองดังกล่าวนี้ได้ก็ต่อเมื่อ ในสังคมนั้นๆ บุคคลหรือกลุ่มบุคคลที่เกี่ยวข้อง ซึ่งได้รับผลกระทบทั้งทางตรงและทางอ้อม เห็นพ้องต้องกันและยอมรับในกติกาที่กำหนดการใช้อำนาจเพื่อแบ่งปันสิ่งที่มีคุณค่าเท่านั้น ส่วนในสังคมที่ยังไม่มีความเห็นพ้องต้องกันเกี่ยวกับกติกาที่กำหนดสิ่งที่มีคุณค่าในสังคม การเมืองยังคงเป็นเรื่องของการแข่งขันกันเพื่อกำหนดหลักเกณฑ์ในการแบ่งปันคุณค่าที่ให้ประโยชน์แก่ฝ่ายตนมากที่สุดเท่าที่จะเป็นไปได้ (The competition for the authority to determine the authoritative allocation of values to society) โดยนัยนี้ การเมืองจึงมี ๒ ระดับ คือ

ระดับแรก การเมืองอยู่ภายใต้การแข่งขันขัดแย้งของฝ่ายต่างๆ เพื่ออำนาจทางการเมืองที่ทุกฝ่ายยอมรับ ขณะที่การเมืองในความหมายแรกดังที่คณะนักคิดกลุ่มพหุนิยมที่กล่าวไปแล้ว จะยอมรับว่ารัฐเป็นการรวมกันของกลุ่มหลากหลายในสังคม และรัฐมิได้เป็นเครื่องมือทางการเมือง โดยมิได้เป็นตัวกระทำทางการเมืองที่จะขึ้นนำการเปลี่ยนแปลงทางสังคมและเศรษฐกิจ แต่รัฐ

^{๑๔} ดู รศ.ดร.ณรงค์ สิ้นสวัสดิ์, **การเมืองสยามประเทศ**. (กรุงเทพมหานคร : โรงพิมพ์มหาวิทยาลัยรามคำแหง, ๒๕๔๕), หน้า ๑๑๗.

^{๑๕} ชัยอนันต์ สมุทวณิช, **แนวคิดการเมืองไทย**, หน้า ๖๑

เป็นเพียงรัฐบาล ที่ทำหน้าที่เพียงเอื้ออำนวยความสะดวกในการแข่งขันกันของกลุ่มหลากหลาย เท่านั้น

ระดับที่สอง คือทัศนะของฮาโรลด์ ลาสเวลล์ (Harold D. Lasswell) ที่กล่าวว่า การเมืองเป็นเรื่องของการศึกษาเกี่ยวกับอิทธิพลและผู้มีอิทธิพล และเกี่ยวข้องกับว่าใคร-ทำอะไร-เมื่อไร-และอย่างไร

กลุ่มที่ ๓ การเมืองเป็นเรื่องของความขัดแย้ง เนื่องจากทรัพยากรที่มีอยู่อย่างจำกัด ขณะที่ผู้คนซึ่งต้องการใช้ทรัพยากรนั้นมีอยู่มากและความต้องการใช้ไม่มีขีดจำกัด การเมืองจึงเป็นเรื่องที่เกี่ยวข้องกับการที่คนในสังคมไม่อาจตกลงกันได้หรือเกิดความขัดแย้งขึ้น อย่างไรก็ตาม การเมืองในลักษณะนี้มีข้อโต้แย้งอยู่มากกว่าหากไม่อาจยุติข้อขัดแย้งที่เกิดขึ้นได้ บ้านเมืองย่อมตกอยู่ในสภาวะยุ่งยากวุ่นวาย ต่อมาจึงมีผู้ให้มุมมองการเมืองใหม่ว่าเป็นเรื่องของการประนีประนอมความขัดแย้งมากกว่าเป็นเรื่องของความขัดแย้ง

กลุ่มที่ ๔ การเมืองเป็นเรื่องของการประนีประนอมผลประโยชน์ เพื่อหลีกเลี่ยงมิให้เกิดความขัดแย้งจากการดำเนินงานทางการเมืองที่ไม่มีทางออก

กลุ่มที่ ๕ การเมืองเป็นเรื่องที่เกี่ยวกับรัฐและการบริหารประเทศ ในกิจกรรมหลัก ๓ ด้านคือ งานที่เกี่ยวกับรัฐ การบริหารประเทศในส่วนที่เกี่ยวกับนโยบาย และการอำนวยความสะดวกในการแผ่ดินซึ่งเป็นการควบคุมให้มีการดำเนินงานตามนโยบาย ซึ่งหากพิจารณาให้ละเอียดแล้ว การเมืองโดยนัยนี้เป็นเรื่องคาบเกี่ยวกับการเมืองเชิงอำนาจ ซึ่งได้ถูกนำไปใช้ผ่านกระบวนการนโยบายและการแต่งตั้งคัดสรรผู้นำนโยบายไปปฏิบัติ(ข้าราชการและเจ้าหน้าที่รัฐ) ในรูปของอำนาจและการปฏิบัติงานทางการปกครองและแสดงให้เห็นความสัมพันธ์ระหว่างการเมืองและการบริหาร การปกครองที่ยากจะแยกจากกันได้

กลุ่มที่ ๖ การเมืองเป็นเรื่องของการกำหนดนโยบายของรัฐ กล่าวคือการเมืองเป็นกิจกรรมที่เกี่ยวกับการกำหนดนโยบาย หน่วยงานและเครื่องมือต่างๆ ที่ใช้ในการกำหนดนโยบาย โดยนัยหนึ่ง การเมืองก็คือกระบวนการกำหนดนโยบายของรัฐ นั่นเอง

๒.๑.๓ นิยามและความหมายจริยธรรมนักการเมือง

คำว่า “จริยธรรม” นั้น ในพจนานุกรมฉบับราชบัณฑิตยสถาน พ.ศ.๒๕๔๒ ได้บัญญัติไว้ว่า “จริยธรรม” หมายถึง ธรรมที่เป็นข้อประพฤติปฏิบัติ,ศีลธรรม,กฎศีลธรรม และคำว่า “คุณธรรม” หมายถึงสภาพคุณงามความดีหรือธรรมที่ควรประพฤติปฏิบัติ^{๑๖} คำว่า นักการเมือง หมายถึง ผู้ฝึกฝนในทางการเมือง,ผู้ที่ทำหน้าที่ทางการเมือง เช่น รัฐมนตรี สมาชิก รัฐสภา เป็นต้น^{๑๗}

^{๑๖} ราชบัณฑิตยสถาน, พจนานุกรมฉบับราชบัณฑิตยสถาน พ.ศ.๒๕๔๒, หน้า ๒๑๗,

^{๑๗} เรื่องเดียวกัน, หน้า ๓๒๗,

เมื่อสรุปความโดยรวมแล้วจริยธรรมของนักการเมืองนั้น หมายถึง หลักเกณฑ์หรือข้อปฏิบัติที่ดี หรือการประพฤติปฏิบัติในสิ่งที่ดีงามของผู้ทำหน้าที่ทางการเมือง ดังนั้น จริยธรรมนักการเมืองในที่นี้หมายถึงหลักความประพฤติและการกระทำที่ถูกต้องที่ไม่ขัดต่อหลักศีลธรรม หลักคุณธรรม และหลักจริยธรรมของผู้เป็นนักการเมืองหรือสิ่งที่นักการเมืองพึงปฏิบัติ

จริยธรรมคือส่วนเสริมสร้างคุณสมบัติที่พึงประสงค์ของนักการเมืองจากการที่นักการเมืองเป็นบุคคลสาธารณะ การแสดงออกทุกขั้นตอนทุกโอกาสที่เกี่ยวข้องกับการใช้อำนาจ การพูดจา จึงถือเป็นสิ่งสำคัญที่ต้องควบคุม ระวังด้วยสำนึกหรือมโนธรรมความรู้สึกรับผิดชอบชั่วดี เกิดความรู้สึกละอายหากทำในสิ่งไม่ถูกต้องดีงาม หรือมีคุณธรรมและจริยธรรม ซึ่งคุณธรรมจริยธรรมที่นักการเมืองในระดับสากลพึงปฏิบัติสามารถสรุปได้ ๑๒ ประการ ^{๑๘} ดังนี้

๑. หลักนิติธรรม (the rule of law) หมายถึง การใช้กฎหมายบริหารประเทศ โดยต้องผ่านกระบวนการร่างอย่างถูกต้องและเป็นกฎหมายที่คำนึงถึงสิทธิเสรีภาพและอำนาจอธิปไตยของประชาชน โดยกระบวนการยุติธรรม (due process of law) จะต้องเป็นไปตามครรลอง หลักนิติธรรม จึงต่างจากการใช้กฎหมายเป็นเครื่องมือในการบริหารประเทศ (the rule by law) โดยไม่คำนึงถึงหลักการประชาธิปไตย และกลายเป็นการบริหารงานโดยตัวบุคคล (the rule by men) มากกว่าหลักการ

๒. ความอดทนอดกลั้น (tolerance) ความใจกว้าง (open-mindedness) และความมีน้ำใจนักกีฬา (sporting spirit) ทั้งหมดเป็นหัวใจสำคัญของประชาธิปไตย เพราะในสังคมประชาธิปไตยจะต้องยอมรับความแตกต่างได้ทั้งในเชื้อชาติ ศาสนา ภาษา ขนบธรรมเนียมประเพณี จุดยืนและความคิดเห็นทางการเมืองของคนในสังคม การรู้แพ้รู้ชนะ เปิดกว้างรับฟังความคิดเห็นของผู้อื่น โดยเฉพาะอย่างยิ่งนักปราชญ์ราชบัณฑิตและผู้มีประสบการณ์ เพื่อนำมาประมวลใช้ให้เป็นประโยชน์ในการทำงาน ที่สำคัญอะไรที่ตนไม่ชอบและไม่พอใจแต่ตราบเท่าที่ไม่กระทบต่อสิทธิของตนก็ต้องยอมให้สิ่งนั้นปรากฏอยู่ เพราะเป็นสิทธิส่วนบุคคลภายใต้ระบบที่มีความเสมอภาค

๓. ความถูกต้องตามกฎหมาย (legality) ความชอบธรรมทางการเมือง (legitimacy) ความถูกต้องเหมาะสม (decency) ความน่าเชื่อถือ (credibility) ภายใต้ระบอบการปกครองแบบประชาธิปไตย การกระทำอันใดก็ตามที่ต้องคำนึงถึงหลักการดังกล่าว จะทำให้งานที่รับผิดชอบอยู่นั้นประสบความสำเร็จการเน้นไปที่ตัวบทกฎหมายตามลายลักษณ์อักษรเพียงอย่างเดียวเป็นสิ่งที่ไม่พอเพียง การกระทำใดที่ไม่เหมาะสมแม้จะถูกกฎหมายก็จะขาดความชอบธรรมทางการเมือง จะส่งผลถึงความน่าเชื่อถือของนักการเมืองในที่สุด

๔. มีหลักธรรมาภิบาล (good governance) ได้แก่ ความชอบธรรมทางการเมือง (legitimacy) ความโปร่งใส (transparency) การมีส่วนร่วมของประชาชน (participation) ความ

^{๑๘} ชัยอนันต์ สมุทวณิช, ศ.ดร., แนวคิดการเมืองไทย, หน้า ๗๑-๗๕

รับผิดชอบเปิดให้ไต่เบ้ยได้ (accountability) และควมมีประสิทธิภาพและประสิทธิผล (efficiency and effectiveness) ซึ่งหมายถึงการกระทำนั้นต้องส่งผลในทางบวกทั้งในแง่ผลได้ (output) และผลลัพธ์ (outcome)

๕. อำนาจอธิปไตยเป็นของปวงชน(popular sovereignty) ระบอบการปกครองแบบประชาธิปไตยคือระบบที่ประชาชนมีอำนาจอธิปไตย และมอบหมายให้สมาชิกสภาผู้แทนราษฎรที่มาจากการเลือกตั้งทำหน้าที่แทนตน การเลือกตั้งจึงเป็นการแสดงออกถึงสิทธิและอำนาจของประชาชน ดังคำกล่าวที่ว่า เสียงของประชาชนคือเสียงของสวรรค์

๖. สิทธิเสรีภาพ (rights and freedom) เป็นหัวใจสำคัญของระบอบการปกครองแบบประชาธิปไตย ผู้ดำรงตำแหน่งบริหารและข้าราชการประจำที่มีอำนาจตามกฎหมาย จะต้องยึดถือตัวบทกฎหมายอย่างเคร่งครัด ไม่ละเมิดสิทธิเสรีภาพของประชาชน ถ้ามีเท่าที่ละเมิดเจ้าของอำนาจอธิปไตย

๗. ความเสมอภาค (Equality) ซึ่งความเสมอภาคหมายถึงความเสมอภาคทางการเมือง และความเสมอภาคทางกฎหมาย (equality before the law) ความเสมอภาคภายใต้ระบอบการปกครองแบบประชาธิปไตยถือว่าทุกคนเสมอภาคเท่ากันหมด หนึ่งคนมีสิทธิลงคะแนนเสียงได้หนึ่งเสียง (one man one vote) การเลือกปฏิบัติด้วยเหตุผลอันใดก็ตามจึงถือว่าขัดต่อหลักการประชาธิปไตย

๘. ค่านิยมและจิตวิญญาณความเป็นประชาธิปไตย (The democratic ethos) ซึ่งหมายถึงค่านิยมที่ได้รับการอบรมตั้งแต่ครอบครัว สถาบันการศึกษาและทางสังคม ให้มีความเชื่อและศรัทธาในระบอบประชาธิปไตย มีพฤติกรรมเป็นประชาธิปไตย มองเห็นและให้ความเสมอภาคถือเป็นการพัฒนาจิตวิญญาณประชาธิปไตย ซึ่งสำคัญอย่างยิ่งต่อการพัฒนาและธำรงไว้ซึ่งระบบประชาธิปไตย

๙. มองประชาธิปไตยเป็นทั้งกรรมวิธี (means) และเป้าหมาย (end) ในตัว เคารพจิตวิญญาณระบอบการปกครองแบบประชาธิปไตยว่าเป็นกรรมวิธี(means) เพื่อเป้าหมายทางการเมืองคือระบอบประชาธิปไตยเป็นเป้าหมายสูงส่ง(noble end)ในตัวเอง มองระบอบการปกครองแบบประชาธิปไตยว่าเป็นเฉพาะกรรมวิธี(means)จึงไม่ถูกต้อง ถึงแม้ว่า end คือ ผลประโยชน์จะตกต่อสังคมก็ตาม เพราะถ้าทำลายกระบวนการของความถูกต้อง แม้จะส่งผลในทางบวกต่อสังคม แต่ถ้ามีผลกระทบในทางลบต่อระบบก็จะเป็นการทำลายเป้าหมายอันสูงส่งของระบบประชาธิปไตย อันเป็นสิ่งที่ไม่พึงปรารถนาอย่างยิ่ง ทั้งสองส่วนนี้ต้องไปด้วยกัน

๑๐. ผู้ดำรงตำแหน่งบริหารระดับสูงทั้งในนิติบัญญัติ บริหาร และศาลรัฐธรรมนูญ จะต้องตระหนักว่าตนเป็นผู้ซึ่งได้รับอาณัติจากประชาชน ดังนั้นผลประโยชน์สูงสุดจะต้องเป็นผลประโยชน์ที่เอื้ออำนวยต่อประชาชนโดยส่วนรวม การกระทำอันใดที่ขัดต่อผลประโยชน์ของประชาชนซึ่งเป็น

เจ้าของอำนาจอธิปไตย การนั้นย่อมไม่ถูกต้อง นอกจากนั้นยังต้องมีความรู้สึกว่าสิ่งที่ตนทำอยู่นั้นเป็น การประกอบภารกิจอันศักดิ์สิทธิ์ (Sacred mission) หรือหน้าที่อันสูงส่ง (noblesse oblige) เพื่อ ประชาชน เพื่อประเทศชาติ

๑๑. ผู้ซึ่งดำรงตำแหน่งบริหารระดับสูงทั้งในนิติบัญญัติ บริหาร ตุลาการ จำเป็นอย่างยิ่ง ต้องยึดถือหลักจริยธรรมทางการเมือง รวมตลอดทั้งมารยาททางการเมือง โดยจะต้องกระทำหน้าที่ อย่างซื่อสัตย์สุจริต คำนึงถึงผลดีผลเสียที่จะเกิดต่อประชาชน ชาติ และบ้านเมือง เสียสละความสุข ส่วนตัวเพื่อส่วนรวม เพราะงานการเมืองเป็นงานอาสาสมัครที่ได้รับมอบหมายจากประชาชน

๑๒. ต้องเป็นบุคคลที่เปี่ยมไปด้วยคุณสมบัติอันได้แก่การมีอุดมการณ์ทางการเมือง (Political ideology) การมีจริยธรรมทางการเมือง (political ethics) การมีความรู้ทางการเมือง (political knowledge) การมีประสาทสัมผัสทางการเมือง (political sense) และการเข้าใจอารมณ์ทางการเมือง (political mood) ของประชาชนอย่างถูกต้องผู้ดำรงตำแหน่งทางการเมืองโดยเฉพาะ อย่างยิ่งผู้บริหารระดับสูง ซึ่งสามารถนำประเทศชาติและสังคมไปสู่ความเจริญ หรือความเสียหายใน ด้านต่างๆ ทั้งในแง่การเมือง สังคม เศรษฐกิจ อุดมการณ์ ศรัทธาและความเชื่อในระบบของสังคม

ตามความหมายที่กล่าวมานี้ ผู้วิจัยขอสรุปว่าหลักจริยธรรมที่นักการเมืองจะต้องวางตน อยู่ในความเป็นปกติชนที่มีสำนึกศีลธรรมจรรยาอันดีงาม เพราะนักการเมืองเป็นบุคคลสาธารณะ จึงต้องมีความรับผิดชอบมากกว่าปกติ สังคมทุกวันนี้มีความซับซ้อนและเป็นสังคมธุรกิจการเมือง ปัญหาจริยธรรมนักการเมืองจึงกลายเป็นสิ่งสำคัญยิ่งและนับวันจะกลายเป็นประเด็นปัญหาทางการเมืองมากขึ้น เมื่อนักการเมืองได้รับเลือกตั้งจากประชาชน จึงต้องปฏิบัติหน้าที่ด้วยความซื่อสัตย์ และรับผิดชอบต่อประชาชน หลีกเลี้ยงที่จะหาประโยชน์ส่วนตน หลีกเลี้ยงที่จะมีพฤติกรรมที่ใช้ อำนาจหน้าที่เพื่อประโยชน์ต่อตนเองและผู้ใกล้ชิดตน จริยธรรมนักการเมืองมีการกล่าวถึงมานานแล้ว

๒.๒ พัฒนาการของจริยธรรมนักการเมือง

จริยธรรมทางการเมืองตะวันตกมีพื้นฐานความเป็นมา และกระบวนการต่อเนื่อง คำว่า จริยธรรมมิได้เกิดขึ้นลอย ๆ แต่มีจุดกำเนิดจากปรัชญาพื้นฐานของมนุษย์ในเรื่องชีวิตความเป็นอยู่ ซึ่ง การทำความเข้าใจในวิวัฒนาการด้านจริยธรรมตะวันตกจะทำให้เห็นคุณค่าที่แท้จริงของจริยธรรม ทั้งนี้ แนวคิดเกี่ยวกับจริยธรรมของนักการเมืองที่สำคัญของตะวันตกที่มีอิทธิพลต่อแนวคิดในช่วง ต่อมา ได้แก่ โซเครตีส เพลโต อริสโตเติล

โซเครตีส(Socrates) ได้สร้างหลักการเกี่ยวกับคุณธรรม หรือจริยธรรม คือ ความรู้ คุณธรรม เป็นสิ่งที่อาจแสวงหาค้นพบได้ และคุณธรรมเป็นสิ่งที่อาจสอนและเรียนรู้ได้ คุณธรรมทาง สังคมที่สูงสุด คือ ความยุติธรรม ดังนั้น เป้าหมายสูงสุดของชีวิตการเมือง คือ คุณธรรม และรัฐที่ดี ที่สุด คือ รัฐที่มีการปกครองแบบอภิชนาธิปไตย (Aristocracy) หรือรัฐผสม (Mixed Regime) โซเคร

ติส เชื่อว่า เมื่อราชากลายเป็นปรัชญาเมธี หรือเมื่อปรัชญาเมธีกลายเป็นราชาเท่านั้น รัฐที่ดีที่สุดจึงจะเกิดขึ้นได้^{๑๙}

เพลโต(Plato)มีแนวความคิดหลักด้านจริยธรรมว่าผู้ปกครองหมายถึงราชาปราชญ์ (Philosopher King) หรือผู้ทรงคุณธรรมควรเป็นผู้ปกครอง และเมื่อความรู้ คือคุณธรรม จึงจำเป็นต้องแสวงหาและฝึกฝนอบรมคนที่มีดีที่สุด เพื่อเสริมสร้างผู้ปกครองที่เป็นธรรม เพลโตแบ่งประเภทของคุณธรรมออกเป็น ๔ประเภท คือ ปรีชาญาณ ความกล้าหาญ การรู้จักประมาณ และความยุติธรรม^{๒๐}

อริสโตเติล(Aristotle) ปรัชญาการเมืองของอริสโตเติลมุ่งที่จริยธรรมเป็นประการสำคัญ ทั้งนี้ เพื่อวางมาตรฐานความประพฤติปฏิบัติและข้อวัตรทางศีลธรรมจรรยา อันหมายถึง กฎหมาย ซึ่งแจกแจงออกเป็นแบบแผนทางสังคม และระบอบการปกครอง รวมทั้งมาตรฐานทางจริยธรรมที่ราษฎรจะต้องประพฤติปฏิบัติตาม ทั้งหมดเรียกว่า “รัฐธรรมนุญ” คุณธรรมหลักตามแนวคิดของอริสโตเติล มี ๔ ประการ คือ ความรอบคอบ ความกล้าหาญ การรู้จักประมาณ และความยุติธรรม^{๒๑}

จากแนวคิดปรัชญาตะวันตกที่ได้กล่าวมาข้างต้น ถือเป็นพื้นฐานแนวคิดพื้นฐานที่สำคัญ อันนำมาสู่การเปลี่ยนแปลงของแนวคิดจริยธรรมตะวันตกในยุคต่อมา

๒.๒.๑ พัฒนาการของจริยธรรมนักการเมืองตามแนวคิดตะวันตก

โสเครตีส (Socrates,B.C.๔๖๙-๓๙๙,ก่อนคริสตกาล)^{๒๒} เป็นผู้ที่ให้แนวการศึกษาเชิงปรัชญาที่เกี่ยวข้องกับมนุษย์โดยตรง ริเริ่มตั้งคำถามที่ว่าอะไรคือความดี ความยุติธรรม ความกล้าหาญ ขอบตั้งคำถามว่าชีวิตมนุษย์นั้นอยู่เพื่ออะไร ศีลธรรม สิ่งที่ดีและสิ่งที่ชั่วคืออะไร? เขาเป็นชาวเอเธนส์ซึ่งเป็นนครรัฐขนาดใหญ่ที่มีชื่อเสียงของกรีก สภาพการเมืองของเอเธนส์นั้น มีการเปลี่ยนแปลงมาโดยตลอดจากการปกครองแบบราชาธิปไตยมาเป็นประชาธิปไตย และเสื่อมมาสู่ระบบทรราชย์ ทูนาธิปไตย และกลายเป็นประชาธิปไตยในสมัยของโสเครตีส กล่าวกันว่าโสเครตีสนั้นมักสร้างเป็นผู้ถ่อมตนและเกลี้ยอมรับสถานะที่ด้อยกว่าฐานะที่ควรจะเป็น เขาเชื่อการตั้งคำถามว่า

^{๑๙} ชัยอนันต์ สมุทวณิช,ศ.ดร.,แนวคิดการเมืองไทย,หน้า ๗๗.

^{๒๐} เรื่องเดียวกัน,หน้า ๘๗.

^{๒๑} เรื่องเดียวกัน,หน้า ๙๒.

^{๒๒} สร้างระบบปรัชญาการเมืองจากการสนทนาถกเถียงโต้แย้งกัน(dialogue) เริ่มจากความหมายของความยุติธรรม(justice) ทำอย่างไรจึงชื่อว่ายุติธรรม-ไม่ยุติธรรม แล้วโยงไปสู่สภาพการณ์อันพึงประสงค์ว่าคนเราจะมีชีวิตที่ยุติธรรม(just life) อันเป็นชีวิตที่ดีงามได้อย่างไรและสำหรับชีวิตสังคม คือ นครรัฐนั้นจะเป็นสังคมที่ดีที่ยุติธรรม(just society)ได้อย่างไร แต่ผู้มีอำนาจมองว่าโสเครตีสได้ทำลายรูปแบบวัฒนธรรมประเพณีเดิมๆ ของชาวกรีก เพราะทำให้คนสงสัยในเทพเจ้าและผู้ปกครอง มีการฟ้องร้องว่าโสเครตีสได้ทำลาย moral ของเยาวชน มีการขึ้นศาลและคณะลูกขุนได้พิพากษาให้เขาต้องดื่มยาพิษที่ชื่อ Hemlock เขาสิ้นชีวิตในขณะที่มีอายุ ๗๐ ปี

อะไรคือความดี อะไรคือความกล้าหาญ อะไรคือความยุติธรรม จะนำไปสู่การพบลักษณะสากลของ ความดี ความยุติธรรม ความกล้าหาญ ซึ่งเป็นอิสระจากความเห็นทั้งปวง โสเครตีส เชื่อว่าเมื่อพบ ความเป็นสากลดังกล่าวแล้วจะนำไปสู่การมีชีวิตที่ดีงาม(good life) การสร้างการเมืองที่ดีงามจะต้อง ให้เกิดการเปลี่ยนแปลงทางสังคมให้สังคมดีงาม มีความยุติธรรม เขาตั้งคำถามเรื่องความยุติธรรมซึ่ง กระทบกฎหมาย ความดีกระทบผู้ปกครอง ความกล้าหาญกระทบกับผู้นำทหาร

ดังนั้น โสเครตีสจึงเป็นผู้นำในการทำให้ชุมชนนครรัฐตั้งข้อสงสัยต่อระบบการปกครองได้ แสวงหาธรรมชาติของมนุษย์ ความยุติธรรม ความดี ความกล้าหาญ และตั้งคำถามโยงใยเกี่ยวกับ มนุษย์และชุมชนการเมือง ซึ่งถือว่าโสเครตีสเป็นผู้เริ่มต้นงานปรัชญาการเมืองคลาสสิก ซึ่งสืบทอด ต่อมาโดยนักปรัชญาการเมืองกรีกที่สำคัญ เช่น เพลโต และอริสโตเติล เขามองเป้าหมายของชีวิต การเมืองสูงสุดคือคุณธรรม โสเครตีสมองว่าการศึกษาคำความเข้าใจปรากฏการณ์ธรรมชาติอย่างเดียวนั้นทำให้มนุษย์ห่างไกลและละเลยการเมือง เนื่องจากนักปรัชญาก่อนหน้านี้ เช่น Thales, Heraclitus, Parmenides, Pythagoras เป็นต้น มองการเมืองและศิลปะการเมืองเป็นเรื่องของ ขนบธรรมเนียมประเพณีไม่ใช่เรื่องธรรมชาติ ปรัชญาและสังคมการเมืองต่างแยกกันอยู่ เพราะชาวกรีกส่วนใหญ่เชื่อว่าการปฏิบัติตามขนบธรรมเนียมจารีตประเพณี รวมถึงกฎหมายของนครรัฐจะนำไปสู่ชีวิตที่ดี โดยเชื่อว่าชีวิตเป็นของขวัญจากธรรมชาติ แต่ความสุขสำราญเป็นของขวัญจากปัญญา แสดงถึงมิติการใช้เหตุผลสร้างปัญญา ชาวกรีกส่วนมากไม่ยอมแพ้ต่อโชคชะตากรรม และนิยมบทละครเรื่องโศกนาฏกรรม (tragedy) ซึ่งเป็นบทละครการต่อสู้ของผู้สูงส่งกับโชคชะตาและอำนาจพระเจ้า

โสเครตีสสืบทอดิพลจากนักปรัชญาในอดีตและได้เริ่มต้นสนใจปรัชญาการเมือง ตั้งคำถามว่าชีวิตมนุษย์นั้นอยู่เพื่ออะไร ? ศีลธรรม ความดีและความชั่วคืออะไร ? ระบบการเมืองที่ดีที่สุดนั้นเป็นอย่างไร ? โสเครตีสกล่าวว่าการที่มนุษย์เข้ามาอยู่ในสังคมแสวงหาประโยชน์ใส่ตนมากที่สุดเพื่อตนเองนั้นไม่ใช่ความสุขที่จริงหรือชีวิตที่ดีของมนุษย์เนื่องจากแนวทางดังกล่าวจะทำลายสังคมโดยรวม ในที่สุด รวมถึงการแยกตัวจากสังคมเพื่อแสวงหาความสมบูรณ์ด้วยตนเองนั้นมนุษย์ก็ต้องทนทุกข์ทรมานซึ่งเป็นสิ่งที่เป็นไปได้เนื่องจากมนุษย์นั้นเป็นสัตว์การเมือง เขาจึงพยายามหารูปแบบการปกครองนครรัฐแบบที่ดีที่สุดที่สร้างชีวิตสมบูรณ์ให้กับประชาชน

ใน“อุดมรัฐ(Republic)^{๒๓}” หรือ รัฐในอุดมคติ(อุดมรัฐ(ideal state))เพลโตเสนอแนวคิดของโสเครตีสผ่านการโต้แย้งในเรื่องนี้ในรูปของบทสนทนา(dialogue)มีขึ้นระหว่างนักปราชญ์กรีกโบราณ ๒ ท่าน คือ ซีฟาลัสผู้อาวุโสกับโสเครตีสนักปราชญ์หนุ่ม โดยผู้ถ่ายทอดคือเพลโตผู้เป็นศิษย์ของโสเครตีส โดยโสเครตีสมองว่าความยุติธรรมหรือความดีงามมิได้ให้ความหมายอันลึกล้ำใดๆ แก่

^{๒๓} Bosanquet, B., (1895). A Companion to Plato's Republic. London: Rivington, Percival & Co.

ชีวิต ความยุติธรรมไม่ควรเป็นการได้รับมาและการให้กลับไปในการทำนองการใช้หนี้แห่งเวรกรรม หรือประดุจหนึ่งการทำดีต่อมิตรและการทำเลวต่อศัตรูซึ่งการนี้อาจจะยุติธรรมก็ได้ โสเครตีสให้คำตอบไม่ได้ว่าความยุติธรรมอันแท้จริงนั้นคืออะไร เพียงแต่ได้แก่งคิดว่ามันน่าจะหมายถึงความเป็น สัจธรรมสูงสุดบางอย่างที่ล้ำลึกยิ่งกว่านั้น(truthfulness) โสเครตีสเชื่อว่าคุณธรรม(virtue) คือความรอบรู้(knowledge) ซึ่งสามารถค้นพบได้ สอนและเรียนกันได้ แต่เราไม่สามารถกล่าวได้ว่าความไม่ยุติธรรมดีกว่าความยุติธรรม เช่นกับไม่สามารถกล่าวได้ว่าความยุติธรรมดีกว่าความไม่ยุติธรรมจนกว่าจะรู้แน่ชัดเสียก่อนว่าสองสิ่งนี้คืออะไรกันแน่ เราต้องพิจารณาสองสิ่งนี้และวิเคราะห์ว่าการกระทำบนพื้นฐานของค่านิยมทั้งสองมีผลกระทบต่องานอย่างไร การที่โสเครตีสพยายามหาคำตอบในเรื่องความยุติธรรม รวมถึงความดีของมนุษย์นั้นได้ทำให้เขาถูกตัดสินให้ต้องดื่มยาพิษ(Hemlock)

เพลโต(Plato, ๔๒๗-๓๔๗ B.C.) เกิดที่นครเอเธนส์ มาจากครอบครัวชนชั้นสูง เขาเป็นลูกศิษย์ที่สำคัญของโสเครตีส ต่อมาเพลโตได้ตั้งสำนักศึกษาขึ้นมาชื่ออะคาเดมี(Academy) ที่เอเธนส์ เป็นนักปรัชญาที่สนใจว่า คนเราควรมีชีวิตอยู่เพื่ออะไร พยายามหาความหมายและเป้าหมายของชีวิต ในหนังสืออูโตมรัฐ มีการตั้งข้อสังเกตว่าหากคิดแบบวิทยาศาสตร์โดยใช้เหตุผลกำหนดความสัมพันธ์ของคนในสังคมจะทำให้เราได้รู้ที่ดีที่มีความชอบธรรม สิ่งที่ทำให้เพลโตเขียนเรื่องนี้ คือการที่โสเครตีส ถูกรัฐลงโทษให้กินยาพิษ โทษฐานเลี้ยงสอนหนุ่มสาวให้ไร้ศีลธรรมอันดีงามทำให้ศีลธรรมทางสังคมเสื่อม^{๒๔}

ในอูโตมรัฐ(The Republic) พยายามเสนอความคิดเชิงปรัชญาของความยุติธรรม(justice) ที่ปรากฏในสังคมอุดมคติ(Ideal state) ซึ่งเป็นรัฐที่มีความยุติธรรมแผ่ปกคลุมอยู่เพลโตสร้างขึ้นสังคมหรือรัฐอุดมคติบนพื้นฐานที่ว่านักปรัชญาที่ได้รับการฝึกฝนหรือได้รับการศึกษาที่ดี ทำให้ได้ผู้ที่มีความรู้ความสามารถรู้ว่าอะไร คือ รูปแบบของความดี ความยุติธรรมควรจะเป็นผู้ได้รับการถือเป็นแบบอย่างสำหรับเป็นรัฐบุรุษหรือเป็นผู้ปกครองในอุดมคติหรืออูโตมรัฐ ผู้ปกครองเช่นนี้เป็นผู้ปกครองให้รัฐมีความยุติธรรม ให้ประชาชนมีชีวิตที่ดี แนวคิดนี้เกิดจากการใช้ทฤษฎีแบบโดยพิจารณาความสัมพันธ์ระหว่างมนุษย์กับมนุษย์(man-man relationship) อธิบายถึงมนุษย์กับโลกสัมพันธ์กันได้อย่างไร(man-world relationship) ดังนั้นทฤษฎีแบบจึงเป็นการแสวงหาความรู้(epistemology) เขาเชื่อว่าอูโตมรัฐจะเกิดได้ต่อเมื่อนักปรัชญาหรือราชาปราชญ์มาเป็นผู้ปกครอง เขาเชื่อว่านักปรัชญาศึกษามากยาวนานต่อเนื่อง ลดละเลิกกิเลสส่วนตัว และมีความสามารถในการรู้สัจธรรมความจริงอันเป็นสาระสำคัญของสิ่งต่างๆ(Form) สาระสำคัญนี้เป็นสิ่งที่เที่ยงแท้แน่นอนไม่เปลี่ยนแปลง เป็นอมตะไม่แปรตามเวลา การที่จะเป็นผู้ปกครองต้องผ่านการศึกษา สิ่งนี้ เพลโตเน้นว่าโอกาสทางการศึกษาต้องให้กับผู้ที่เหมาะสมเกิดมาเพื่อเป็นผู้ปกครองไม่ใช่ให้ทุกคน เพลโตบอกว่าคนที่จะมาเป็นผู้นำ

^{๒๔} อ้างใน ชัยอนันต์ สมุทวณิช, ศ.ดร., แนวคิดการเมืองไทย, หน้า ๗๘.

ต้องผ่านการศึกษามายาวนานเพื่อฝึกให้เป็นผู้ปกครองที่มีคุณธรรมเล็กเห็นแก่ตัวทำให้เป็นราชา
ปราชญ์(ruler-philosopher) ต้องเฉลียวฉลาดมีภูมิปัญญาทางการเมือง(political wisdom)
มากกว่ารู้ทางเทคนิค(technical knowledge) เพลโตมองว่าความรู้ของคนนั้นมี ๔ ระดับ^{๒๕} และ
ผู้ปกครองต้องมีความดีงามซึ่งมีองค์ประกอบ ๔ ประการ คือ ๑.ความฉลาด(wisdom) ๒.ความกล้า
หาญ(courage) ๓.การควบคุมตนเอง (temperance) ๔.ความยุติธรรม (justice)

โดยเฉพาะความยุติธรรม (justice) และความดีงาม (virtue) เพลโตเชื่อว่าจะนำไปสู่ชีวิตที่
ดีงาม (just life) และนำไปสู่สังคมที่มีความยุติธรรม (just society) ซึ่งจะเกิดรัฐในอุดมคติ (ideal
state) หรือ“อูทมรัฐ” เพลโตริเริ่มวางแผนสร้างสังคมที่มีรูปแบบการปกครองที่ดีขึ้น สังคมแบบเพล
โตจึงเป็นสังคมที่มีแบบแผน(planned state)เริ่มจากการจัดระบบการศึกษาเรียนรู้ ชัดกลา ฝึกฝน
อบรม^{๒๖}

อริสเติล (Aristotle ๓๘๔-๓๒๒ B.C.) มีผู้กล่าวว่าโสเครตีสเป็นยอดนักสอน, เพลโต
เป็นยอดนักคิด, และอริสโตเติลเป็นยอดนักเรียน อริสโตเติลมีชีวิตระหว่าง ๓๘๔-๓๒๒ B.C. เป็นลูก
ศิษย์ของเพลโตที่ Academy เรียนกันแบบเดินสอน-นั่งสอนตามร่มไม้ต่างๆ เขาเรียนกับเพลโตนานถึง
๒๐ ปี เมื่อเพลโตตายเขาจึงเดินทางไปทั่ว ต่อมาได้เป็นอาจารย์ของเจ้าชายอเล็กซานเดอร์แห่งเมือง
มาซิโดเนียซึ่งต่อมาได้เป็นกษัตริย์ผู้ยิ่งใหญ่ เขากลับมาเอเธนส์และเปิดโรงเรียนของเขาชื่อลีเซียม
(Lycium) เขาเป็นผู้มีความสามารถหลายวิชา^{๒๗}

อริสโตเติลเน้นศึกษาปรากฏการณ์โดยมีระเบียบวิธีที่เน้นการใช้เหตุผล และมีการใช้จริย
ศาสตร์กับสังคมศาสตร์ร่วมกัน ผลงานที่สำคัญของอริสโตเติล เช่น Politics, Ethics, Rhetoric,
Constitution of Athens งานที่สำคัญที่สุด คือ Politics ถือเป็นหนังสือที่เสนอแนะทางออกเพื่อ

^{๒๕} **ระดับแรก** คือ การมีสติปัญญา ความรู้ หรือเหตุผลเกี่ยวกับสาระของสิ่งต่างๆ รู้ถึงสิ่งที่ดีงาม ที่เป็น
form หรือ ideal ต่างๆ **ระดับที่สอง** การมีสติปัญญาในการใช้เหตุผล มีความรู้ความเข้าใจในเรื่องคณิตศาสตร์
ระดับที่สาม การมีความเชื่อหรือมีความรู้บ้างเกี่ยวกับสิ่งที่เห็นระดับ **ระดับที่สี่** การจินตนาการคาดเดาเกี่ยวกับ
ภาพลักษณ์ต่างๆ

^{๒๖} เพลโตบอกว่า เพื่อให้เกิดผู้ปกครองในอูทมรัฐ ผู้ปกครองในอุดมคตินั้นต้องผ่านการศึกษาตาม
ระยะเวลาดังนี้ เด็กถึงอายุ ๑๗-๑๘ ปี เรียน คณิตศาสตร์เบื้องต้น วรรณคดี ดนตรี อายุ ๑๘-๒๐ ปี เรียนพลศึกษา
ทหาร จากนั้นคัดเลือกผู้ที่มีคุณสมบัติครบถ้วนเรียนต่อ อายุ ๒๐-๓๐ ปี เรียนคณิตศาสตร์ขั้นสูงเน้น ความสัมพันธ์
วิชานั้นกับความเป็นจริง จากนั้นคัดเลือกอีกทีเอามาเรียนต่อ อายุ ๓๐-๓๕ เรียนเรื่องวิชาวิธี (dialectic) เพื่อ
เรียนรู้เรื่องศีลธรรมขั้นสูง อายุ ๓๕-๕๐ ให้หาประสบการณ์ชีวิตด้วยการทำงานบริหารราชการพอสมควร หลังจากนั้น
คัดเลือกอีกรอบเอาคนที่ดีที่สุดที่เหมาะสมที่สุดที่มองเห็นสาระของสิ่งต่างๆ ซึ่งเป็นความดีงามมาเป็นนักปกครองหรือ
ผู้บริหารชั้นสูงต่อไป

^{๒๗} เช่น ตรรกวิทยา วิทยาศาสตร์ ชีววิทยา จิตวิทยา จริยศาสตร์ อภิปรัชญา การเมือง ศิลปะ สุนทรีย
ศาสตร์ และเศรษฐศาสตร์ เป็นผู้นำแนวคิดเรื่องการควบคุมดูแลการใช้จ่ายภายในบ้านเรือนหรือ oikonomia มาใช้
ซึ่งต่อมาเป็นรากฐานของ economy และ economic

พัฒนาการเมืองการปกครองของกรีกในขณะนั้นเพื่อนำไปสู่รัฐในอุดมคติ โดยเน้นการรวบรวมรูปแบบรัฐธรรมนูญเปรียบเทียบและระบบการปกครองของนครรัฐต่างๆ เพื่อนำมาวิเคราะห์จำแนกรูปแบบการปกครองแบบต่างๆ ผลงานเรื่องการเมือง(Politics) ถือเป็นรากฐานที่สำคัญในการศึกษาทางรัฐศาสตร์ หรือทฤษฎีการเมืองที่มีอิทธิพลต่อนักปรัชญาการเมืองในสมัยต่อมา

อริสโตเติลเสนอแนวคิดทางการเมืองที่เป็นรูปธรรมมากกว่าเพลโต คือ นครรัฐ(polis)เป็นชุมชน สูงสุดของพลเมือง มีรูปแบบการปกครองที่ดีและที่ไม่ดีซึ่งเป็นการอธิบายปรากฏการณ์ทางการเมืองจากการสังเกต วิเคราะห์และจัดหมวดหมู่สร้างทฤษฎีการเมืองขึ้นเป็นครั้งแรก เขามองว่ารัฐนั้นเป็นธรรมชาติ(natural) เกิดขึ้นเพื่อให้มนุษย์มีความดีที่สูงขึ้นเรื่อยๆ คือมีพัฒนาการเป็นขั้นตอน(stages) แนวคิดนี้ต่างจากเพลโตที่มองรัฐมีลักษณะเป็นอุดมคติมีรูปแบบตายตัว(realities in term of unchanging and unchangable static essences and Ideas) กล่าวได้ว่าอิทธิพลจาก zoology และเรื่อง evolution ทำให้แนวคิดเรื่องนครรัฐของอริสโตเติลมีความเป็นพลวัตมากกว่าเพลโต และต่างจากพวกโซฟิสต์ที่มองว่ารัฐเป็นเครื่องมือ(instrumentalist)แสวงหาอำนาจและความสุขสูงสุด^{๒๘}

อริสโตเติลมองว่ารัฐเป็นธรรมชาติด้วยเหตุผล ๒ ประการ คือ ๑.ในทางวิวัฒนาการนั้น นครรัฐวิวัฒนาการมากจากครอบครัว ชุมชน สังคม และพัฒนามาเป็นนครรัฐในที่สุด เขาเชื่อว่าวิวัฒนาการดังกล่าวเป็นเส้นทางที่หลีกเลี่ยงไม่ได้ นครรัฐจึงเป็นขั้นตอนสูงสุดของมนุษย์ที่มีปฏิสัมพันธ์ต่อกัน ๒.นครรัฐนั้นเป็นสิ่งสูงสุดเป็นที่รวมของทุกอย่างนครรัฐจึงอยู่เหนือครอบครัว เหนือความสุขส่วนตัว แนวคิดดังกล่าวเป็นที่มาของคำพูดอมตะของเขาที่ว่า“มนุษย์เป็นสัตว์สังคม(man is by nature a political animal)”ไม่มีมนุษย์คนไหนจะอยู่รอดได้ถ้าปราศจากการอาศัยอยู่ในนครรัฐ นครรัฐเกิดขึ้นเพื่อให้เกิดชีวิตที่ดี เขาชี้ให้เห็นว่า ชีวิตมนุษย์มีพัฒนาการ ๓ ระดับ^{๒๙} คือ : -ระดับแรก คือ ครอบครัว และเป็นการตอบสนองความต้องการเบื้องต้นของการดำรงชีวิตของมนุษย์ ระดับสอง คือชุมชน หรือหมู่บ้าน มีเพื่อตอบสนองความต้องการในการสร้างประเพณีพื้นที่ที่ครอบครัวไม่สามารถสร้างขึ้นมาได้ ระดับสาม คือ นครรัฐ มีขึ้นเพื่อชีวิตที่ดี กล่าวในแง่หนึ่งก็คือครอบครัวกับหมู่บ้านสามารถให้การอยู่รอดต่อชีวิตแต่ไม่สามารถให้ชีวิตที่ดี สมมติฐานหรือความเชื่อดังกล่าวเป็นรากฐานที่สำคัญที่มาของทฤษฎีวิวัฒนาการและแนวคิดเรื่องสภาพธรรมชาติก่อนจะมีสังคม

จากมนุษย์ปัจเจกเป็นครอบครัว จากครอบครัวเป็นชุมชน และจากชุมชนเป็นรัฐ แต่อริสโตเติลไม่ได้มุ่งที่จะสร้างรัฐในอุดมคติ(อุดมรัฐ)แบบเพลโต เพียงแต่มุ่งหวังที่จะสร้างรัฐที่ดีที่สุดเท่าที่จะเป็นไปได้ตามสภาพความเป็นจริงเท่านั้น เขาเริ่มการศึกษาอย่างเป็นระบบจากรวบรวมรัฐธรรมนูญของรัฐต่างๆ มาศึกษา และหาวิธีทำให้ดีขึ้นเขาศึกษารวบรวมรัฐธรรมนูญจำนวน ๑๕๘

^{๒๘} แนวคิดที่มองรัฐเป็นเครื่องมือนี้ ต่อมา โทมัส ฮอบบ์ จอห์น ล็อก ได้นำกลับมาใช้อีก

^{๒๙} ชัยอนันต์ สมุทวณิช,ศ.ดร.,แนวคิดการเมืองไทย,หน้า ๗๙.

นครรัฐ และนำมาจัดหมวดหมู่ตามเกณฑ์จำนวนผู้ปกครองและเกณฑ์ปกครองเพื่อตนเองหรือเพื่อประชาชน การมีรัฐนั้นมีการปกครองที่ดีหรือไม่ดี เพื่อตนเองหรือเพื่อประชาชน รัฐธรรมนูญที่ดีคือทำเพื่อประชาชน ปราศจากความเห็นแก่ตัวและสัมพันธ์กับระบบจริยธรรม อริสโตเติลเชื่อว่ารัฐเป็นรัฐที่ดีที่สุดได้เมื่อมีความสมบูรณ์ และคนนั้นอาจจะประพจน์ดีที่สุดได้แม้ว่าเขาจะอยู่ในรัฐที่เลว มาตรการที่ใช้วัดความดีเลวของรัฐ คือ ความสามารถที่จะใช้ผลประโยชน์ร่วมของคนในรัฐ รัฐที่ดีคือรัฐที่อำนวยประโยชน์แก่คนในรัฐ ส่วนรัฐที่เลวอำนวยประโยชน์แก่ผู้ปกครองเท่านั้น

อริสโตเติลแบ่งรูปแบบการปกครองออกเป็น ๖ ระบบ โดยตั้งอยู่บนหลัก ๒ ประการ คือ จำนวนผู้ใช้อำนาจอธิปไตยและจุดมุ่งหมายการปกครอง เน้นเพื่อผลประโยชน์ผู้ปกครองหรือเพื่อประชาชน รัฐที่ดีในทัศนะอริสโตเติลคือรัฐที่ปกครองโดยคนคนเดียวและเพื่อความสุขของประชาชน หรือแบบ“ราชาธิปไตย” อย่างไรก็ตามหากการปกครองโดยคนคนเดียวดำเนินไปตามอำเภอใจเพื่อผลประโยชน์ของคนคนเดียวก็จะเป็นการปกครองที่เลวที่สุด ซึ่งอริสโตเติลเรียกว่า“ทฤษฎีประชาธิปไตย” หรือ“ทรราชประชาธิปไตย” เพลโตเชื่อว่าการปกครองโดยคน(Rule of Men) เป็นการปกครองที่ดีที่สุด ขณะที่อริสโตเติล เชื่อว่า การปกครองโดยกฎหมาย(Rule of Law) เป็นการปกครองที่ดีที่สุด^{๓๐} โปรดดูตารางด้านล่างนี้ประกอบ

เพลโต (Plato)

จำนวนผู้ปกครอง	เพื่อประชาชน	เพื่อผู้ปกครอง
คนเดียว	ราชาธิปไตย (Monarchy)	ทฤษฎีประชาธิปไตย (Tyranny)
คณะ	อภิชนาธิปไตย (Aristocracy)	คณาธิปไตย (Oligarchy)
ประชาชนทั้งหมด	มัชฌิมวิถีสื่อธิปไตย (Polity)	ประชาธิปไตย (Democracy)

อริสโตเติล (Aristotle)

จำนวนผู้ปกครอง	รัฐที่มีกฎหมาย	รัฐที่ไม่มีกฎหมาย
คนเดียว	ราชาธิปไตย (Monarchy)	ทฤษฎีประชาธิปไตย (Tyranny)
คนส่วนน้อย	อภิชนาธิปไตย (Aristocracy)	คณาธิปไตย (Oligarchy)
คนส่วนมาก	มัชฌิมวิถีสื่อธิปไตย (Polity)	ประชาธิปไตย (Democracy)

ตารางที่ ๒.๑ ตารางเปรียบเทียบรูปแบบการปกครองในทัศนะของเพลโตและอริสโตเติล

^{๓๐} ชัยอนันต์ สมุทวณิช,ศ.ดร.,แนวคิดการเมืองไทย.(กรุงเทพมหานคร : โรงพิมพ์แห่งจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, ๒๕๔๑),หน้า ๑๐๒.

เพลโตมองว่ารัฐที่มีกฎหมาย ราชาธิปไตยเป็นแบบที่ดีที่สุด ประชาธิปไตยเป็นแบบที่ได้น้อยที่สุดในรัฐที่ไม่มีกฎหมาย ทูชนาธิปไตยเป็นแบบที่เลวที่สุด ประชาธิปไตยเป็นแบบที่เลวน้อยที่สุด ขณะที่อริสโตเติลเน้นแนวทางและวิธีการได้มาซึ่งรัฐที่ดีในทางปฏิบัติถือว่ารัฐเป็นวิวัฒนาการที่มีจุดหมายในบั้นปลาย(teleological method) คือ นครรัฐเป็นเครื่องมือ(instrument) ที่ทำให้เกิดสังคมที่ดีงามและมนุษย์สามารถมีชีวิตที่ดีสูงสุด(summum bonum)ได้ ในนครรัฐมีทั้งสุขภายนอกคือเศรษฐกิจดี อาหารกินสมบูรณ์ สุขภาพร่างกายแข็งแรง และมีสุขภายในคือมีคุณธรรมจริยธรรมในการปกครอง

จากการศึกษาวิวัฒนาการของจริยธรรมการเมืองตะวันตกทำให้สรุปได้ว่าจริยธรรมทางการเมืองมีพัฒนาการเป็นมาตามลำดับจนถึงทฤษฎีพัฒนาการทางจริยธรรมของโคลเบอร์ก(Lawrence Kohlberg)^{๓๑} ซึ่งแบ่งพัฒนาการจริยธรรมเป็น ๓ ระดับ ๖ ขั้น^{๓๒} สามารถสรุปเป็นตาราง ดังนี้ :-

ขั้น	ขั้นการให้เหตุผลเชิงจริยธรรม	ระดับของจริยธรรม
ขั้นที่ ๑	บุคคลใช้เกณฑ์ทางจริยธรรม โดยยึดหลักการหลบหลีกการลงโทษ การเชื่อฟังเกณฑ์ในการตัดสิน (๒-๗ ปี)	(๑)ระดับก่อนเกณฑ์ (๒-๑๐ ปี)
ขั้นที่ ๒	บุคคลใช้เกณฑ์เป็นเครื่องมือเพื่อประโยชน์ของตนหรือการแสวงหารางวัล เป็นระดับจริยธรรมตามกฎหมายของสังคม (๗-๑๐ปี)	
ขั้นที่ ๓	บุคคลทำตามความคาดหวังและการยอมรับในสังคม	(๒)ระดับทางกฎหมาย (๑๐-๑๖)
ขั้นที่ ๔	บุคคลยึดกฎและระเบียบ การทำตามหน้าที่ เป็นหลักการทำตามหน้าที่ทางสังคม เป็นระดับจริยธรรมตามวิจารณ์ญาณ หรือระดับเหนือกฎหมายของสังคม (๑๓-๑๖ ปี)	
ขั้นที่ ๕	บุคคลยึดหลักสัญญาประชาคม หรือหลักการทำตามคำมั่นสัญญา (๑๖ ปี ขึ้นไป)	
ขั้นที่ ๖	บุคคลยึดหลักการคุณธรรม อุดมคติสากล (ผู้ใหญ่)	(๓)ระดับเหนือกฎหมาย

ตารางที่ ๒.๒ แสดงขั้นพัฒนาการทางจริยธรรมของ โคลเบอร์ก

ที่มา : W.C. Crain. (1985). *Theories of Political Development*. Prentice-Hall.P.126.

^{๓๑} W.C. Crain. (1985). *Theories of Political Development*. Prentice-Hall.pp.118-136.

^{๓๒} Ibid,P.161.

โคลเบอร์ก เชื่อว่าจริยธรรมพัฒนาจากโครงสร้างทางความคิดความเข้าใจเกี่ยวกับจริยธรรม การใช้เหตุผลเพื่อการตัดสินใจเลือกทำอย่างใดอย่างหนึ่ง แสดงถึงความเจริญของจิตใจของบุคคล การใช้เหตุผลเชิงจริยธรรมไม่ได้ขึ้นอยู่กับกฎเกณฑ์ของสังคมใดสังคมหนึ่งโดยเฉพาะ แต่เป็นการใช้เหตุผลที่ลึกซึ้งยากแก่การเข้าใจยิ่งขึ้นตามลำดับของวุฒิภาวะทางปัญญา เหตุผลเชิงจริยธรรมได้มาจากการพัฒนาความคิด การติดต่อสัมพันธ์กับผู้อื่น การได้เข้าสังคมจะช่วยให้ได้เรียนรู้บทบาทของตนเองและผู้อื่นจะช่วยให้พัฒนาจริยธรรมในขั้นสูงขึ้นไปได้รวดเร็ว

สรุปได้ว่าวิวัฒนาการจริยธรรมทางการเมืองตะวันตกมีพื้นฐานความเป็นมา และกระบวนการต่อเนื่อง มิได้เกิดขึ้นลอยๆ แต่มีจุดกำเนิดจากปรัชญาพื้นฐานของมนุษย์ในเรื่องชีวิตความเป็นอยู่ ซึ่งการทำความเข้าใจในวิวัฒนาการด้านจริยธรรมตะวันตกจะทำให้เห็นคุณค่าที่แท้จริงของจริยธรรม ทั้งนี้ แนวคิดเกี่ยวกับจริยธรรมของนักการเมืองที่สำคัญของตะวันตกที่มีอิทธิพลต่อแนวคิดในช่วงต่อมา ได้แก่ โซเครตีส เพลโต อริสโตเติล ซึ่งมีสาระสำคัญ คือ โซเครตีส ได้สร้างหลักการสำคัญเกี่ยวกับคุณธรรม หรือจริยธรรม คือ ความรู้ คุณธรรม เป็นสิ่งที่อาจแสวงหาค้นพบได้ และคุณธรรมเป็นสิ่งที่อาจสอนและเรียนรู้ได้ คุณธรรมทางสังคมที่สูงที่สุด คือ ความยุติธรรม ดังนั้นเป้าหมายสูงสุดของชีวิตการเมือง คือ คุณธรรม และรัฐที่ดีที่สุด คือ รัฐที่มีการปกครองแบบอภิชนาธิปไตย(Aristocracy) หรือรัฐผสม (Mixed Regime) โซเครตีสเชื่อว่า เมื่อพระราชาเป็นปรัชญาเมธี(ผู้มีอำนาจเป็นปราชญ์และเป็นคนดี) หรือเมื่อปรัชญาเมธีเป็นพระราชาเท่านั้น(Philosopher King) จึงจะเกิดรัฐที่ดีได้ เพลโตมีแนวคิดหลักด้านจริยธรรมว่าผู้ปกครองหมายถึงนักปราชญ์หรือผู้ทรงคุณธรรมควรเป็นผู้ปกครองและเมื่อความรู้คือคุณธรรม จึงจำเป็นต้องแสวงหาและฝึกฝนอบรมคนที่รู้ดีที่สุดเพื่อเสริมสร้างให้เป็นผู้ปกครอง

เพลโตแบ่งคุณธรรมเป็น ๔ ประเภท คือ ปรีชาญาณ ความกล้าหาญ การรู้จักประมาณ และความยุติธรรม อริสโตเติลมองปรัชญาการเมืองมุ่งที่จริยธรรมเป็นสำคัญเพื่อวางมาตรฐานความประพฤติปฏิบัติและข้อวัตรศีลธรรมจรรยา หมายถึง กฎหมายซึ่งเป็นแบบแผนสังคมและระบอบการปกครอง รวมทั้งมาตรฐานจริยธรรมที่ราษฎรจะต้องประพฤติปฏิบัติตาม ซึ่งเรียกว่า“รัฐธรรมนูญ”

คุณธรรมตามแนวคิดของอริสโตเติล มี ๔ ประการ คือ ความรอบคอบ ความกล้าหาญ การรู้จักประมาณและความยุติธรรม ขณะที่โคลเบอร์กชี้ให้เห็นว่าพัฒนาการทางจริยธรรมเป็นผลจากความคิดความเข้าใจจริยธรรมและการใช้เหตุผลเพื่อตัดสินใจที่จะเลือกทำอย่างใดอย่างหนึ่ง แสดงให้เห็นความเจริญของจิตใจของบุคคล การใช้เหตุผลเชิงจริยธรรมไม่ได้ขึ้นกับกฎเกณฑ์สังคมใดสังคมหนึ่งโดยเฉพาะ แต่เป็นการใช้เหตุผลที่ลึกซึ้งยากแก่การเข้าใจยิ่งขึ้นตามลำดับของวุฒิภาวะทางปัญญา

๒.๒.๒ พัฒนาการแนวคิดจริยธรรมการเมืองตามแนวคิดตะวันออก : อินเดีย-จีน-ไทย

ในการศึกษาแนวคิดจริยธรรมตะวันออก จำเป็นต้องกล่าวถึงปรัชญาจริยธรรม(Ethical Philosophy) ซึ่งแบ่งเป็น ๒ กลุ่ม^{๓๓} คือ ปรัชญาอินเดียและปรัชญาจีนซึ่งมีแนวคิดเน้นที่การปฏิบัติ มีลักษณะเป็นแนวคิดที่เน้นมโนธรรมและสำนึกปฏิบัติ ฉะนั้นปรัชญาจีนจึงเป็นปรัชญาเน้นปฏิบัติจริงในสังคมและชีวิตประจำวัน โดยไม่กล่าวถึงชีวิตหลังความตาย(นรก-สวรรค์) ซึ่งต่างจากปรัชญาอินเดียที่ไม่แยกจากศาสนาทุกระบบจะรวมอยู่กับศาสนา ฉะนั้นนอกจากจะเน้นปรัชญา เน้นมโนธรรมแล้วยังเน้นเรื่องศรัทธา(Faith)กับความเชื่อ(Believe)ทำให้มีข้อผูกมัด(Commitment) กับหลักศีลธรรมหรือหลักจริยธรรมมาเป็นการปฏิบัติได้ พุทธปรัชญาเป็นระบบความคิดหนึ่งในปรัชญาอินเดีย จึงมีลักษณะปรัชญาอินเดียที่ใช้ศรัทธา ความเชื่อและการปฏิบัติเข้ามาเกี่ยวข้องด้วย

แนวคิดพื้นฐานทางด้านปรัชญาตะวันออกว่าด้วยจริยธรรมของนักการเมืองที่สำคัญ เช่น-

ปรัชญาเต๋า ถือเป็นกระบวนความคิดทางธรรมและทางปรัชญาที่มีอิทธิพลต่อความรู้สึกนึกคิดของชาวจีนมากที่สุด ซึ่งประกอบด้วย ๒ แนวทาง คือ ลัทธิธรรมของขงจื้อ และปรัชญาเต๋าของเหลาจื้อ ซึ่งทั้งสองแนวคิดนี้เป็นรากฐานสำคัญที่หล่อหลอมอารยธรรมจีนให้มีลักษณะเด่นชัดและเป็นตัวของตัวเองอย่างแท้จริง เหลาจื้อเห็นว่า กฎธรรมชาติที่ยิ่งใหญ่ที่สุด ซึ่งครอบคลุมสรรพสิ่งทั้งหลายทั่วสากลจักรวาล คือ เต๋า ซึ่งแปลว่า ทางหรือสัจธรรม และสำหรับสิ่งที่มีชีวิตไม่ว่าจะเป็นมนุษย์ สัตว์ พืช หรืออื่น ๆ จะมีคุณสมบัติอย่างหนึ่งที่ซ่อนเร้นอยู่ในตัว เรียกว่า“เต๋อ” ซึ่งแปลว่าพลังอำนาจ (Power);หรือคุณธรรม (Virtue) หลักจริยธรรมของเหลาจื้อ จำแนกได้ ๔ ประการ คือ การรู้จักตนเอง การชนะตนเอง ความสันโดษ และอุดมคติแห่งเต๋า^{๓๔}

ขงจื้อ เห็นว่าปรัชญาการเมืองมีรากฐานมาจากคุณธรรม ความกตัญญู ความเมตตา คุณงามความดี ความถูกต้อง ความตรงไปตรงมา การสนับสนุนและความไว้วางใจจากประชาชน โดยสั่งสอนให้คนปลูกฝังในตนเองก่อน ดูแลจัดการครอบครัวให้เรียบร้อยจึงจะปกครองประเทศให้มีสันติสุขได้ ดังนั้นคำสอนของขงจื้อจึงถือว่าคุณธรรมกับการเมืองเป็นเรื่องเดียวกัน^{๓๕}

โมจื้อ ถือว่าคุณธรรมของผู้ปกครองเป็นสิ่งที่สำคัญที่สุด เนื่องจากอำนาจรัฐเป็นสิ่งจำเป็นที่จะต้องให้ประชาชนปฏิบัติตามหลัก ความรักสากล(Universal love) ดังนั้นหน้าที่ที่สำคัญของผู้ปกครองของรัฐ คือ การดูแลความประพฤติของประชาชน คอยให้รางวัลแก่ผู้ปฏิบัติตามหลัก “ความรักสากล” และคอยลงโทษผู้ที่ไม่ปฏิบัติตาม^{๓๖}

^{๓๓} W.C.Crain.(1985). *Theories of Political Development*. pp.166-168.

^{๓๔} Ibid,P.171.

^{๓๕} Ibid,P.177.

^{๓๖} Ibid,P.178.

เม่งจื่อ ได้เสนอจริยธรรมการเมืองไว้ว่าเริ่มต้นจากการมองธรรมชาติมนุษย์ดีมาแต่กำเนิด มีความรู้สึกที่ดี ๔ ประการ คือ เห็นอกเห็นใจ ละอายในสิ่งที่ผิดและภาคภูมิใจในสิ่งที่ถูก อ่อนน้อม ถ่อมตน และรู้สึกผิดชอบชั่วดี ความรู้สึกเห็นอกเห็นใจเป็นจุดเริ่มต้นของมนุษยธรรม ความรู้สึกละอายในสิ่งที่ผิดและภาคภูมิใจในสิ่งที่ถูกเป็นจุดเริ่มต้นของความชอบธรรม ความรู้สึกอ่อนน้อมถ่อมตนเป็นจุดเริ่มต้นของความประพฤติอันเหมาะสม ความรู้สึกผิดชอบชั่วดีเป็นจุดเริ่มต้นของสติปัญญา มนุษย์เป็นสัตว์การเมือง และมนุษย์จะสามารถพัฒนาตัวเองได้เต็มที่ เมื่ออาศัยอยู่หรือดำรงอยู่ในรัฐหรือในสังคมเท่านั้น ขณะที่รัฐเป็นสถาบันทางศีลธรรม และผู้ปกครองของรัฐเป็นผู้นำที่ทรงคุณธรรม สิ่งที่เชื่อมความสัมพันธ์ระหว่างมนุษย์กับจักรวาล คือ ความถูกต้องชอบธรรมและศีลธรรมอันยิ่งใหญ่^{๓๓๗}

ซุนจื่อ ถือว่า ธรรมชาติมนุษย์เลวมาแต่กำเนิด ความดีเกิดจากการฝึกฝนอบรม ความดีหรือคุณธรรมมีมาจากการที่มนุษย์อยู่รวมกันเป็นสังคม โดยร่วมมือช่วยเหลือซึ่งกันและกัน ทำให้มีสภาพชีวิตที่ดีขึ้น และเพื่อที่จะเอาชนะสัตว์อื่น การที่มนุษย์สามารถแยกความสัมพันธ์ในสังคม เช่น ความสัมพันธ์ระหว่างพ่อแม่กับลูก สามีกับภรรยา พี่กับน้อง เพื่อนกับเพื่อน ผู้ปกครองกับผู้ถูกปกครอง และสามารถปฏิบัติต่อกันได้อย่างถูกต้องเหมาะสมตามระเบียบกฎเกณฑ์ทางสังคม ความดีจึงเกิดขึ้น ในขณะที่สัตว์ไม่สามารถแยกแยะเรื่องเหล่านี้ได้^{๓๓๘}

เมื่อมองโดยภาพรวมแล้วปรัชญาสังคมและการเมืองตะวันออกมีจริยธรรมพื้นฐานมาจากศาสนา ฐานคิดและวิถีปฏิบัติตามกรอบของศาสนาจึงเน้นทั้งหลักการ วิธีการ และเป้าหมายของสังคมและการเมืองด้วย จริยธรรมตะวันออกเกิดจากการสั่งสมและพัฒนาการมาตามลำดับ^{๓๓๙}

ในขณะที่ ดวงเดือน พันธุนาวิน ได้วิจัยสาเหตุพฤติกรรมของคนดีและคนเก่ง โดยได้ประมวลผลการวิจัยสาเหตุพฤติกรรมของคนไทยทั้งเด็กและผู้ใหญ่ อายุตั้งแต่ ๖-๖๐ ปี ว่าพฤติกรรมเหล่านั้น มีสาเหตุทางจิตใจอะไรบ้างและได้นำมาประยุกต์เป็น “ทฤษฎีต้นไม้จริยธรรม”^{๓๔๐} สำหรับคนไทยขึ้น โดยแบ่งต้นไม้จริยธรรม ออกเป็น ๓ ส่วน คือ

ส่วนที่หนึ่ง ได้แก่ *ดอกและผลไม้บนต้น* ที่แสดงถึงพฤติกรรมการทำงานดีละเว้นชั่วและพฤติกรรมการทำงานอย่างขยันขันแข็งเพื่อส่วนรวม ซึ่งล้วนแต่เป็นพฤติกรรมของพลเมืองดี พฤติกรรมที่เอื้อต่อการพัฒนาประเทศ

^{๓๓๗} Ibid,P.181.

^{๓๓๘} Ibid,P.101.

^{๓๓๙} ชัยวัฒน์ สถาอานันท์ และ สมบัติ จันทรวงศ์, **ปรัชญาการเมือง**, เอกสารประกอบ การสอนวิชา ปรัชญาการเมือง, พิมพ์ครั้งที่ ๑๔, (กรุงเทพมหานคร : มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาธิราช, ๒๕๔๑), เสฐียร พันธงชัย, **จاذิกยะ-ปราชญ์แห่งชมพูทวีป**, พิมพ์ครั้งที่ ๓, (กรุงเทพมหานคร : แพรวพินทยา, ๒๕๒๕).

^{๓๔๐} ดวงเดือน พันธุนาวิน,ศ.ดร., **ทฤษฎีต้นไม้จริยธรรม : การวิจัยและการพัฒนาบุคคล**, พิมพ์ครั้งที่ ๔, (กรุงเทพมหานคร : สถาบันบัณฑิตพัฒนบริหารศาสตร์, ๒๕๔๔)

ส่วนที่สอง ได้แก่ ส่วนลำดับของต้นไม้ แสดงถึงพฤติกรรมการทำงานอาชีพอย่าง ชัยน ชันแข็ง ซึ่งประกอบด้วยจิตลักษณะ ๕ ด้าน คือ ๑) เหตุผลเชิงจริยธรรม ๒) มุ่งอนาคตและการควบคุมตนเอง ๓) ความเชื่ออำนาจในตน ๔) แรงจูงใจใฝ่สัมฤทธิ์ ๕) ทศนคติ คุณธรรมและค่านิยม

ส่วนที่สาม ได้แก่ รากของต้นไม้ ที่แสดงถึงพฤติกรรมการทำงานอาชีพอย่างชัยนชันแข็งซึ่งประกอบด้วยจิตลักษณะ ๓ ด้าน คือ ๑) สติปัญญา ๒) ประสบการณ์ทางสังคม ๓) สุขภาพจิต

ทฤษฎีต้นไม้จริยธรรม แสดงจิตลักษณะพื้นฐาน และองค์ประกอบทางจิตใจของพฤติกรรมทางจริยธรรม ลักษณะจิตทั้ง ๓ นี้ใช้เป็นสาเหตุของการพัฒนาจิตลักษณะ ๕ ประการ ที่ลำดับของต้นไม้ก็ได้ กล่าวคือ บุคคลจะต้องมีลักษณะพื้นฐานทางจิตใจ ๓ ด้าน ในปริมาณที่สูงพอเหมาะกับอายุ จึงจะเป็นผู้พร้อมที่จะพัฒนาจิตลักษณะทั้ง ๕ ประการ ที่ลำดับของต้นไม้จิตทั้ง ๕ ลักษณะจะพัฒนาไปเองโดยอัตโนมัติ ถ้าคนมีจิตใจพร้อม ๓ ด้านดังกล่าวและอยู่ในสภาพแวดล้อมทางครอบครัวและสังคมที่เหมาะสม จิตลักษณะพื้นฐาน ๓ ประการจึงเป็นสาเหตุของพฤติกรรมของคนดีและของคนเก่งนั่นเอง นอกจากนี้จิตลักษณะพื้นฐาน ๓ ประการที่รากนี้ อาจเป็นสาเหตุร่วมกับจิตลักษณะ ๕ ประการที่ลำต้น หากบุคคลมีพื้นฐานทางด้านจิตใจเป็นปกติและได้รับประสบการณ์ทางสังคมที่เหมาะสม บุคคลนั้นก็จะสามารถพัฒนาโดยธรรมชาติ แต่ในสังคมไทยมีการวิจัยพบว่า พัฒนาการหยุดชะงักอย่างไม่เหมาะสมกับวัย กล่าวคือผู้ใหญ่จำนวนหนึ่งซึ่งสมควรพัฒนาการใช้เหตุผลไปถึงขั้นสูงแล้วแต่ยังหยุดชะงักที่ขั้นต่ำ เช่น ยังยึดหลักแลกเปลี่ยนผลประโยชน์ส่วนตนและส่วนพวกพ้อง เป็นต้น บุคคลที่มีแรงจูงใจดังกล่าวจึงยังไม่สามารถคิดประโยชน์เพื่อสังคมได้

ดังนั้น บุคคลจึงควรตรวจสอบจริยธรรมตัวเองอยู่ตลอดเวลา การบันทึกกิจกรรมที่ได้กระทำแต่ละวันทำให้ได้ข้อมูลเพื่อปรับเปลี่ยนพฤติกรรมให้เหมาะสมดังข้างขึ้น ซึ่งการบันทึกข้อมูลการปฏิบัติกิจกรรมที่ได้ทำเหมือนการปฏิบัติธรรมโดยวิธีนั่งสมาธิ เพราะจิตทบทวนสิ่งที่ได้ทำเหมือนเป็นการพิจารณาตัวเองว่าดีและไม่ดี ขณะจิตพิจารณาก็จะเกิดสมาธิ และพิจารณาแล้วก็สามารถเข้าใจตนเองและปรับเปลี่ยนพฤติกรรมใหม่ได้ เกิดปัญญาในการนำพาชีวิตผ่านพ้นทุกข์ได้

๒.๓ ความจำเป็นของการมีจริยธรรมของนักการเมือง

เมื่อจริยธรรมเป็นมาตรฐานความประพฤติของมนุษย์ในทุกสังคม สันติสุขจึงจะเกิดขึ้นได้ นักการเมืองคือผู้อำนาจเป็นตัวแทนและเป็นเสมือนผู้นำในการกำหนดทั้งนโยบายและงบประมาณแก้ปัญหาสังคม ถ้านักการเมืองไร้จริยธรรมเสียเองก็จะไม่นำไปสู่การแก้ปัญหา รังแต่จะสร้างปัญหาทับถมตามมาจนกลายเป็นปัญหาสังคมทั้งระดับกว้างและลึกและยากต่อการแก้ไข ดังนั้นนักการเมืองจึงจำเป็นต้องสร้างความสัมพันธ์ระหว่างจรรยาบรรณกับอาชีพเพื่อให้เกิดสัมมาชีพให้ได้ ซึ่งจะต้องคำนึงถึงผลกระทบต่อสังคมเสมอจะต้องไม่ใช้อำนาจ หน้าที่และความรู้ความสามารถในทางที่ผิด หากนักการเมืองประกอบอาชีพไร้จริยธรรมแล้วผลเสียหายจะตกอยู่กับสังคมและประเทศชาติ จริยธรรมจึงมีความสำคัญยิ่งที่จะลดปัญหาที่จะเกิดขึ้น จริยธรรมจึงมีความจำเป็น^{๔๑} เพราะ -

^{๔๑} ดู วิทย์ วิศทเวทย์, *จริยศาสตร์เบื้องต้น*, (กรุงเทพมหานคร : วัฒนาพานิช, ๒๕๒๖), หน้า ๑๒๑-๑๒๒ .

๑) ช่วยให้ผู้ประกอบอาชีพแต่ละสาขาได้ใช้วิชาชีพในทางที่ถูกต้องเหมาะสม และประโยชน์ต่อสังคมและประเทศชาติ

๒) ช่วยควบคุมและส่งเสริมให้ผู้ประกอบอาชีพทำงานอย่างมีประสิทธิภาพ โดยมีความสำนึกในหน้าที่และความรับผิดชอบในงานของตน

๓) งานส่งเสริมและควบคุมการผลิต และการปฏิบัติงานให้มีคุณภาพเป็นที่เชื่อถือและไว้วางใจได้ในเรื่องของความปลอดภัยและการบริการที่ดี

๔) ช่วยส่งเสริมให้ผู้ประกอบอาชีพไม่เอารัดเอาเปรียบผู้บริโภค และไม่เห็นแก่ตัว ทั้งนี้จะต้องยึดหลักโดยคำนึงถึงผลกระทบที่จะเกิดแก่ผู้บริโภคเสมอ

๕) ช่วยให้การธุรกิจของผู้ประกอบอาชีพมีความซื่อสัตย์ ยุติธรรม และมีความเอื้อเฟื้อต่อสังคมส่วนรวมมากขึ้น

ดังที่กล่าวแล้วว่าจริยธรรมทางการเมืองเป็นแนวคิดที่ต้องการควบคุมพฤติกรรมของผู้ดำรงตำแหน่งทางการเมือง โดยมองว่าผู้ดำรงตำแหน่งทางการเมืองซึ่งรับผิดชอบงานด้านการเมืองทั้งหมดโดยการกำหนดนโยบาย(Policy) เพื่อให้ฝ่ายปกครองปฏิบัติงานประจำไปบริหาร(Administration) ให้เป็นไปตามนโยบายที่กำหนด หากนักการเมืองฝ่าฝืนจริยธรรมย่อมส่งผลกระทบต่อสังคมในวงกว้าง เพราะเป็นบุคคลสาธารณะจึงมีความสำคัญ ประกอบกับระบอบการเมืองหรือลัทธิกฎหมายไม่สามารถแก้ไขปัญหาลึกและปัญหาสำคัญของสังคมและของประเทศได้ การดำเนินโครงการต่างๆ ที่เกี่ยวข้องกับโครงสร้างพื้นฐานด้านสาธารณูปโภค(อุปโภคบริโภค-ความเป็นอยู่และปากท้องประชาชน) ขาดประสิทธิภาพ ไร้ประสิทธิผล ขาดการประหยัด มีแต่ความฟุ่มเฟือย มีการฉ้อราษฎร์บังหลวงตลอดเวลา การกำหนดมาตรฐานทางจริยธรรมก็คือการเรียกร้องให้นักการเมืองมีความรับผิดชอบต่อสาธารณะ(Public Accountability)มากขึ้น การสร้างมาตรฐานทางกฎหมายและจริยธรรมทางการเมืองควรกระทำควบคู่กันไปเพื่อควบคุมการใช้อำนาจทางการเมืองในทางที่ผิดแต่เนื่องจากนักการเมืองมี ๒ ประเภท ดังที่แมกซ์ เวเบอร์ ได้เสนอไว้ คือ -

๑.ผู้มีชีวิตเพื่อการเมือง(Live for Politics) หมายถึง นักการเมืองที่มีอุดมการณ์ที่ได้รับความสุขจากการเข้าไปเล่นการเมือง มีจิตใจใฝ่การเมืองเพื่ออุดมคติหรืออุดมการณ์ทางการเมืองไม่มีความประสงค์ที่จะเล่นการเมืองเพื่อหารายได้หรือผลประโยชน์ให้แก่ตนเอง

๒.ผู้ที่อาศัยและหากินจากการเมือง(Live from Politics) หมายถึง ผู้ที่ต้องการรายได้จากการทางการเมืองต้องอาศัยรายได้จากเงินเดือนหรือจากสินบน หรือใช้อิทธิพลเพื่อเรียกคืนเงินที่ใช้ไปในการเลือกตั้ง

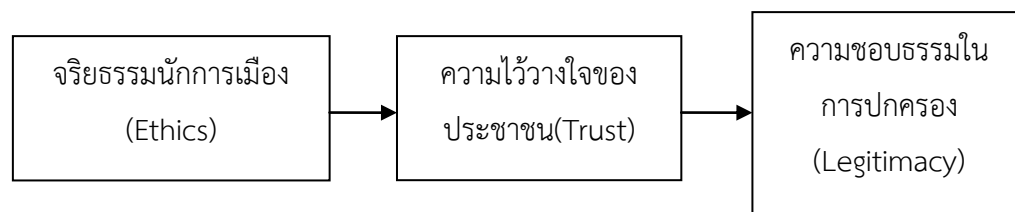
เวเบอร์ชี้ให้เห็นว่าอาชีพนักการเมืองต่างจากอาชีพอื่นเพราะไม่ต้องใช้เวลาฝึกฝนพัฒนาความสำนึกในเรื่องเกียรติยศวิชาชีพ(Professional Honor)ไม่ต้องอาศัยความรู้ทางด้านเทคนิคพิเศษอะไรมากมายเพื่อให้เกิดความสำนึกต่อจริยธรรมวิชาชีพ(Professional Integrity)ว่าทำอย่างไรจึงจะ

ทำให้เกิดการยอมรับในความชอบธรรม ทั้งนี้เวเบอร์เห็นว่า จริยธรรมจะต้องเกี่ยวข้องกับ ความเชื่อมั่นศรัทธาตามหลักการ(Principle Ethics of Conviction) และต้องมีความรับผิดชอบ(Ethics of Responsibility) หลักจริยธรรมทั้งสองประการมีความเกี่ยวข้องกันในลักษณะที่ว่า หากมีความเชื่อมั่นศรัทธาที่มีหลักการ แต่ไม่มีความรับผิดชอบต่อการกระทำที่เกิดจากความรู้สึกเช่นนั้น คนที่มีความเชื่อมั่นศรัทธาที่มีหลักการจะได้รับความเคารพ แต่จะไม่มีผู้ใดยอมให้เป็นนักการเมือง หากผู้นั้นไม่มีความรับผิดชอบต่อ เพราะอาจใช้ความรุนแรงจากการมีอำนาจที่ชอบธรรม โดยไม่คำนึงถึงผลกระทบที่จะติดตามมา นักการเมืองลักษณะนี้ย่อมเป็นบุคคลอันตรายต่อประเทศชาติและประชาชน

เวเบอร์ มองว่าความจำเป็นในการมีจริยธรรมมีความสัมพันธ์กับคุณสมบัติที่สำคัญ ๓ ประการ คือ มีอารมณ์ผูกพันแน่วแน่จริงจังต่ออุดมการณ์(Passion) มีความรับผิดชอบ(Responsibility) และมีวิจารณญาณ (Judgment) คุณสมบัติทั้งสามประการจะรวมกันเป็นจริยธรรมของนักการเมือง เป็นพลังที่เสริมสร้างบุคลิกภาพในการดำเนินกิจกรรมทางการเมืองของมนุษย์ในสังคมได้อย่างแท้จริง นักการเมืองจำเป็นต้องมีอุดมการณ์ มีความรับผิดชอบ และมีวิจารณญาณกำกับความหลงตัวเอง(Vanity)ซึ่งเป็นสิ่งที่คุกคามอาชีพนักการเมือง ทำให้ขาดความเป็นกลาง ขาดความรับผิดชอบต่อ และเป็นไปเพื่อการสร้างภาพลักษณ์ทางการเมืองเท่านั้น

ทั้งนี้ หากนักการเมืองใช้อำนาจทางการเมืองบนหลักพื้นฐานของจริยธรรมเพื่อผลประโยชน์ของคนส่วนใหญ่แล้ว ย่อมนำไปสู่การเปลี่ยนแปลงหรือการพัฒนาอันชอบธรรม เป็นที่ยอมรับของทุกฝ่าย ในทางตรงข้ามหากนักการเมืองขาดจริยธรรมและคำนึงถึงการรักษาอำนาจทางการเมือง ย่อมใช้อำนาจทางการเมืองทุกวิถีทางเพื่อรักษาผลประโยชน์ของตนเองหรือคนส่วนน้อย

ดังนั้น ผู้ดำรงตำแหน่งทางการเมืองหรือนักการเมืองจึงต้องเป็นบุคคลที่ต้องได้รับความไว้วางใจจากประชาชน หรือกล่าวอีกนัยหนึ่ง นักการเมืองจะถูกตรวจสอบจากประชาชนในลักษณะที่เข้มงวดเป็นพิเศษกว่าบุคคลธรรมดาทั่วไป หรือบุคคลสาธารณะในวิชาชีพอื่น แม้ในวิชาชีพอื่นที่มีความจำเป็นต้องสร้างความไว้วางใจให้เกิดขึ้นแก่ประชาชน เช่น แพทย์ พยาบาล ทนายความ เป็นต้น และบุคคลที่ประกอบอาชีพดังกล่าว ก็ได้ถูกตรวจสอบในทางสาธารณะในเรื่องส่วนตัว และความประพฤติที่เกี่ยวข้องกับการปฏิบัติหน้าที่อย่างเปิดเผยทุกแง่มุม แต่เนื่องจากนักการเมืองมีความสำคัญในฐานะผู้ใช้อำนาจรัฐ จึงจำเป็นต้องมีการเฝ้ามองหรือตรวจสอบจากสาธารณะ(Public Scrutiny) มากกว่าผู้ประกอบอาชีพอื่น ๆ กล่าวคือ นักการเมืองจะถูกพิจารณาจากสาธารณะชนว่า ควรมีจริยธรรมหรือคุณธรรม มากกว่าปัจเจกชนทั่วไป ซึ่งถือเป็นความชอบธรรมขั้นพื้นฐานของนักการเมือง โดยลักษณะดังกล่าวมีความสำคัญแตกต่างกันไปในแต่ละสังคม แต่อาจถือเป็นลักษณะทั่วไปที่เป็นเป้าหมายของทุกสังคมที่ต้องการให้ปรากฏขึ้นจริง เพราะคุณลักษณะเช่นนี้ คือจุดเริ่มต้นของที่มาของความไว้วางใจจากประชาชน คุณลำดับคุณสมบัติหลักของนักการเมือง ดังผังมโนทัศน์ด้านล่าง

ผังมโนทัศน์ที่ ๒.๓ แสดงความสัมพันธ์ระหว่างจริยธรรมกับความชอบธรรม

แนวคิดจริยธรรมของเวเบอร์สอดคล้องกับหลักธรรมาภิบาล(Good Governance) แนวคิดนี้สามารถจำแนกเป็น ๒ มุมมอง^{๔๒} คือ -.

๒.๓.๑ ความจำเป็นของการมีจริยธรรมตามหลักนิติรัฐ

หลักนี้ยึดหลักการว่า การบริหารงานใดได้ดำเนินการถูกต้องตามตัวบทกฎหมาย ถือว่าการบริหารงานนั้นถูกต้องตามหลักจริยธรรม แนวคิดนี้ ถูกวิพากษ์วิจารณ์ว่า อาจมีปัญหาเรื่องความไม่ครอบคลุม เพราะกฎหมายมักจะเกิดขึ้นภายหลังจากที่เกิดปัญหา และเพื่อมิให้เกิดปัญหาเดิมซ้ำอีก จึงออกกฎหมายมาบังคับใช้ ดังนั้น กฎหมายที่มีอยู่ในปัจจุบันจึงไม่เพียงพอในการกำกับพฤติกรรม การบริหารงานให้อยู่ในกรอบของจริยธรรมได้ทุกกรณี นอกจากนั้น จริยธรรมตามหลักนิติรัฐยังมีจุดอ่อน กล่าวคือ ผู้มีอำนาจอาจจะละเว้นไม่ออกกฎหมายเพื่อสิทธิประโยชน์ของกลุ่มตนเอง เช่น นักการเมืองไม่จดทะเบียนกับคู่สมรสเพื่อหลีกเลี่ยงข้อกฎหมายที่ระบุว่าคู่สมรส(สามี/ภรรยา) ของนักการเมืองต้องเปิดเผยบัญชีทรัพย์สินต่อสาธารณะ นักการเมืองหรือข้าราชการระดับสูงสั่งการด้วยวาจาให้ผู้ใต้บังคับบัญชาปฏิบัติในเรื่องที่ไม่ถูกต้องโดยตนเองไม่ต้องมีความรับผิดชอบ การกำหนดตำแหน่งทางการเมืองที่มีอยู่นอกกรอบกฎหมาย เช่น ตำแหน่งผู้ช่วยรัฐมนตรีตำแหน่งนี้มีใช้ตำแหน่งทางการเมืองตามกฎหมาย ผู้ดำรงตำแหน่งจึงไม่ต้องเปิดเผยทรัพย์สินต่อสาธารณะ

๒.๓.๒ ความจำเป็นของการมีจริยธรรมตามมาตรฐานจริยธรรมทางศาสนา

หลักนี้ยึดหลักการการพยายามแสวงหาความดีที่ยึดถือควรเป็นอย่างไร แล้วนำมาใช้เป็นมาตรฐานจริยธรรม เพื่อกำหนดเป็นแนวทางปฏิบัติ จริยธรรมตามมาตรฐานจริยธรรม จึงมีความครอบคลุมกว้างขวางกว่าจริยธรรมตามหลักนิติรัฐ อย่างไรก็ตาม จริยธรรมหากว่าตามมาตรฐานจริยธรรมจริงๆ มักมีจุดอ่อนที่สำคัญ คือ ขาดบทบังคับการลงโทษเมื่อมีการละเมิด เป็นความแตกต่างจากจริยธรรมตามหลักนิติรัฐ ความจริงแล้วจริยธรรมการบริหารมีมาตั้งแต่โบราณกาลในสมัย

^{๔๒} อังโน ชัยวัฒน์ สถาอานันท์ และ สมบัติ จันทรวงศ์, **ปรัชญาการเมือง**, เอกสารประกอบ การสอนวิชาปรัชญาการเมือง., พิมพ์ครั้งที่ ๑๔, (กรุงเทพมหานคร : มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาธิราช, ๒๕๔๑), หน้า ๖๗-๖๙.

สมบูรณาญาสิทธิราชย์ มีหลักธรรมของพระเจ้าแผ่นดินที่เรียกว่า ทศพิธราชธรรม คือ จริยธรรมการปกครองราชอาณาจักร มีหลักธรรมที่เรียกว่าจักรวรรดิวัตร คือวัตรของพระจักรวรรดิ หรือพระจริยาที่พระจักรวรรดิพึงบำเพ็ญสม่ำเสมอ ๑๒ ประการ เช่น ควรอนุเคราะห์คนในราชสำนัก และคนภายนอกให้มีความสุข ไม่ปล่อยปละละเลย ควรผูกไมตรีกับประเทศอื่น ควรอนุเคราะห์พระราชวงศานุวงศ์ ควรเกื้อกูลพราหมณ์ คหบดี และคฤหบดีชน คือเกื้อกูลพราหมณ์และผู้ที่อยู่ในเมือง ควรอนุเคราะห์ประชาชนในชนบท ควรอนุเคราะห์สมณพราหมณ์ผู้มีศีล ควรจักรักหาฝูงเนื้อ นก และสัตว์ทั้งหลายมิให้สูญพันธุ์ ควรห้ามชนทั้งหลายมิให้ประพฤติผิดธรรม และชักนำด้วยตัวอย่างให้อยู่ในกุศลสุจริต ควรเลี้ยงดูคนจน เพื่อมิให้ประกอบกรทุจริต กุศลและอกุศลต่อสังคม ควรเข้าใกล้สมณพราหมณ์ เพื่อศึกษาบุญและบาป กุศล และอกุศลให้แจ้งชัด ควรห้ามจิตมิให้ต้องการไปในที่ที่พระมหากษัตริย์ไม่ควรเสด็จ ควรระงับความโลภมิให้ปรารถนาในลาภที่พระมหากษัตริย์มิควรจะได้

พินดา ประยูรศิริ ได้ศึกษาเกี่ยวกับภาพลักษณ์ของนักการเมืองกับการยอมรับของประชาชน และได้กล่าวถึงนักการเมืองที่ดีควรมีจริยธรรมประจำใจ คือ ต้องเห็นแก่ประโยชน์ส่วนรวมมากกว่าเห็นแก่ประโยชน์ส่วนตนและพวกพ้อง ซึ่งสอดคล้องกับแนวคิดของอริสโตเติล กล่าวว่า ถ้าการปกครองนั้นไม่คำนึงถึงประโยชน์ส่วนรวมแล้วไซ้ การปกครองนั้นย่อมเลวแต่สถานเดียวต้องมีศีลธรรมประจำใจ ต้องมีความรับผิดชอบ ต้องเคารพกติกาของสังคม และต้องมีความยุติธรรม^{๔๓}

เกรียงศักดิ์ เจริญวงศ์ศักดิ์ ได้กล่าวถึงคุณสมบัติของนักการเมืองที่ดีว่าควรมีคุณภาพสูง สร้างคุณประโยชน์ มีวิสัยทัศน์กว้างไกล มีชีวิตที่เรียบง่ายหรือเป็นแบบอย่าง มีประวัติดี มีคุณวาจา คุณกิริยา มีคุณธรรม จริยธรรม มีความเข้มแข็งเด็ดเดี่ยวและกล้าหาญ รู้จักผ่อนหนักผ่อนเบา มีทีมงาน มีอุดมการณ์ประชาธิปไตย^{๔๔}

บงกช สุทัศน์ ณ อยุธยา ศึกษาการแก้วิกฤตการณ์โลกด้วยจริยธรรมของนักการเมืองพบว่า สังคมโลกปัจจุบัน นักการเมืองมีบทบาทสำคัญในการบริหารประเทศชาติ สำหรับการปกครองในระบอบประชาธิปไตย แต่ปรากฏว่านักการเมืองส่วนใหญ่ยังขาดความรับผิดชอบต่อสังคมและไม่สามารถตอบสนองความต้องการของประชาชนส่วนใหญ่ของประเทศได้อย่างทั่วถึง กล่าวคือ ไม่สามารถทำให้เป็นไปตามความหมายของการเมืองที่ว่า “การเมืองเป็นกระบวนการการจัดสรรแบ่งปันทรัพยากรที่มีอยู่อย่างจำกัดให้กับทุกคนในสังคมได้อย่างเท่าเทียมและเป็นธรรม” โดยมีสาเหตุหลายประการ แต่ที่เห็นได้ชัดเจนนี้อาจเกิดจากการบริหารราชการแผ่นดินที่ผิดพลาดและการทุจริตคอร์รัปชันของนักการเมือง

^{๔๓} พินดา ประยูรศิริ, “ภาพลักษณ์ของนักการเมืองกับการยอมรับของประชาชน”, ใน **รวมบทความวารสาร รัฐศาสตร์** มหาวิทยาลัยรามคำแหง ปีที่ ๒๗ ฉบับที่ ๓ เมษายน-มิถุนายน ๒๕๕๔, หน้า ๒๗.

^{๔๔} เกรียงศักดิ์ เจริญวงศ์ศักดิ์, **มองสังคมไทยผ่านกระบวนการทางการเมือง**, (กรุงเทพมหานคร : โรงพิมพ์มหาวิทยาลัยรังสิต, ๒๕๕๙), หน้า ๒๑.

ดังนั้น กระบวนการคัดสรรบุคคลเข้าสู่ระบบการเมืองจึงมีความจำเป็นอย่างยิ่งที่ต้องปรับปรุงเปลี่ยนแปลงให้มีความเหมาะสม เพื่อป้องกันบุคคลที่ขาดจริยธรรมทางการเมืองและจิตสำนึกทางการเมืองเข้าสู่ตำแหน่ง และต้องทำอะไร จึงจะสามารถจูงใจให้คนดีมีจริยธรรมและความรู้ความสามารถ เป็นที่ยอมรับของสังคมเข้าสู่ระบบการเมืองเพื่อช่วยพัฒนาการเมืองให้มีประสิทธิภาพและประสิทธิผล การที่นักการเมืองจะต้องยึดถือจริยธรรมและจรรยาบรรณในอาชีพ เพราะถ้าปราศจากจริยธรรม ก็จะไม่มีความรับผิดชอบต่อคุณประโยชน์ของมนุษย์ ซึ่งทำให้มนุษย์ไม่ต่างอะไรไปจากสัตว์นั่นเอง ซึ่งเป็นหนึ่งในหลักคำสอนทางพระพุทธศาสนา ^{๔๕}

ปรีชา เลิศกมลมาศ ศึกษาเรื่องความคิดเห็นของผู้บริหารในการกำหนดมาตรการป้องกันการทุจริต พบว่า ปัญหาการขาดจริยธรรมของนักการเมืองมีที่มาหรือมูลเหตุต่างๆ คือ อำนาจบังคับบัญชา (Authority) โอกาส (Opportunity) สิ่งจูงใจ (Incentive) ชื่อเสียง (Reputation) วัฒนธรรมทางการเมือง (Political Culture) ระบบเศรษฐกิจแบบทุนนิยมเสรี (Liberal Capitalism) ระบบอุปถัมภ์ (Patronage System) ในสังคมไทยที่เน้นประโยชน์นิยม (Utilitarianism) ที่ถือเอาประโยชน์สุขเป็นเกณฑ์ตัดสินความผิดถูก ชั่วดี มากกว่าจริยธรรมคุณธรรมหรือความถูกต้อง

นักการเมืองคือผู้นำทางสังคมจึงมีความจำเป็นที่จะต้องสร้าง วางกฎระเบียบ ตรากฎหมาย กำหนดนโยบายต่างๆ บริหารประเทศภายใต้กรอบของมาตรฐานทางจริยธรรมของนักการเมืองในฐานะบุคคลสาธารณะ หรือกล่าวในแง่หนึ่งนักการเมืองคือบุคคลต้นแบบของสังคม ^{๔๖}

ประเด็นเรื่องความจำเป็นของการมีจริยธรรมของนักการเมืองทั้งความจำเป็นของการมีจริยธรรมตามหลักนิติรัฐ และ ความจำเป็นของการมีจริยธรรมตามมาตรฐานจริยธรรมทางศาสนา จะต้องมีความสัมพันธ์กันในลักษณะของการบังคับใช้กฎหมายอย่างตรงไปตรงมายุติธรรม ไม่สองมาตรฐาน และนำไปสู่กระบวนการปลูกฝังจิตสำนึกให้รู้สึกรับผิดชอบต่อสังคมส่วนรวม หรืออย่างน้อยต้องเคารพกฎหมายบ้านเมืองและละอายแก่ใจ ที่สำคัญนั้นจริยธรรมที่ดีงามจะต้องเป็นไปในเชิงบวกคือเกิดจากจิตสำนึกที่รู้สึกอยากกระทำให้สังคมดีขึ้นมากกว่ากระทำเพราะกลัวถูกลงโทษหรือถูกบังคับให้ทำ กล่าวในแง่หนึ่ง คนดีจะต้องดีด้วยตนเองที่อยากจะเป็นคนดี มิใช่เป็นคนดีเพราะถูกบังคับให้ดี

^{๔๕} บงกช สุทัศน์ ณ อยุธยา, “การแก้วิกฤตการณ์โลกด้วยจริยธรรมของนักการเมือง” ใน **รวมบทความวารสาร รัฐศาสตร์** มหาวิทยาลัยรามคำแหง ปีที่ ๒๗ ฉบับที่ ๓ เมษายน-มิถุนายน ๒๕๕๔, หน้า ๔๙.

^{๔๖} ปรีชา เลิศกมลมาศ, “ความคิดเห็นของผู้บริหารในการกำหนดมาตรการป้องกันการทุจริต” ใน **รวมบทความวารสาร รัฐศาสตร์** มหาวิทยาลัยรามคำแหง ปีที่ ๒๗ ฉบับที่ ๓ เมษายน-มิถุนายน ๒๕๕๔, หน้า ๓๖.

๒.๔ ปัญหานักการเมือง

ปัญหาที่เกิดจากการไร้คุณธรรมและจริยธรรมของนักการเมือง จากการใช้อำนาจทางการเมืองเอื้อผลประโยชน์แก่ตัวเอง เช่น รับสินบนหรือมีผลประโยชน์ขัดกันระหว่างประโยชน์ตัวเองกับประโยชน์สาธารณะ ก่อให้เกิดเรื่องอื้อฉาวอยู่เสมอ การอภิปรายในที่ประชุมสภาซึ่งได้รับเอกสิทธิ์อย่างเต็มที่ การให้สัมภาษณ์สื่อมวลชน การกล่าวปราศรัยบนเวทีต่อหน้าชุมชน การใช้ตำแหน่งอำนาจอย่างไม่ชอบธรรม การแสดงกิริยาก้าวร้าว การไม่รับผิดชอบต่อหน้าที่ของตนในฐานะตัวแทนประชาชน การฝ่าฝืนคุณธรรมและจริยธรรมความดีงามกลายเป็นเรื่องปกติ จนเข้าสู่ภาวะไร้คุณธรรมจริยธรรมทางการเมือง ถูกปล่อยให้ผ่านไป ไม่มีการสอบสวน ตัดสินลงโทษ การควบคุม มาตรการการควบคุมทางการเมือง การควบคุมทางสังคมที่มีสื่อมวลชนเป็นสถาบันที่คอยทำหน้าที่รายงานข่าวสารและแสดงความคิดเห็น วิพากษ์วิจารณ์ และประชาชนคอยติดตามตรวจสอบ รวมทั้งการควบคุมทางกฎหมาย หรือแม้แต่การควบคุมโดยองค์กรอิสระตามรัฐธรรมนูญ แต่ก็ไม่ประสบความสำเร็จ องค์กรอิสระถูกแทรกแซง ครอบงำทั้งกระบวนการสรรหาและการคัดเลือกโดยวุฒิสภา ในที่สุดจึงเกิดวิกฤตทางการเมือง

๒.๔.๑ ปัญหาการขาดสภาพความรู้(วิชา)ของนักการเมือง

หากเราถือคติตามที่เพลโตและอริสโตเติลเชื่อว่า “ความรู้คือคุณธรรม” หรือ “ความรู้คู่คุณธรรม”^{๔๗} เป็นความพยายามพัฒนากลไกการคัดสรรบุคลากรที่มีคุณธรรมจริยธรรม(Political recruitment) สังคมจะได้รับการพัฒนา นอกเหนือจากสาเหตุที่มาจากพฤติกรรมส่วนบุคคลแล้วส่วนหนึ่งเป็นปัญหาที่มีสาเหตุจากระบบการคัดสรรบุคลากรเข้าสู่ระบบการเมือง โดยเฉพาะอย่างยิ่ง ระบบการคัดสรรที่มีได้ยึดมั่นในหลักคุณธรรมความสามารถ จากสภาพปัญหาเช่นนี้ จึงต้องมีการพัฒนา กลไกการคัดสรรบุคลากรที่มีคุณธรรมจริยธรรมเข้าสู่ระบบการเมือง พัฒนากลไกระบบราชการ โครงสร้างทางการเมือง ความสัมพันธ์ทุกภาคส่วนในสังคม ให้ปลอดระบบอุปถัมภ์ ซึ่งส่งผลกระทบต่อ การพัฒนาประเทศรวมไปถึงการพัฒนาทางการเมืองในระบอบประชาธิปไตย

การขาดสภาพความรู้ในเรื่องคุณธรรมจริยธรรมเป็นการขาดความรู้ในเรื่องระบบคุณค่าพื้นฐานที่มนุษย์ในสังคมพึงยึดถือปฏิบัติ เพื่ออยู่ร่วมกันอย่างสันติสุขในสังคม จริยธรรมจึงมีความสำคัญในฐานะกรอบการประพฤติปฏิบัติทางสังคม ไม่จำเพาะแต่การดำเนินชีวิตประจำวันเท่านั้น หากยังรวมไปถึงจริยธรรมในอาชีพทางการเมืองด้วย เช่นเดียวกับผู้ประกอบการอาชีพอื่นๆ ทั่วไป นักการเมืองต้องอยู่ภายใต้ระบบจริยธรรมเป็นวิชาชีพนิยม(Professionalism) ทำให้ผู้ประกอบการ

^{๔๗} จานงค์ ทองประเสริฐ, *ปรัชญาตะวันตกสมัยโบราณ*, พิมพ์ครั้งที่ ๔, (กรุงเทพมหานคร : โรงพิมพ์มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, ๒๕๓๕), หน้า ๑๗.

วิชาชีพเห็นความสำคัญ มีเกียรติ มีศักดิ์ศรี และมีจริยธรรม เพื่อให้เป็นแบบอย่างและเป็นที่ยอมรับของสาธารณชน

หากเปรียบเทียบอาชีพนักการเมืองกับอาชีพอื่นๆ อาจกล่าวได้ว่า อาชีพนักการเมืองเป็นอาชีพที่อาศัยขั้นตอนและกระบวนการพัฒนาศักยภาพขั้นที่สุด โดยเฉพาะอย่างยิ่งเมื่อเปรียบเทียบกับวิชาชีพเฉพาะอย่าง แพทย์ พยาบาล วิศวกร สถาปนิก นักกฎหมาย ครูอาจารย์ ทหาร นักธุรกิจ หรือแม้กระทั่งข้าราชการเพราะอาชีพเหล่านี้ต้องอาศัยเวลาอันยาวนานในการศึกษา ฝึกอบรมในเทคนิคพิเศษ และผ่านการทดสอบมาตรฐาน การรับรองที่กำหนดไว้สูงของแต่ละวิชาชีพ ในขณะที่ผู้เป็นนักการเมือง มิได้ถูกจำกัดว่าจะต้องจบการศึกษาระดับใดและไม่มี ข้อพิสูจน์ชัดเจนใดๆ ที่จะสรุปได้ว่าระดับการศึกษาเป็นเครื่องกำหนดความสามารถในการเป็นนักการเมืองที่มีคุณธรรมเป็นที่ยอมรับของประชาชน ตลาดการเมืองประกอบด้วยบุคคลที่มีภูมิหลังหลากหลายที่เข้ามาสู่อาชีพนักการเมืองโดยมุ่งหวังที่จะมีอำนาจ มีเกียรติและสถานภาพสูงทางสังคมไม่ว่าจะเป็นผู้ที่มีอุดมคติสูงส่งหรือต่ำเพียงใดก็ตาม

นอกจากนี้ อาชีพนักการเมืองมิได้มีองค์รววิชาชีพที่จะเป็นผู้กำหนดมาตรฐานการปฏิบัติงาน การปรับปรุง และการปฏิบัติงานด้านวิชาชีพให้ก้าวหน้าทันกับวิชาการและเทคโนโลยีใหม่ๆ ดังเช่นองค์รววิชาชีพอื่นๆ การแก้ไขปรับปรุงกฎหมายหลักและระบบการเมืองของประเทศหลักเกณฑ์ข้อบังคับการดำเนินงานของสถาบันหลักทางการเมือง เช่น รัฐสภา พรรคการเมือง เป็นเพียงการพยายามจัดระเบียบวิธีการแก้ไขความขัดแย้งที่มีได้มีผลต่อพัฒนาการของวิชาชีพในความหมายที่ใช้ในกรณีของวิชาชีพโดยทั่วไป การขาดมาตรฐานการเข้าสู่อาชีพการเมืองดังกล่าว ทำให้อาชีพการเมืองมีลักษณะ ที่เป็นไปได้ทั้ง ๒ ด้าน คือ การเป็นนักการเมืองแบบสมัครเล่น และนักการเมืองอาชีพ ซึ่งต่างก็มีปัญหาที่เป็นข้อจำกัดในการปฏิบัติหน้าที่ทางการเมืองที่เกี่ยวข้องกับจริยธรรม อย่างไรก็ตาม อย่างไรก็ดี ถึงแม้ว่าหากพิจารณาในด้านการเตรียมตัวทางวิชาชีพแล้ว อาชีพการเมืองอาจจะมีมาตรฐานที่ดีกว่าวิชาชีพอื่นก็ตาม แต่อาชีพการเมืองเป็นอาชีพที่มีความสำคัญอย่างน้อย ๒ ประการ^{๔๘} คือ -

(๑) เป็นอาชีพที่เกี่ยวข้องกับการใช้อำนาจรัฐ การใช้อำนาจรัฐหรือที่เรียกว่าอำนาจทางการเมือง(Political power) ในประเด็นนี้ต้องยอมรับว่าอาชีพนักการเมืองเป็นอาชีพที่มีการใช้อำนาจซึ่งมีผลกระทบในขอบเขตที่กว้างและลึกและอาจนำมาซึ่งความล่มสลายของระบบการเมือง การเปลี่ยนแปลงระบบการปกครอง หรือแม้กระทั่งสูญเสียอำนาจอธิปไตยของรัฐและการอยู่รอดของ

^{๔๘} สรุปความจาก ชัยยงค์ พรหมวงศ์.ศ.ดร. **คุณธรรมจริยธรรมนักการเมือง**, พิมพ์ครั้งที่ ๓, (กรุงเทพมหานคร : โรงพิมพ์มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาธิราช,๒๕๕๐)

ประเทศ ทั้งนี้ ไม่นับถึงผลกระทบที่ก่อให้เกิดการเปลี่ยนแปลงอย่างมหาศาลในด้านเศรษฐกิจ สังคม ชุมชน และวิถีชีวิตของปัจเจกชนได้

(๒) เป็นอาชีพที่ต้องได้รับความไว้วางใจจากประชาชน(Office is a public trust) แนวคิดดังกล่าว หมายความว่าผู้ที่เป็่นนักการเมือง ไม่ว่าจะเป็่นนักการเมืองสมัครเล่นหรือนักการเมืองอาชีพ จะถูกมองจากประชาชนในลักษณะที่เข้มงวดเป็นพิเศษกว่าบุคคลธรรมดา หรือแม้กระทั่งผู้ประกอบวิชาชีพอื่นๆ เพราะเป็่นบุคคลสาธารณะ(Public man) ทั้งนี้ เพราะเป็่นตำแหน่งของการเป็่น “ผู้นำ” ทางการเมือง

ในการพิจารณาถึงจริยธรรมนักการเมือง มีความจำเป็นจะต้องยึดถือลักษณะสำคัญข้างต้นของอาชีพการเมืองไว้เสมอว่า “การทำ(Action)” ของนักการเมืองที่จะวิเคราะห์ ในแง่อาชีพ จะต้องเป็่นการทำที่เกี่วข้องกับการใช้อำนาจทางการเมืองที่เกิดจากการปฏิบัติหน้าที่ตามตำแหน่งทางการเมืองและการปกครอง(Public office) ซึ่งถือเป็่นตำแหน่งที่มีความชอบธรรม(Legitimacy) มากน้อยเพียงใด ขึ้นอยู่กับศรัทธาความไว้วางใจ(Trust) จากประชาชนที่ได้รับผลกระทบจากการตัดสินใจเรื่องนโยบาย มาตรฐาน แผนงาน และการปฏิบัติต่างๆในนามของรัฐ (ไม่ว่าจะเป็่นระดับชาติหรือระดับท้องถิ่น) มิฉะนั้นจะทำให้เข้าใจไขว้เขว ซึ่งจะทำให้จริยธรรมนักการเมืองมิได้แตกต่างจากจริยธรรมหรือคุณธรรมที่ปัจเจกชนพึงมี

ซึ่งประเด็นนี้แมกซ์ เวเบอร์(Max Weber) ชาวเยอรมันและนักสังคมวิทยาการเมืองที่มีชื่อเสียง ได้บรรยายอาชีพการเมืองในหัวข้อ “Politics as a vocation”^{๔๙} โดยชี้ให้เห็นความแตกต่างระหว่างอาชีพการเมืองกับอาชีพอื่นๆ ที่ต้องใช้ปัญญา(Intellectual professions) คือเป็่นอาชีพที่ไม่ต้องอาศัยระยะเวลาในการฝึกฝน ที่มีการพัฒนาความสำนึกในเรื่องเกียรติของวิชาชีพนั้น (Professional honor) ซึ่งเป็่นจริยธรรม กล่าวคือ ไม่ต้องอาศัยความรู้ทางด้านเทคนิคพิเศษ ซึ่งไม่ทำให้เกิดความสำนึกว่าจะต้องสร้างจริยธรรมของวิชาชีพ(Professional integrity) อย่างไรก็ตาม เวเบอร์มีความเห็นว่า การเกิดพรรคการเมืองทำให้มีโอกาสฝึกฝนวิธีการต่อสู้เพื่อช่วงชิงอำนาจตำแหน่งในพรรคและในการเลือกตั้ง เพื่อดำรงตำแหน่งในรัฐ เขาเห็นว่านักกฎหมายน่าจะเป็่นนักการเมืองสมัยใหม่ได้ดีที่สุด เพราะศึกษาและฝึกอบรมในการต่อสู้คดีมาแล้ว สามารถนำความรู้นี้มาใช้ในการต่อสู้เพื่อผลประโยชน์ได้ (คือทำกรณีที่ดีแล้วน่าจะแพ้(Bad case) ให้ชนะได้) ซึ่งก็มีได้หมายความว่าผู้ต่อสู้จะต้องมีคุณธรรมหรือจริยธรรม แต่เป็่นการต่อสู้ตามตัวบทกฎหมายเป็่นสำคัญ ภายในระบบพรรคการเมืองเองก็อาจแบ่งเป็่นผู้ชำนาญและเจ้าหน้าที่ทางการเมือง(Political officials) แต่โดยรวมการเมืองในพรรคการเมืองก็คือการเมืองที่เป็่นการต่อสู้เพื่อผลประโยชน์

^{๔๙} อ้างใน บงกช สุทัศน์ ณ อยุธยา, “การแก่วิกฤตการณ์โลกด้วยจริยธรรมของนักการเมือง” ใน **รวมบทความวารสาร รัฐศาสตร์** มหาวิทยาลัยรามคำแหง ปีที่ ๒๗ ฉบับที่ ๓ เมษายน-มิถุนายน ๒๕๕๔, หน้า ๕๙.

เวเบอร์ตั้งคำถามว่า ถ้าเช่นนั้นจริยธรรมทางการเมืองอยู่ที่ไหน เขามองว่าจริยธรรมเกิดขึ้นในสภาพวิกฤติ ซึ่งทำให้ต้องหันมาอ้างเหตุผลความถูกต้องในการทำทางการเมืองเป็นการใช้จริยธรรมเป็นเครื่องมืออ้างความถูกต้อง อย่างไรก็ตาม เวเบอร์ไม่ได้มองว่าหลักจริยธรรมทางทฤษฎีทั้งหมดจะเกี่ยวข้องโดยตรงกับการเมือง แต่เนื่องจากการเมืองเป็นเรื่องของการใช้อำนาจ จริยธรรมที่เกี่ยวข้องน่าจะมี ๒ อย่าง คือ

- ๑) จริยธรรมว่าด้วยความเชื่อมั่นศรัทธาที่มีหลักการ(Ethics of principled conviction)
- ๒) จริยธรรมว่าด้วยความรับผิดชอบ(Ethics of responsibility)

หลักจริยธรรมทั้งสองอย่างมีความเกี่ยวพันกันในลักษณะที่ว่าหากมีความเชื่อมั่นศรัทธาที่มีหลักการ แต่ไม่มีความรับผิดชอบต่อการทำที่เกิดจากความรู้สึกเช่นนั้น คนที่มีความเชื่อมั่นศรัทธาที่มีหลักการจะได้รับความเคารพ แต่จะไม่มีใครยอมให้เป็น“นักการเมือง” ถ้าไม่มีความรับผิดชอบ เพราะอาจใช้ความรุนแรงจากการที่มีอำนาจที่ชอบธรรม โดยไม่คำนึงถึงผลที่ตามมา นักการเมืองที่มีความเชื่อรุนแรง (Conviction politician) เป็นบุคคลอันตราย ในทัศนะของเวเบอร์ นักการเมืองควรมีคุณสมบัติเด่น ๓ ประการ คือมีอารมณ์ผูกพันแน่วแน่จริงจังต่ออุดมการณ์(Passion) มีความรับผิดชอบ(Responsibility) และมีวิจารณญาณ (Judgment) ^{๕๐}

๒.๔.๒ ปัญหาการขาดสำนึกทางสังคม(จรรยา)ของนักการเมือง

พฤติกรรมของข้าราชการการเมือง ทุกยุคทุกสมัยล้วนถูกจับจ้องด้วยสายตาเคลือบแคลงของสังคมอยู่เสมอว่าจะเข้ามาแสวงหาผลประโยชน์เพื่อตัวเองและพรรคพวก น้อยคนนักที่จะมีความตั้งใจจริงเข้ามาแก้ปัญหาของบ้านเมืองอย่างจริงจัง อันที่จริงข้าราชการการเมืองทุกระดับต้องอยู่ภายใต้ มาตรฐานทางจริยธรรมของข้าราชการการเมืองทั้งสิ้น ซึ่งมาตรฐานทางจริยธรรมของข้าราชการการเมือง ๒๓ ข้อ ^{๕๑} คือ -.

๑.ข้าราชการการเมืองต้องจงรักภักดีต่อชาติ ศาสนา และพระมหากษัตริย์ และเป็นแบบอย่างที่ดีในการเคารพ และรักษาระบอบประชาธิปไตยอันมีพระมหากษัตริย์เป็นประมุข

๒. ข้าราชการการเมืองต้องเป็นแบบอย่างที่ดีในการรักษาไว้ และปฏิบัติซึ่งรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทยทุกประการ

๓. ข้าราชการการเมืองต้องเป็นแบบอย่างที่ดีในการเป็นพลเมืองดี การเคารพและปฏิบัติตามกฎหมายอย่างเคร่งครัด

^{๕๐} มนตรี เจนวิทย์การ และ วรียา ชินวรรณ “บทสรุปการเมืองเรื่องคุณธรรม” บทความวารสารสถาบันพระปกเกล้า, ฉบับที่ ๓ เดือนกันยายน – ธันวาคม ๒๕๕๓ : ๗๕

^{๕๑} เรื่องเดียวกัน : ๗๖ – ๗๙.

๔. ข้าราชการการเมืองต้องปฏิบัติตนอยู่ในกรอบจริยธรรม คุณธรรม และศีลธรรม ทั้งโดยส่วนตัวและโดยหน้าที่ความรับผิดชอบต่อสาธารณชน ทั้งต้องวางตนให้เป็นที่เชื่อถือศรัทธาของประชาชน

๕. ข้าราชการการเมืองต้องเคารพสิทธิ เสรีภาพส่วนบุคคลของผู้อื่น ไม่แสดงกิริยา หรือใช้วาจาอันไม่สุภาพ อาฆาตมาดร้าย หรือใส่ร้าย หรือเสียดสีบุคคลใด

๖. ข้าราชการการเมืองต้องมีอุดมการณ์ในการทำงานเพื่อประเทศชาติ และต้องถือเอาผลประโยชน์ของประเทศชาติ และประชาชนเป็นสิ่งสูงสุด

๗. ข้าราชการการเมืองต้องรับใช้ประชาชนอย่างเต็มความสามารถด้วยความรับผิดชอบ ซื่อสัตย์ สุจริต เสียสละ เป็นธรรม ไม่เลือกปฏิบัติและปราศจากอคติ

๘. ข้าราชการการเมืองต้องไม่ใช้ หรือยินยอมให้ผู้อื่นใช้สถานะ หรือตำแหน่งการเป็นข้าราชการการเมืองไปแสวงหาประโยชน์ ที่มีควรได้โดยชอบด้วยกฎหมายสำหรับตนเองหรือผู้อื่น ไม่ว่าจะเป็นประโยชน์ในทางทรัพย์สินหรือไม่ก็ตาม

๙. ข้าราชการการเมืองต้องไม่ใช้สถานะ หรือตำแหน่งการเป็นข้าราชการการเมืองเข้าไปก้าวก่าย หรือแทรกแซงการบรรจุ แต่งตั้ง โยกย้าย โอน เลื่อนตำแหน่ง และเลื่อนขึ้นเงินเดือนของข้าราชการ ซึ่งมีตำแหน่งหรือเงินเดือนประจำและมีใช้ข้าราชการการเมือง พนักงาน หรือลูกจ้างของหน่วยราชการ หน่วยงานของรัฐ รัฐวิสาหกิจ กิจกรรมที่รัฐถือหุ้นใหญ่ หรือข้าราชการส่วนท้องถิ่น หรือให้บุคคลดังกล่าวพ้นจากตำแหน่ง ทั้งนี้ เว้นแต่เป็นการปฏิบัติตามอำนาจหน้าที่ตามกฎหมายมาตรฐานทางจริยธรรมของข้าราชการการเมือง ซึ่งออกมาให้ข้าราชการการเมือง ยึดถือเป็นแนวทางปฏิบัตินั้นครอบคลุมตั้งแต่ นายกรัฐมนตรี รองนายกรัฐมนตรี รัฐมนตรี ที่ปรึกษา และ เลขาธิการนายกรัฐมนตรี ตลอดจนตำแหน่งการเมืองอื่นๆที่สรรหามาแต่งตั้ง นอกจากนี้ ๙ ประการที่นำเสนอไปแล้วเมื่อก่อนนี้ ยังมีส่วนที่เหลือคือ

๑๐. ข้าราชการการเมืองต้องไม่ยินยอมให้คู่สมรส ญาติสนิท บุคคลในครอบครัว หรือผู้ใกล้ชิดก้าวก่าย หรือแทรกแซงการปฏิบัติหน้าที่ของตนเองหรือของผู้อื่น และต้องไม่ยินยอมให้ผู้อื่นใช้ตำแหน่งหน้าที่ของตนโดยมิชอบ

๑๑. ข้าราชการการเมืองต้องระมัดระวังมิให้การประกอบวิชาชีพ อาชีพ หรือการงานอื่นใดของคู่สมรส ญาติสนิท หรือบุคคลในครอบครัวของตนมีลักษณะเป็นการกระทบกระเทือน ต่อความเชื่อถือศรัทธาของประชาชนในการปฏิบัติหน้าที่ของตน

๑๒. ข้าราชการการเมืองต้องรักษาความลับของราชการ เว้นแต่เป็นการปฏิบัติตามอำนาจหน้าที่ตามกฎหมาย

๑๓. ข้าราชการการเมืองต้องยึดมั่นในกฎหมาย และคำนึงถึงระบบคุณธรรมในการแต่งตั้งผู้สมควรดำรงตำแหน่งต่างๆ

๑๔. ข้าราชการการเมืองซึ่งพ้นจากตำแหน่งแล้ว ต้องไม่นำข้อมูลข่าวสารอันเป็นความลับของราชการ ซึ่งตนได้มาระหว่างอยู่ในตำแหน่งไปใช้ เพื่อให้เกิดประโยชน์แก่องค์กรเอกชน ทั้งนี้ ภายในกำหนดระยะเวลาสองปีนับจากวันที่พ้นตำแหน่ง

๑๕. ข้าราชการการเมืองต้องเปิดเผยข้อมูลการทุจริต การใช้อำนาจในทางที่ผิด การฉ้อฉล หลอกลวง หรือการกระทำอื่นใดที่ทำให้ราชการเสียหายต่อเจ้าหน้าที่ผู้รับผิดชอบ

๑๖. ข้าราชการการเมืองต้องไม่เรียกร้องของขวัญ ของกำนัล หรือประโยชน์อื่นใดจากบุคคลอื่น เพื่อประโยชน์ต่างๆอันอาจเกิดขึ้นจากการปฏิบัติหน้าที่ของตน และจะต้องดูแลให้คู่สมรส ญาติสนิท หรือบุคคลในครอบครัวของตนปฏิบัติเช่นเดียวกันด้วย

๑๗. ข้าราชการการเมืองต้องปฏิบัติต่อองค์กรธุรกิจ ที่ติดต่อทำธุรกิจกับหน่วยงานของรัฐ ตามระเบียบ และขั้นตอนอย่างเท่าเทียมกัน โดยไม่เลือกปฏิบัติประเด็นเหล่านี้เคยมีตัวอย่างให้เห็นแล้วว่า นักการเมือง บางคนเมื่อเข้ามามีอำนาจในการบริหารราชการแผ่นดิน กลับกระทำสวนทางกับมาตรฐานทางจริยธรรมเมื่อถูกจับได้ไล่ทันและถูกดำเนินการไปตามกฎหมาย กลับไม่ยอมรับความจริงหรือลงโทษทัณฑ์ แต่กลับหนีไปร้องแรกแหกกระเชอทำร้ายประเทศไทยโดยไม่สำนึกแต่อย่างใดส่วนที่เหลือของมาตรฐานทางจริยธรรมของข้าราชการการเมือง ซึ่งออกมาให้ข้าราชการการเมืองยึดถือเป็นแนวทางปฏิบัติ

๑๘. ข้าราชการการเมืองพึงพบปะเยี่ยมเยียนประชาชนอย่างสม่ำเสมอ เอาใจใส่ทุกข์สุข และรับฟังเรื่องราวร้องทุกข์ของประชาชน และรับหาทางช่วยเหลืออย่างเร่งด่วนอย่างเท่าเทียมกันโดยไม่เลือกปฏิบัติ

๑๙. ข้าราชการการเมืองต้องไม่ใช้ หรือบิดเบือนข้อมูลข่าวสารของราชการ เพื่อให้เกิดความเข้าใจผิด หรือผลประโยชน์สำหรับตนเองหรือผู้อื่น

๒๐. ข้าราชการการเมืองต้องรักษาทรัพย์สินของราชการ และใช้ ทรัพย์สินของราชการให้เป็นไปตามวัตถุประสงค์นั้นๆเท่านั้น

๒๑. ข้าราชการการเมืองต้องไม่ประพฤติตนให้เกิดความเสื่อมเสียต่อเกียรติภูมิของชาติ

๒๒. ข้าราชการการเมืองต้องไม่คบหา หรือให้การสนับสนุนแก่ ผู้ประพฤติดังกฎหมาย หรือผู้มีความประพฤติหรือมีชื่อในทางเสื่อมเสีย เช่น ผู้เปิดบ่อนการพนัน หรือผู้เกี่ยวข้องกับยาเสพติด อันอาจกระทบกระเทือนต่อความเชื่อถือศรัทธาของประชาชนในการปฏิบัติหน้าที่ของตน

๒๓. ข้าราชการการเมืองต้องแสดงความรับผิดชอบต่อความบกพร่องเมื่อปฏิบัติหน้าที่บกพร่อง หรือปฏิบัติหน้าที่ผิดพลาดอย่างร้ายแรงในประเด็นท้ายๆ อย่างในข้อ ๒๒ นั้น ถึงแม้จะเป็นข้อกำหนดที่ชัดเจน แต่ในทางปฏิบัติแล้วอาจจะตรวจสอบได้ยากเต็มทีเพราะข้าราชการการเมืองแต่ละคนกว่าจะก้าวเข้ามาถึงจุดนี้ จะต้องผ่านการคบหาและช่วยเหลือเกื้อกูลจากคนเป็นจำนวนมาก กลุ่มที่ทำตัวเป็นนายบ่อนหรือพ่อค้ายาเสพติดรายใหญ่ก็มักจะมีฉากหน้าเป็นผู้กว้างขวาง มีคะแนน

เสียงทางการเมืองอยู่ในกำมือเป็นจำนวนมาก จนผู้ที่คิดจะลงเล่นการเมืองต้องไปขอความช่วยเหลืออยู่เป็นประจำแล้วก็ต้องคบหาสนับสนุนกันต่อไปโดยไม่แยแสข้อห้ามดังกล่าวหรือบางคนอาจจะเข้ามาเป็นข้าราชการการเมืองเสียเอง

๒.๔.๓ ปัญหาการขาดภาวะผู้นำของนักการเมือง(วิชา+จรรยา)

๑) **วิกฤติการขาดภาวะผู้นำทางการเมือง** เกิดจากปัจจัยหลักคือนักการเมืองมักมองเป็นเกมส์ทางการเมือง เล่นพรรคเล่นพวก มือใครยาวสาวได้สาวเอา แต่มักเป็นไปแบบเช้าชามเย็นชาม นักการเมืองส่วนมากมีคฤหัสถ์และกบฏโกลาผลประโยชน์ ความไม่สามัคคีของนักการเมือง แม้จะหน่วยงานคอยตรวจสอบก็ตามที ก็เป็นไปอย่างไม่มีเต็มทีนักด้วยเกรงกลัวอำนาจและอิทธิพล ปัญหาอีกอย่างของการเมืองคือด้านการดำเนินนโยบายผิดพลาด อันเกิดผลเสียกับสังคมและประเทศชาติ ผู้บริหารประเทศยังไม่ได้มีการบริหารอย่างเต็มความรับผิดชอบ ยังมีการเล่นการเมืองมากเกินไปจนจำเป็นอย่างยิ่งทำให้การดำเนินนโยบายต่างๆยังไม่ได้แก้ปัญหาที่แท้จริงของประเทศ บางครั้งนโยบายหลายๆ นโยบายก็ดูน่าจะดี แต่กลับไม่ได้ผลเต็มที่ซึ่งก็มีสาเหตุมาจากการไม่สามารถนำ นโยบายไปปฏิบัติกันอย่างมีประสิทธิภาพ และ ประสิทธิภาพ บ่อย ครั้งเป็น การดำเนินนโยบายเพื่อสร้างภาพให้แก่ ส่วนตน แต่ให้ความสำคัญของประสิทธิผลน้อยมาก หรือ แทบจะไม่ให้ความสำคัญเลย

๒) **ระบบราชการ** ก็เป็นอีกปัญหาหนึ่งที่มีผลกระทบต่อการส่งออก และ อีก หลายๆ ธุรกิจหน่วยงานต่างๆ มีการทำงานซ้ำซ้อนกัน ซึ่งอันที่จริงแล้ว โครงสร้างของระบบราชการก็ได้มีการกำหนดไว้ดีแล้ว แต่ก็ไปผิดพลาดที่การปฏิบัติอีก เพราะต่างคนต่างพยายามสร้างผลงานให้โดดเด่นในสายตาของผู้บังคับบัญชา หรือแม้กระทั่งนักการเมือง จนลืมนึกถึงประชาชน แต่ก็มีข้าราชการระดับกลาง และ ระดับล่างที่มีแนวความคิดที่ดีๆ แต่ไม่มีโอกาสที่จะได้แสดงฝีมือเนื่องจากติดที่ระบบราชการที่ยังเป็นระบบศักดินา ผสมระบบอุปถัมภ์

๓) **ผลกระทบต่อสังคมไทย** ปัจจัยด้านการเมืองมีผลกระทบต่อสังคมทุกด้าน แม้แต่การปฏิรูปการศึกษาส่งผลให้การศึกษาไทยไม่ก้าวหน้าหรือประสบความสำเร็จเท่าที่ควร เช่น เปลี่ยนรัฐมนตรีว่าการกระทรวงศึกษาธิการ(ศธ.)บ่อยครั้ง คนละ ๙ เดือนโดยเฉลี่ย ทำให้การดำเนินนโยบายการพัฒนาการศึกษาไม่ต่อเนื่อง นักการเมืองมอง ศธ. ว่าเป็นกระทรวงที่สร้างผลงานได้ยาก ตำแหน่งรมว.ศธ. จึงนำมาใช้เพื่อวัตถุประสงค์ทางการเมือง อาทิ เป็นรางวัลแก่ผู้สนับสนุนพรรค ผู้ที่เข้ามาดำรงตำแหน่งจึงมิใช่ผู้มีความรู้ในด้านการศึกษาอย่างแท้จริง ความไม่สอดคล้องของเป้าหมายของการจัดการศึกษากับเป้าหมายทางการเมือง เป้าหมายของนักการเมืองหลายคนคือ ต้องการคะแนนนิยม จึงมีนักการเมืองจำนวนไม่น้อยที่ไม่ดำเนินนโยบายที่ให้ผลในระยะยาว เนื่องจากเสี่ยงที่จะทำให้อาชีพไม่เป็นที่ยอมรับทางการเมือง ซึ่งนั่นหมายความว่าความรวมถึงนโยบายการศึกษา ดังนั้นนักการเมืองจึงเลือกดำเนินนโยบายที่เห็นผลในระยะสั้น เพื่อทำให้อาชีพได้รับเลือกตั้งเข้ามาอีกครั้ง อันเป็นอุปสรรคยิ่งต่อการพัฒนาการศึกษาไทย อาจสรุปได้ว่าปัจจัยทางการเมืองส่งผลกระทบต่อสังคมในด้านต่างๆ ดังนี้

ในด้านปัจเจกบุคคล คนไทยย่อมประสบกับความไม่เชื่อมั่นในสถานะของประเทศ ไม่ไว้วางใจข้าราชการและนักการเมือง ในการบริหารของคณะรัฐบาลและความมั่นคงของประเทศ

ในด้านสังคม มุมมองโดยรวมของสังคมไทยย่อมไม่เป็นที่ไว้วางใจของชาวต่างชาติเท่าที่ควร ความเชื่อมั่นในรัฐบาลโดยรวมก็ลดลงตามลำดับ

ในด้านเศรษฐกิจ การบริหารด้านนโยบายของรัฐบาลเป็นผลโดยตรงด้านเศรษฐกิจของประเทศ หากรัฐบาลวางแนวนโยบายผิดพลาด ต่างชาติขาดความเชื่อมั่นในรัฐบาล ย่อมเกิดเป็นวิกฤติเศรษฐกิจตามมาอย่างแน่นอน

ในด้านศาสนา ปัจจุบันกำลังเป็นปัจจัยหนึ่งที่จะก่อให้เกิดความขัดแย้งระหว่างศาสนา อันเกิดจากการพยายามแทรกแซงกิจการพระพุทธศาสนา และพยายามลบเลือนความเป็นพุทธศาสนา ในหน่วยงานนั้นๆ ที่นักการเมืองบางคนเป็นรัฐมนตรี ดังที่เป็นข่าวในปัจจุบัน^{๕๒}

๒.๕ ปัญหาวิกฤตจริยธรรมของนักการเมือง

๒.๕.๑ ปัญหาความขัดแย้งรุนแรงในทางการเมือง

ศ.นพ.ประเวศ วะสี ราษฎรอาวุโส ได้ให้ทัศนะเกี่ยวกับทางออกจากวิกฤตไว้อย่างน่าสนใจว่า มีปัญหาในระบบความคิดที่จะแก้ไข้ปัญหา ขาดการเห็นทั้งหมดตามความเป็นจริง ขาดการยึดถือเอาต้องเอาใจเป็นตัวตั้ง ขาดการแก้ไขหรือทางออกเฉพาะหน้า ขณะที่บทวิเคราะห์ของ รศ.วิทยากร เชียงกุล มองบริบททางการเมือง เศรษฐกิจ สังคมไทย ในช่วงปี ๒๕๕๒-๒๕๕๓ ที่ผ่าน มาว่า สถานะทางการเมือง เศรษฐกิจ สังคม มีอิทธิพลแบบปฏิสัมพันธ์ต่อกันและกันกับการจัดการศึกษาอย่างเชื่อมโยงกันเป็นระบบองค์รวม การจะทำความเข้าใจและหาทางปฏิรูปการศึกษาไทย ให้ได้ผลจริงจำเป็นอย่างยิ่งที่จะต้องตระหนักและหาทางปฏิรูปทางการเมือง เศรษฐกิจ สังคมของประเทศ ไทยควบคู่ไปด้วย การเมืองไทย ในปี ๒๕๕๒-๒๕๕๓ คงเป็นการเมืองเรื่องการแย่งผลประโยชน์ของกลุ่มคนที่มีฐานะทางเศรษฐกิจสังคมสูงกลุ่มน้อยที่ต่างฝ่ายต่างพยายามดึงประชาชนมาเป็นพรรคพวกของตน การเมืองไทยในรอบ ๔-๕ ปี ที่ผ่านมามีสาเหตุว่าคนไทยจำนวนมากนิยมคิดแบบเข้าข้างฝ่ายใด ฝ่ายหนึ่งแบบสุดโต่ง สภาพปัญหาของการเมืองลักษณะดังกล่าวเป็นทั้งผลลัพธ์และสาเหตุของการจัดการศึกษาแบบมุ่งแข่งขันพัฒนาความรู้/ทักษะทางวิชาชีพเพื่อผลประโยชน์ส่วนตน และการสอนให้ท่องจำเพื่อการสอบ ที่ทำให้ผู้เรียนมีความคิดค่านิยมแบบจารีตนิยมและการใช้อารมณ์ความรู้สึกมากกว่าการสอนให้ผู้เรียนรู้จักคิดวิเคราะห์อย่างมีเหตุผลมีผลและพัฒนาปัญญาเพื่อส่วนรวม

โดยสรุปคือรัฐบาลและชนชั้นนำสนใจหรือยุ่งกับเรื่องการแก้ปัญหาทางการเมืองเพื่อความอยู่รอดของตนเองและนโยบายพัฒนาเศรษฐกิจธุรกิจที่เน้นเรื่องผลประโยชน์ส่วนตัวและการหาเสียงมากกว่าจะสนใจปัญหาทางสังคมและการปฏิรูปทางเศรษฐกิจสังคมให้เป็นธรรมและมีประสิทธิภาพจริงจึง ทำให้สังคมไทยในปี ๒๕๕๒-๒๕๕๓ มีปัญหาความขัดแย้ง การเอารัดเอาเปรียบ การแข่งแย่งกันเพิ่มขึ้น การจัดการศึกษาของไทยถูกชนชั้นนำใช้เป็นเครื่องมือในการพัฒนาทรัพยากรมนุษย์หรือแรงงานให้ไปทำงานรับใช้ระบบเศรษฐกิจ ระบบสังคมแบบทุนนิยมผูกขาด และการเมืองผูกขาดที่เอื้อ

^{๕๒} สรุปรจาก ชีรภัทร์ เสรีรังสรรค์, ศ.ดร., นักการเมืองไทย : จริยธรรม ผลประโยชน์ทับซ้อน การคอร์รัปชัน. พิมพ์ครั้งที่ ๒, (กรุงเทพมหานคร : โรงพิมพ์เดือนตุลา, ๒๕๕๓), หน้า ๒๑๕-๒๓๓.

ประโยชน์ชนชั้นกลุ่มน้อยมากกว่าเพื่อประโยชน์สูงสุดของประชาชนส่วนใหญ่ ทั้งที่ตามหลักการสากลแล้ว การศึกษาควรจะเป็นผู้นำ ผู้ชี้ทางผู้สร้างปัญญาให้กับสังคมเพื่อการแก้ไขปัญหาและพัฒนาสังคมให้เอื้อคนส่วนใหญ่อย่างมีประสิทธิภาพ เป็นธรรมและยั่งยืน^{๕๓}

จากทัศนะของ ศ.นพ.ประเวศ วะสี และ รศ.วิทยากร เชียงกุล สะท้อนให้เห็นถึงประเด็นปัญหาสังคมในด้านต่างๆ ที่มีสาเหตุหลักหรือเกิดจากปัญหาวิกฤตจริยธรรมของนักการเมืองรวมถึงเงื่อนไขต่างๆ ในการแก้ไขปัญหาดังกล่าวก็สะท้อนให้เห็นว่า นักการเมืองที่มีคุณธรรมจริยธรรมมีความรับผิดชอบ เห็นแก่ประโยชน์ส่วนรวมจึงจะสามารถแก้ไขปัญหาได้ กล่าวในแง่หนึ่ง ปัญหาการเมืองต้องแก้ด้วยระบบคุณธรรมจริยธรรมทางการเมืองจึงจะได้ผลจนส่งผลถึงความสงบสุขของสังคม

๒.๕.๒ ปัญหาการแสวงหาผลประโยชน์ทับซ้อนทางการเมือง

จริยธรรมกับผลประโยชน์ทับซ้อนหรือการขัดผลประโยชน์ (Conflict of interest) คือสถานการณ์ที่บุคคลผู้ดำรงตำแหน่งอันเป็นที่ไว้วางใจ เช่น ผู้ดำรงตำแหน่งทางการเมือง ผู้ดำรงตำแหน่งระดับสูงในองค์กร ผู้ประกอบวิชาชีพสาธารณสุข ต้องเลือกระหว่างผลประโยชน์ส่วนตนกับผลประโยชน์ในวิชาชีพ ซึ่งทำให้เกิดตัดสินใจยากในอันที่จะปฏิบัติหน้าที่โดยปราศจากอคติได้ การขัดกันของผลประโยชน์นี้สามารถเกิดขึ้นได้ แม้ไม่ส่งผลทางจริยธรรมหรือความไม่เหมาะสมต่าง ๆ และสามารถทำให้ทุเลาเบาบางลงได้ด้วยการตรวจสอบโดยบุคคลภายนอก

ก.ลักษณะทั่วไปของการขัดกันทางผลประโยชน์

การขัดกันของผลประโยชน์มิได้ปรากฏแต่ในทางวิชาชีพเท่านั้น แต่ยังอาจเกิดขึ้นได้ในกรณีที่บุคคลมีบทบาทหลากหลายและบทบาทเหล่านั้นก็เกิดขัดกันเอง เช่น ผู้จัดการฝ่ายขายอาจมีหน้าที่ปฏิบัติงานด้วยความซื่อสัตย์สุจริต และก็อาจมีหน้าที่ในทางกตัญญูต่อญาติ พี่น้องที่มาเสนอขายสินค้าใด ๆ เป็นต้น

ผาสุก พงศ์ไพจิตร ได้อธิบายความหมายของผลประโยชน์ทับซ้อน หมายถึง การทับซ้อนของผลประโยชน์ของบุคคลที่มี ๒ สถานะ หรือมากกว่าในเวลาเดียวกัน^{๕๔} คือ ตำแหน่ง

^{๕๓} อ่างใน ธีรภัทร์ เสรีรังสรรค์, ศ.ดร., นักการเมืองไทย : จริยธรรม ผลประโยชน์ทับซ้อน การคอร์รัปชัน, หน้า ๒๓๙ - ๒๔๑.

^{๕๔} ดูรายละเอียดใน Pasuk Phongpaichit and Chris Baker, **Thailand: Economy and Politics**, Kuala Lumpur, Singapore, New York: Oxford University Press, 1995. Reprint 1997, 1999. Also in Thai. Currently being translated to Japanese. Revised edition, 2002. Pasuk Phongpaichit and Chris Baker, **"Beyond Thailand's crisis: impact and implications"**, in *Beyond the Asian Crisis: Pathways to Sustainable Growth*, ed. Anis Chowdury and Inayatul Islam, Edward Elgar, 2001. Pasuk Phongpaichit and Chris Baker, **Thailand's Crisis**, Chiang Mai: Silkworm Books, 2000.

สาธารณะ (นายกรัฐมนตรี รัฐมนตรี อธิบดี ฯลฯ) และตำแหน่งในบริษัทเอกชน ซึ่งบุคคลดังกล่าวอาจมีความโน้มเอียงใช้อำนาจและตำแหน่งสาธารณะหาผลประโยชน์ส่วนตัว หรือแสวงหาประโยชน์ให้แก่กลุ่มพวกพ้องของตนเอง ทั้งทางตรงและทางอ้อมได้อย่างง่ายดาย เช่น กรณีของนายกรัฐมนตรี หรือรัฐมนตรีมีหุ้น หรือครอบครองใกล้ชิดเป็นเจ้าของกิจการ ซึ่งได้รับสัมปทานหรืออยู่ในฐานะจะได้รับสัมปทานธุรกิจจากรัฐ ขณะเดียวกันก็อยู่ในตำแหน่งสาธารณะที่เป็นผู้มีอำนาจอนุมัติการให้สัมปทานธุรกิจดังกล่าวด้วย ตัวอย่างที่พบ คือ การได้ชนะประมูลโครงการก่อสร้างขนาดใหญ่จากภาครัฐ เพราะผู้ชนะประมูลมีพรรคพวกเป็นนักการเมือง หรือบริษัทที่ชนะประมูลมีนักการเมืองร่วมหุ้นอยู่เป็นหุ้นลม การชนะประมูลดังกล่าวด้วยอิทธิพลทางการเมืองจะส่งผลให้บริษัทผู้ชนะประมูลสามารถหากำไรเกินควรได้ การคอร์รัปชันในโครงการขนาดใหญ่ภาครัฐ ได้กลายเป็นแหล่งหารายได้จากการคอร์รัปชันที่สำคัญของนักการเมือง และข้าราชการที่เกี่ยวข้อง นอกจากนี้ ผลประโยชน์ทับซ้อนอาจหมายถึงสถานการณ์ที่ปัจเจกบุคคลหรือบริษัทอยู่ในฐานะที่จะแสวงหาประโยชน์จากตำแหน่งวิชาชีพ หรือตำแหน่งราชการเพื่อประโยชน์ส่วนตัวหรือบริษัท กรณีผลประโยชน์ขัดกัน โดยสภาพไม่ได้หมายความว่ามีการกระทำผิดเกิดขึ้น แต่ในทางวิชาชีพหลายแขนงเป็นไปได้ที่จะไม่เกิดกรณีการขัดกันทางผลประโยชน์เป็นครั้งเป็นคราว สภาพการณ์ที่มีผลประโยชน์ทับซ้อนอาจเป็นปัญหาทางกฎหมาย ถ้าบุคคลพยายามที่จะใช้อิทธิพลโน้มน้าวการตัดสินใจเพื่อผลประโยชน์ส่วนตัว ตัวอย่างของผลประโยชน์ทับซ้อนเช่น เป็นผู้มีอำนาจตัดสินใจในกรณีที่ตัวเองมีผลประโยชน์ได้เสียอยู่กับเรื่องดังกล่าว การทำงานภายนอกโดยงานนั้นมีผลประโยชน์ขัดกับงานปกติที่ทำอยู่ หรือการจัดซื้อจัดจ้างจากบริษัทที่เป็นญาติโยมหรือตัวเองเป็นเจ้าของกิจการ

ข. ประเภทหรือรูปแบบการขัดกันของผลประโยชน์ที่ปรากฏมากที่สุด ได้แก่^{๕๕}

การขัดกันของผลประโยชน์ที่เกี่ยวข้องกับธุรกิจส่วนตัว เป็นกรณีที่ผลประโยชน์สาธารณะกับผลประโยชน์ส่วนตัวเกิดอยู่กันคนละฟาก อาทิ ผลประโยชน์ในธุรกิจที่เป็นเจ้าของเป็นการส่วนตัว

การขัดกันของผลประโยชน์ที่เกี่ยวข้องกับธุรกิจภายนอก เป็นกรณีที่บุคคลมีส่วนเกี่ยวข้องในธุรกิจการงานหลายอย่างโดยมีธุรกิจการงานหลัก ๆ ของตนเองอยู่แล้ว และผลประโยชน์ในการงานหลักเกิดอยู่คนละฟากกับผลประโยชน์ในการงานรอง

การขัดกันของผลประโยชน์ที่เกี่ยวข้องกับเครือญาติ เป็นกรณีที่เครือญาติจะเข้ามามีบทบาทในธุรกิจการงานของตน หรือกรณีที่ธุรกิจการงานของตนจะต้องใช้บริการใด ๆ จากธุรกิจการงานของญาติ อาจทำให้ตนเกิดเห็นแก่ประโยชน์ส่วนครอบครัวหรือเครือญาติ และกระทำการทุจริตต่อธุรกิจการงานของตนได้ ในหลาย ๆ หน่วยงานจึงมีการกำหนดมิให้เจ้าหน้าที่ของตนประกอบธุรกิจกับเครือญาติของตนเอง

^{๕๕} อ่านรายละเอียดเพิ่มเติมใน ธีรภัทร์ เสรีรังสรรค์, ศ.ดร., *เรื่องเดียวกัน*, หน้า ๑๖๓ - ๒๐๓.

การขัดกันของผลประโยชน์ที่เกี่ยวข้องกับมิตรสหาย เป็นกรณีที่บุคคลจะเข้าทำธุรกิจการงานกับมิตรสหายของตน คล้าย ๆ กับกรณีของเครือญาติดังกล่าว

พฤติกรรมไม่เหมาะสมอย่างอื่นบางที่ก็จัดเข้าพวกเป็นการขัดกันของผลประโยชน์ อาทิ การรับสินบนซึ่งอาจจัดเข้าเป็นการทุจริตในตำแหน่งหน้าที่อีกประเภทหนึ่งด้วยก็ได้ ตลอดจนการใช้อำนาจหน้าที่ ทรัพย์สิน ทรัพยากร หรือบุคลากรของหน่วยงานของตนเพื่อประโยชน์ส่วนตัวซึ่งก็อาจจัดเข้าเป็นการฉ้อโกงได้อีกประเภทหนึ่ง เป็นต้น^{๕๖}

นอกจากนี้ ยังมีคำที่มีความหมายคล้ายคลึงและมักมีการใช้แทนกันอีกคำ คือ คำว่า "ผลประโยชน์ทับซ้อน" ซึ่งหมายถึงการขัดกันระหว่างผลประโยชน์ส่วนตัวกับผลประโยชน์ส่วนรวม หรือผลประโยชน์ของผู้มีส่วนได้เสียกลุ่มอื่น หรือการขัดกันระหว่าง "หมวก" หลายใบที่คนคนเดียวสวมใส่ เรื่องผลประโยชน์ทับซ้อนนี้ถือเป็นจริยธรรมขั้นพื้นฐาน ซึ่งแม้แต่องค์กรธุรกิจแสวงหากำไรก็ปฏิบัติกันอันจะนำมาซึ่งการทำงานที่มีประสิทธิภาพที่ดีขององค์กรตลอดจนผู้ให้บริการและผู้เกี่ยวข้องทั้งหลายการละเมิดจริยธรรมพื้นฐานอย่างผลประโยชน์ทับซ้อนนี้อาจก่อให้เกิดความเสียหายต่อทุกคนที่เกี่ยวข้อง ดังนั้นองค์กรสาธารณะชน ราชการ รัฐวิสาหกิจ และโดยเฉพาะรัฐบาล ซึ่งมีหน้าที่รับผิดชอบโดยตรงต่อประชาชนทั่วไปนั้น จึงยิ่งควรรักษากฎจริยธรรมขั้นต้นนี้ให้ดี เพื่อประโยชน์ส่วนรวมของชาติและประชาชนทั่วไป ซึ่งหมายถึงภาพลักษณ์ของนักการเมืองกับการยอมรับของประชาชน และได้กล่าวถึงผู้นำหรือนักการเมืองที่ดีควรมีคุณภาพแห่งจิตใจหรือมีจริยธรรมประจำใจ การเห็นแก่ประโยชน์ส่วนรวมมากกว่าประโยชน์ส่วนตนและพวกพ้อง ซึ่งเป็นจริยธรรมของมนุษย์ทุกคนที่อยู่ในสังคม และต้องการเห็นความสงบสุขและความเจริญรุ่งเรืองของสังคม แต่เนื่องจากนักการเมืองเป็นผู้ที่มีอำนาจในสังคม และมีส่วนในการนำสังคมไปสู่ความดีขึ้นหรือเลวลง นักการเมืองจึงควรมีจริยธรรมข้อนี้มากกว่าคนธรรมดา

อริสโตเติล กล่าวว่า "ถ้าการปกครองนั้นไม่คำนึงถึงประโยชน์ส่วนรวมแล้วไซ้ การปกครองนั้นย่อมเลวแต่สถานเดียว"^{๕๗} การมีศีลธรรมประจำใจ นักการเมืองจะต้องกระทำตนไม่เป็นผู้ประพฤติเหลวแหลกโดยมาตรฐานของความประพฤติที่ยอมรับกันโดยทั่วไป เช่น ไม่เป็นคนโกหกพกลม หน้าไหว้หลังหลอก และต้องมีความจริงใจทั้งในคำพูดและการกระทำของตน การมีความรับผิดชอบ นักการเมืองจะต้องยอมรับความผูกพันในหน้าที่ของตนหรือที่ตนสั่ง ถ้าหากเกิดความผิดพลาดก็พร้อมที่จะรับผิดชอบและรับดำเนินการแก้ไขโดยเร็ว หากความผิดพลาดก่อให้เกิดความเสียหาย นักการเมืองต้องพร้อมที่จะพิจารณาตนเอง หลีกทางให้ผู้อื่นได้เข้ามาดำรงตำแหน่งแทนตน โดยกระบวนการตามกฎหมายของสังคมอย่างสันติวิธี การเคารพกติกาของสังคม ทุกสังคมต้องมีกติกา กำหนดขอบเขตว่าคนในสังคมจะทำได้บ้างและทำอะไรไม่ได้บ้าง กติกาที่สำคัญที่สุดของทุกสังคม

^{๕๖} เรื่องเดียวกัน. หน้า ๑๖๓.

^{๕๗} เรื่องเดียวกัน. หน้า ๑๖๔.

คือกฎหมายบ้านเมือง นักการเมืองแม้จะมีอำนาจมากก็ไม่อาจอยู่เหนือกฎหมายของบ้านเมืองได้และจำเป็นต้องเป็นตัวอย่างที่ดีแก่ประชาชน ในการแสดงให้เห็นว่าตนนั้นมีความระมัดระวังในการกระทำของตนที่จะไม่ละเมิดกฎหมาย และพร้อมที่จะเคารพกฎหมายอยู่ตลอดเวลา โดยเฉพาะการสร้างระเบียบวินัยทางการเมืองซึ่งเป็นสิ่งจำเป็นในการพัฒนาทางการเมืองและพัฒนาประเทศ สังคมใดระเบียบวินัยหย่อนยานอำนาจหน้าที่ของรัฐจะระส่ำระสาย ประสิทธิภาพในทางปฏิบัติงานลดทอนลงความชอบธรรมของรัฐบาลและนักการเมืองก็เสื่อมลงด้วย ในที่สุดความเสื่อมทรามทางการเมืองก็จะครอบงำสังคมนั้น^{๕๘}

นักการเมืองต้องมีความยุติธรรม ความยุติธรรมโดยปกติเป็นเรื่องของการเปรียบเทียบถึงการได้เปรียบเสียเปรียบในหมู่ชน จากผลของการจัดสรรทรัพยากรของสังคม ในฐานะที่นักการเมืองเป็นผู้มีอำนาจในการจัดสรรทรัพยากรที่สำคัญและจำเป็น จึงต้องใช้อำนาจด้วยความเที่ยงธรรมตามกฎหมายและระเบียบแบบแผน และตามหลักเหตุผลในการที่จะสั่งการใดๆ ด้วยความไม่ลำเอียง ด้วยความชอบหรือไม่ชอบส่วนตัว ผลการศึกษาเรื่องภาพลักษณ์ดังกล่าว สอดคล้องกับการศึกษาของเกรียงศักดิ์ เจริญวงศ์ศักดิ์ ที่ได้กล่าวถึงคุณสมบัติของนักการเมืองที่ดี ควรมีคุณลักษณะดังต่อไปนี้ นักการเมืองที่มีคุณภาพ ต้องเป็นบุคคลที่มีคุณภาพสูง นอกจากจะมีคุณวุฒิที่จะเป็นประโยชน์ต่อการบริหารประเทศชาติ ต้องเป็นผู้มีความสามารถบริหารจัดการได้อย่างดีเลิศใน ๓ ด้านคือ บริหารงาน บริหารคน บริหารเศรษฐกิจ คือสามารถบริหารได้อย่างรวดเร็วและมีประสิทธิภาพ ทั้งต้องเป็นคนที่ชอบเรียนรู้ มีลักษณะเป็นนักเรียนตลอดชีวิต ไม่ปฏิเสธสิ่งใหม่ ไม่มีแนวความคิดแบบอนุรักษนิยม โดยเอาตนเองเป็นศูนย์กลาง แต่เปิดใจพัฒนาตนเองให้ก้าวทันโลกตลอดเวลา รวมทั้งจะต้องมีประสบการณ์ทำงานด้านการบริหารมาแล้วเป็นอย่างดี สอดคล้องเหมาะสมกับการเข้ามาดำรงตำแหน่งผู้บริหารประเทศ^{๕๙}

นักการเมืองที่เป็นผู้มีความประโยชน์ ต้องทำงานเพื่อส่วนรวมด้วยความเสียสละ นักการเมืองต้องทำทุกสิ่งโดยเห็นแก่ส่วนรวมเป็นหลัก ไม่เห็นแก่ส่วนตัว พวกพ้อง ทำหน้าที่เพื่อผลประโยชน์ส่วนตน และต้องไม่ประนีประนอมกระทำตามพลังกลุ่ม หากเป็นสิ่งที่ไม่ถูกต้อง หรือเป็นผลร้ายต่อประเทศชาติ นักการเมืองเช่นนี้จะเกิดขึ้นได้ก็ต่อเมื่อได้ตำแหน่งทางการเมืองแล้วย่อมต้องหาโอกาสถอนทุนคืนโดยการหาประโยชน์ส่วนตัวขณะดำรงตำแหน่ง เป็นเหตุให้นักการเมืองเหล่านั้นไม่สามารถเสียสละหรือมีอุดมการณ์ เพื่อมวลชนเป็นหลักได้^{๖๐}

^{๕๘} Pasuk Phongpaichit and Chris Baker, **Thailand's Crisis**, Chiang Mai: Silkworm Books, 2000.

^{๕๙} Ibid. P.123.

^{๖๐} Ibid, P.128.

นักการเมืองที่เป็นผู้มีวิสัยทัศน์กว้างไกล คนในประเทศจะมีความสุขมากยิ่งขึ้นหากได้ นักการเมืองที่มีวิสัยทัศน์กว้างไกล และมีความตื่นตระหนกน้อยลงเมื่อต้องเผชิญสถานการณ์เฉพาะ หน้า นักการเมืองที่มีวิสัยทัศน์กว้างไกลจะเป็นที่น่าเชื่อถือของคนที่ต้องตาม และคนที่ติดต่อสัมพันธ์ ด้วย ผู้คนจะอยากฟังความคิดเห็นและมุมมองของเขาเพื่อจะได้ทิศทางที่เป็นประโยชน์ นักการเมืองจึง จำเป็นต้องเป็นคนมีวิสัยทัศน์มองอนาคต เป็นคนที่มีความคิดริเริ่ม ไม่มองอะไรแคบ ๆ ไม่เป็น คนคิด สั้น คิดสั้น ๆ ไม่ละเอียดยรอบคอบและต้องเป็นผู้ที่มีใจเปิดกว้าง ในการรับฟังความคิดเห็นของผู้อื่น เป็น คนมีเหตุผล เป็นคนที่ทันสมัย มีลักษณะของความเป็นสากล สามารถติดต่อสร้างความสัมพันธ์อันดีกับ นานาประเทศได้ นักการเมืองที่มีคุณลักษณะชีวิตที่ดี ต้องมีลักษณะพื้นฐานของการดำเนินชีวิตแบบ เสมอต้นเสมอปลาย ก่อนเข้ามาดำรงตำแหน่งเป็นอย่างไร เมื่อได้รับตำแหน่งแล้วก็ต้องเป็นเช่นนั้น ไม่ได้เป็นการเสแสร้ง คุณลักษณะชีวิตที่ควรมี ได้แก่ ต้องมีความเมตตา มีความกรุณาต่อประชาชน ผู้ ทุกข์ร้อน คนด้อยโอกาสในสังคม และชนกลุ่มน้อยในประเทศ มีความมุ่งมั่นที่จะยกระดับในเรื่องของ สิทธิมนุษยชนให้ทุกคนอยู่ร่วมกันด้วยความเสมอภาค และต้องเรียนรู้ที่จะให้อภัย มีความมั่นคง ใน อารมณ์ รู้จักอดกลั้นและรักษาจิตสำนึกให้ถูกต้องและชอบธรรมอยู่เสมอ ไม่มีนิสัยเป็นนักเลงหัวไม้ ไม่ ใช้อำนาจหรืออิทธิพลข่มขู่บังคับผู้ที่ด้อยกว่า นอกจากนี้จะต้องมีความสุภาพ อ่อนน้อม ไม่ถือตัว มี ความขยันขันแข็ง เป็นคนกล้าหาญ กล้ารับผิดชอบ กล้าตัดสินใจ กล้ายอมรับผิด ไม่โยนความผิดให้ ผู้อื่นต้องเป็นผู้ที่แสดงตัวรับผิดชอบอยู่เสมอ^{๖๑}

นักการเมืองที่มีคุณสมบัติ ต้องมีประวัติดี มีการดำเนินการชีวิตตั้งแต่อดีตที่โปร่งใส ทั้งใน ชีวิตหน้าที่การทำงานและชีวิตส่วนตัว จะต้องเป็นผู้ที่มีความหวังดีต่อสาธารณชนและต้องมีชีวิต ครอบคลุมเป็นแบบอย่าง ชีวิตครอบคลุมจะเป็นภาพสะท้อนว่า หากนักการเมืองยังไม่สามารถบริหาร ครอบคลุมซึ่งเป็นสถาบันที่เล็กที่สุดในสังคมได้ เมื่อดำรงตำแหน่งทางการเมืองเขาจะสามารถบริหาร ประเทศให้ดีได้อย่างไร นักการเมืองจะต้องเป็นผู้ที่ประกอบแต่สัมมาอาชีพมาตลอด ไม่มีประวัติการ หุจริต ไม่มีประวัติในการดำเนินธุรกิจที่สังคมไม่ยอมรับ ไม่มีประวัติการเป็นนักเลงเจ้าพ่อ หรือกิจการ ที่เกี่ยวข้องกับการพนัน รวมถึงธุรกิจที่สร้างปัญหาสังคมมาก่อน เพราะนักการเมืองไม่เพียงแต่ได้รับ การยอมรับจากประชาชนในพื้นที่เท่านั้นแต่ยังต้องได้รับการยอมรับจากนานาประเทศในโลกด้วย^{๖๒}

นักการเมืองที่มีคุณงามา คุณกิริยา นักการเมืองจะต้องเป็นผู้ที่มีวาทศิลป์ มีคำพูดที่สุภาพ มีเหตุผล มีเหตุผล รักษาคำพูดไว้ให้มั่นคง ไม่โกหก ไม่กลับกลอก ไม่ปลิ้นปล้อน ต้องไม่เป็นคนที่ชอบด่าต่อว่า ผู้อื่น ต้องไม่พูดให้ร้ายโจมตี และที่สำคัญต้องสามารถพูดจาสื่อสารได้ดีกับบุคคลในทุก ๆ ระดับของ สังคมทั้งในประเทศและต่างประเทศได้เป็นอย่างดี นอกจากนี้ยังต้องประกอบไปด้วย คุณกิริยา คือ

^{๖๑} Ibid, P.129.

^{๖๒} Ibid, P.131.

ต้องเป็นผู้ที่สง่างาม มีมนุษยสัมพันธ์ดี เป็นผู้ที่รู้จักกาลเทศะ วางตัวได้อย่างเหมาะสม สามารถเข้ากับคนได้ทุกประเภท ทุกระดับ และเป็นตัวแทนของประเทศได้อย่างดีในการสู่เวทีโลก^{๖๓}

นักการเมืองที่มีคุณธรรม จริยธรรม จะต้องเป็นคนที่มีคุณธรรมประจำใจ จะต้องมีความยุติธรรม ไม่เป็นคนลำเอียง เป็นผู้ที่มีจริยธรรม มีความซื่อสัตย์ จริงใจต่อประเทศชาติและประชาชน เป็นผู้ที่รักษาคำพูด และเป็นผู้ที่มีสติในการพินิจพิเคราะห์เรื่องราวต่าง ๆ อย่างละเอียดรอบคอบ ไม่ใช่อารมณ์ในการตัดสินใจ ต้องเป็นผู้ที่มีอุดมการณ์ มีหลักการในการดำเนินชีวิตส่วนตัวในการบริหารประเทศ คุณธรรมและจริยธรรมของนักการเมืองนับเป็นคุณสมบัติที่เด่น และเป็นคุณค่าต่อประเทศชาติมากที่สุด หากนักการเมืองขาดคุณธรรมและจริยธรรมแม้เก่งกาจ มีการศึกษาสูง ก็ไม่สามารถนำพาประเทศไปสู่ความไพบูลย์ได้ นักการเมืองที่มีความเข้มแข็งเด็ดเดี่ยวและกล้าหาญ ขณะเดียวกันต้องรู้จักผ่อนหนักผ่อนเบา แม้ว่าสังคมในปัจจุบันไม่ได้เป็นยุคที่ต้องทำศึกสงครามอย่างในอดีต แต่นักการเมืองที่มีคุณสมบัติเข้มแข็งและกล้าหาญยังคงเป็นสิ่งที่จำเป็นอย่างยิ่ง เพราะหน้าที่ของการเป็นนักการเมือง คือ นำทิศทางคนจำนวนมากสู่เป้าหมายเดียวกัน จึงเป็นสิ่งหลีกเลี่ยงไม่ได้ที่นักการเมืองจะต้องเข้มแข็งเด็ดเดี่ยวและกล้าหาญ ซึ่งจะแสดงออกในลักษณะของการกล้าตัดสินใจ สามารถรับแรงกดดันจากรอบด้าน แรงกดดันจากเสียงวิพากษ์วิจารณ์^{๖๔}

นักการเมืองต้องยืนหยัดต่อการตัดสินใจ หากการตัดสินใจนั้นถูกต้องและเป็นประโยชน์ต่อคนส่วนรวมและประเทศชาติ ขณะเดียวกันก็ต้องรู้จักผ่อนหนักผ่อนเบา เพราะในความเข้มแข็งเด็ดเดี่ยวนั้นง่ายต่อการนำไปสู่ความเผด็จการ นักการเมืองจึงต้องรู้จักใช้อำนาจอย่างชอบธรรม นักการเมืองต้องมีทีมงานที่สามารถ ในยุคสารสนเทศและเทคโนโลยีระดับสูง ข่าวสารข้อมูลต่างเพิ่มมากขึ้นเรื่อยๆ เทคโนโลยีต่าง ๆ มีการพัฒนาและเจริญก้าวหน้าอย่างรวดเร็วจนไม่สามารถเรียนรู้ได้ครบถ้วนทันเวลา บุคคลที่ไม่ติดตามข้อมูลข่าวสารและความก้าวหน้าทางเทคโนโลยี จะเป็นคนล้าสมัยในเวลาอันสั้น นอกจากนี้สังคมมีความซับซ้อนขึ้นนักการเมืองจึงไม่สามารถมีความรู้ความสามารถในทุกๆ ด้านอย่างครบถ้วนได้ จำเป็นต้องอาศัยทีมงานในการช่วยทำงาน ทั้งการวิจัย การเก็บข้อมูล การวิเคราะห์ข้อมูล เพื่อสามารถนำไปกำหนดเป็นนโยบายปฏิบัติที่เป็นรูปธรรม และแม้ว่านักการเมืองจะมีความรู้ ความสามารถ มีศักยภาพและประสิทธิภาพในการทำงานสูง แต่การทำงานเพียงคนเดียวจะทำได้จำกัด เพราะมีเวลาจำกัดจึงจำเป็นต้องมีคนมาช่วยทำ^{๖๕}

นักการเมืองไม่เพียงต้องมีความรู้ความสามารถโดยส่วนตัวเท่านั้น แต่ยังต้องสอนและสามารถพัฒนาคนได้ สร้างทีมงานที่ดีได้ และสอนให้ทีมงานสร้างทีมงานที่ดีต่อไปได้ นักการเมืองที่มีอุดมการณ์ประชาธิปไตย นักการเมืองต้องเป็นผู้ที่มีอุดมการณ์ทางการเมืองในแนวทางประชาธิปไตย

^{๖๓} Ibid, P.139.

^{๖๔} Ibid, P.145.

^{๖๕} Ibid, P.149.

ไม่ใช่เป็นนักการเมืองในลักษณะของสังคมอุปถัมภ์ นักการเมืองที่มีลักษณะของความเป็นประชาธิปไตยจะเป็นประโยชน์ต่อประเทศในอนาคต เป็นคุณสมบัติที่ช่วยให้คนในประเทศเข้าใจระบอบประชาธิปไตยได้ดียิ่งขึ้น เนื่องจากเห็นแบบอย่างรวมทั้งการที่นักการเมืองยึดมั่นตามวิถีประชาธิปไตยจะช่วยให้ประเทศชาติได้รับการยอมรับมากยิ่งขึ้นในกระแสโลก อันจะส่งผลดีต่อประเทศทั้งในด้านความสัมพันธ์ระหว่างประเทศ และในด้านการค้าการลงทุน^{๖๖}

๒.๕.๓ ปัญหาการคอร์รัปชัน

การแก้วิกฤตการณ์โลกด้วยจริยธรรมของนักการเมือง พบว่า จากสภาพความเป็นจริงของสังคมโลกในปัจจุบัน พบว่า ตามทฤษฎีนักการเมืองคือผู้ที่มีบทบาทสำคัญในการบริหารประเทศชาติสำหรับการปกครองในระบอบประชาธิปไตย แต่ปรากฏว่านักการเมืองส่วนใหญ่ยังขาดความรับผิดชอบและไม่สามารถตอบสนองความต้องการของประชาชนส่วนใหญ่ของประเทศได้อย่างทั่วถึง กล่าวคือ ไม่สามารถทำให้เป็นไปตามความหมายของการเมืองที่ว่า “การเมืองเป็นกระบวนการการจัดสรรแบ่งปันทรัพยากรที่มีอยู่อย่างจำกัดให้กับทุกคนในสังคมได้อย่างเท่าเทียมและเป็นธรรม”^{๖๗} โดยมีสาเหตุหลายประการ แต่ที่เห็นได้ชัดเจนนี้อาจเกิดจากการบริหารราชการแผ่นดินที่ผิดพลาดและการทุจริตคอร์รัปชันของนักการเมือง

ดังนั้น กระบวนการคัดสรรบุคคลเข้าสู่ระบบการเมืองจึงมีความจำเป็นอย่างยิ่งที่ต้องปรับปรุงเปลี่ยนแปลงให้มีความเหมาะสม เพื่อป้องกันบุคคลที่ขาดจริยธรรมทางการเมืองและจิตสำนึกทางการเมืองเข้าสู่ตำแหน่ง และจะต้องสามารถจูงใจให้คนดีมีจริยธรรมและความรู้ความสามารถเป็นที่ยอมรับของสังคมเข้าสู่ระบบการเมืองเพื่อช่วยพัฒนาการเมืองให้มีประสิทธิภาพ และประสิทธิผล นักการเมืองจะต้องยึดถือจริยธรรมและจรรยาบรรณในอาชีพ ถ้าปราศจากจริยธรรม ก็จะไม่มีความซื่อสัตย์สุจริตของมนุษย์ ซึ่งทำให้มนุษย์ไม่ต่างอะไรไปจากสัตว์

๑. ป้องกันไม่ให้เกิดปัญหาผลประโยชน์ทับซ้อนตั้งแต่ต้น ด้วยการที่ผู้ได้รับเลือกตั้ง/แต่งตั้งให้ดำรงตำแหน่งหน้าที่สาธารณะต้องขาย หุ่นในบริษัทลาออกไปและลาออกจากการเป็นกรรมการบริษัทก่อนที่จะเข้ารับตำแหน่งทางการเมือง หรือโอนหุ้นของเขาให้ทรัสต์พิเศษเป็นผู้จัดการลงทุนให้ ที่เรียกว่า BLIND TRUST ทรัสต์นี้จะมีอำนาจที่จะซื้อขายหุ้น โดยไม่จำเป็นต้องแจ้งนักการเมืองเจ้าของหุ้นว่า ขายอะไรออกไป และไปลงทุนซื้อหุ้นอะไรแทน เพื่อที่ว่านักการเมืองเจ้าของหุ้นเดิมจะได้ไม่มีแรงจูงใจที่จะหาทางเอประโยชน์ให้กับบริษัทที่เขาถือหุ้นอยู่ หลายประเทศมีกฎหมายให้ผู้ดำรงตำแหน่งการเมืองและครอบครัวต้องโอนหุ้นให้ทรัสต์ไว้ชัดเจน รวมทั้งห้ามผู้มี

^{๖๖} Ibid, P.154.

^{๖๗} Ibid, P.155.

ตำแหน่งทางการเมืองเข้าไปเกี่ยวข้องที่จะเอื้อประโยชน์ให้บริษัทที่ตนถือหุ้นอยู่ด้วย ประเทศไทยมีกฎหมายฉบับนี้อยู่เหมือนกัน แต่ไม่ได้ห้ามเรื่องครอบครัว และไม่มีระบบตรวจสอบและพิจารณา ลงโทษเรื่องการที่ผู้มีตำแหน่งทางการเมืองเข้าไปเกี่ยวข้องเอื้อประโยชน์ให้บริษัทของตนหรือ ครอบครัวอย่างจริงจัง

๒. การรายงานและเปิดเผย(Disclosure)ทรัพย์สินของผู้ดำรงตำแหน่งทางการเมือง ข้าราชการ ระดับสูงและคู่สมรสก่อนเริ่มเข้ารับตำแหน่ง และหลังพ้นจากตำแหน่ง หรือต้องรายงาน ทุกปีเพื่อแสดงความโปร่งใสให้สาธารณชนรับทราบว่า เขาไม่ได้ปกปิดซ่อนเร้นทรัพย์สินและไม่ได้ใช้ ตำแหน่งทางการเมืองหรือการเป็นเจ้าหน้าที่รัฐหาประโยชน์จนมีทรัพย์สินสูงขึ้นกว่าอัตราการลงทุนโดย ปกติ ในบางประเทศที่คณะกรรมการตรวจสอบปราบปรามคอร์รัปชันที่เข้มแข็ง ถ้าคณะกรรมการสงสัย ว่าเจ้าหน้าที่รัฐคนใดมีทรัพย์สินและการบริโภคที่ร่ำรวยผิดปกติ เจ้าหน้าที่รัฐนั้นต้องเป็นฝ่ายพิสูจน์ว่า ได้ทรัพย์สินที่เพิ่มขึ้นด้วยวิธีการลงทุนที่สุจริตวิธีใด หากพิสูจน์ไม่ได้อาจถูกฟ้องยึดทรัพย์สินและ/หรือ ถูกลงโทษได้

๓. การใช้หลักให้ผู้เกี่ยวข้องงดเว้น(Recusal) การเข้าร่วมพิจารณาเพื่อป้องกัน ผลประโยชน์ทับซ้อน เช่น ถ้าคณะกรรมการของหน่วยงานรัฐกำลังพิจารณาจะว่าจ้างบริษัทที่ปรึกษา เอกชนหรือให้บริษัทเอกชนเข้ามาประมูลรับงาน และมีกรรมการบางคนที่มีหรือเคยมีความสัมพันธ์กับ บางบริษัท กรรมการผู้นั้นต้องงดเว้นไม่เข้าร่วมการพิจารณา เพื่อป้องกันการลำเอียงจากการหา ผลประโยชน์ทับซ้อนรวมทั้งในการพิจารณาจ้างกรรมการที่มีญาติพี่น้องของตนลงรวมสมัครก็ต้องงด เว้น ไม่เข้าร่วมในคณะกรรมการการพิจารณาคัดเลือก

๔. การให้บุคคลที่สามเป็นผู้ประเมิน(Third party Evaluation) เพื่อป้องกันผลประโยชน์ ทับซ้อน หากผู้มีอำนาจจะเป็นฝ่ายประเมินเสียเอง เช่น การที่หน่วยงานรัฐจะเวนคืนที่ดินจากราษฎร เพื่อสร้างเขื่อน หากหน่วยงานรัฐประเมินราคาเวนคืนเอง ก็อาจจะประเมินให้ต่ำ เพื่อที่ตนเองจะได้ จ่ายน้อยในกรณีเช่นนี้ควรให้มีหน่วยงานที่มีอิสระและเป็นกลางเป็นผู้ประเมิน ในธุรกิจเอกชนก็ เช่นกัน หากผู้ถือหุ้นใหญ่มีนโยบายที่จะซื้อหุ้นจากผู้ถือหุ้นส่วนน้อยอื่นๆ เพื่อทำให้บริษัทมหาชน กลายเป็นบริษัทส่วนตัว ถ้าพวกเขาใช้กรรมการบริษัทที่เขาคุมได้เป็นผู้กำหนด ราคาหุ้นที่เขาจะรับ ซื้อจากผู้ถือหุ้นรายย่อยอื่นๆ ก็จะเป็นการไม่ยุติธรรม และเป็นปัญหาผลประโยชน์ทับซ้อน เพื่อเลี่ยง ปัญหานี้ควรให้หน่วยงานอิสระที่เป็นมืออาชีพเป็นที่ยอมรับของทุกฝ่ายเป็นผู้กำหนดราคาซื้อขายที่ เหมาะสม

๕. การกำหนดหลักเกณฑ์ทางจริยธรรม(Code of Ethics) หรือหลักเกณฑ์ทางการ ประพฤติ (Code of Conduct) สำหรับนักการเมือง ข้าราชการและอาชีพที่เกี่ยวข้องกับผลประโยชน์ สาธารณะ เป็นแนวทางชี้ว่าบุคคลที่ตำแหน่งหน้าที่ที่ต้องดูแลผลประโยชน์สาธารณะควรจะทำอะไร หรือไม่ ทำอะไร ที่จะหลีกเลี่ยงปัญหาผลประโยชน์ทับซ้อน เพื่อที่สาธารณชนจะได้รับทราบและจับตา

มาอง และบุคคลนั้นจะมาอ้างภายหลังว่าเขาไม่รู้ว่านี้เป็นเรื่องผลประโยชน์ทับซ้อนหรือเรื่องทุจริตไม่ได้ เช่น เจ้าหน้าที่รัฐไม่ควรรับของขวัญ ของกำนัลที่มีราคา จากบุคคลภายนอกที่มีโอกาสมีส่วนเกี่ยวข้องกับการได้ประโยชน์จากหน่วยงานรัฐ เป็นต้น^{๖๘}

ดังนั้น การทุจริตคอร์รัปชันทั้งในต่างประเทศและในประเทศไทยหากดูจากภาพลักษณ์การคอร์รัปชัน (Corruption perception index) ที่องค์กรเพื่อความโปร่งใสระหว่างประเทศ (Transparency International) สำรวจจากทัศนคติหรือการมองภาพจากกลุ่มนักธุรกิจและประชาชนทั่วไปเป็นประจำทุกปี ก็อยู่ในเกณฑ์สูงกว่าประเทศตลาดเกิดใหม่เพื่อนบ้านอื่นๆ เช่น สิงคโปร์ ฮองกง เกาหลีใต้ มาเลเซีย อย่างสม่ำเสมอไม่เปลี่ยนแปลงนัก เช่น ปี พ.ศ.๒๕๕๕ ไทยได้คะแนน ๓.๒ (จากคะแนนเต็ม ๑๐) อยู่ในลำดับที่ ๖๔ จากประเทศทั้งหมด ในปี พ.ศ.๒๕๕๘ ไทยได้คะแนน ๓.๘ อยู่ในลำดับที่ ๖๑ เปรียบเทียบกับประเทศอื่นๆ ไทยมีภาพลักษณ์การคอร์รัปชันค่อนข้างสูง แต่ที่คะแนนและลำดับดีขึ้นนิดหน่อยในช่วงปี พ.ศ.๒๕๕๕-๒๕๕๘ เพราะดัชนีนี้วัดเรื่องการคอร์รัปชันแบบเก่า เช่น รับสินบน ไม่ได้ครอบคลุมเรื่องปัญหาผลประโยชน์ทับซ้อนที่นักธุรกิจอาจจะไม่ค่อยสนใจ หรือไม่ได้ตระหนักรับรู้มากขึ้น ปัญหาการทุจริตคอร์รัปชันในประเทศไทยทั้งแบบเก่าและแบบใหม่ ส่วนใหญ่เกิดมาจากโครงสร้างทางเศรษฐกิจการเมืองที่มีลักษณะผูกขาดอำนาจอยู่ในมือคนกลุ่มน้อยที่มีทั้งทุน ความรู้ อำนาจทางการเมือง อำนาจในการครอบงำข้อมูลข่าวสาร ขณะที่ประชาชนส่วนใหญ่ยากจน การศึกษาดำ การเข้าถึงข้อมูลข่าวสารต่ำ อยู่อย่างกระจัดกระจาย มีการรวมตัวกันน้อย รวมทั้งประเทศไทยมีวัฒนธรรมแบบเล่นพรรคเล่นพวก เป็นผู้ชอบอยู่ใต้ความอุปถัมภ์ หวังพึ่งพาคนที่รวยกว่า หรือมีอำนาจมากกว่าที่เข้ามาช่วยแก้ปัญหาเฉพาะหน้าเป็นเรื่อยๆ ให้กับตนได้ มากกว่าที่จะเข้าใจเรื่องสิทธิหน้าที่ของพลเมืองและความเป็นธรรมในระบอบประชาธิปไตยที่ประชาชนมีส่วนร่วมอย่างแท้จริง การแสวงหาผลประโยชน์ของผู้มีอำนาจหากรู้จักแบ่งให้ผู้อยู่ใต้อุปถัมภ์ด้วยมักถูกถือว่าเป็นเรื่องปกติ

แม้ประเทศไทยจะมีปัญญาชนผู้มีการศึกษาจำนวนหนึ่งที่น่าจะรู้เท่าทันนักการเมืองและเจ้าหน้าที่ส่วนอื่นได้พอสมควร แต่ส่วนใหญ่พวกเขามักจะมีท่าทีแบบมุ่งทำงานเพื่อผลประโยชน์ทางเศรษฐกิจส่วนตนมากกว่าที่จะเป็นพลเมืองดีที่สนใจการมีบทบาททางการเมือง เช่น การตรวจสอบรัฐบาล คนชั้นกลางไทยที่คิดในเชิงมุ่งผลประโยชน์ทางเศรษฐกิจส่วนตน มักจะใช้แนวคิดที่ว่าการเมืองก็มักโกงกันทุกฝ่าย ดังนั้นหากใครโกง แล้วทำงานเก่ง ทำให้เศรษฐกิจโตก็ถือว่าพอรับได้ ดังจะเห็นได้จากตัวอย่างการสำรวจทัศนคติของประชาชน โดยสถาบันพระปกเกล้า เมื่อวันที่ ๒๓ ธันวาคม พ.ศ. ๒๕๕๘ พบว่า คนไทยมีความอดทนต่อการทุจริตคอร์รัปชันเพิ่มมากขึ้นกว่าปี พ.ศ. ๒๕๕๔ โดยเฉพาะในกรุงเทพฯ มีประชาชนผู้ตอบแบบสอบถาม ๓๒.๘% ตอบว่า สามารถทนต่อ

^{๖๘} สังคีต พิริยะรังสรรค์, “คอร์รัปชันที่คุณทักษิณไม่เคยรู้จัก” ,ใน กรุงเทพมหานคร, ๑๒ มกราคม ๒๕๕๙, ธีรภัทร์ เสรีรังสรรค์,ศ.ดร.,เรื่องเดียวกัน, หน้า ๒๑๕ - ๒๓๓.

ปัญหาการทุจริตคอร์รัปชันของรัฐบาลได้ โดยอ้างว่า เพื่อให้งานลุล่วงต่อไปได้นี้ขนาดเป็นการทุจริตคอร์รัปชันรูปแบบที่พอเห็นได้ชัด แต่ถ้าเป็นรูปแบบการหาผลประโยชน์ทับซ้อนที่ไม่ผิดกฎหมายและเห็นได้ยาก ประชาชนไทยยังไม่ตระหนักหรือไม่ถือว่า เป็นการทุจริตคอร์รัปชันด้วยซ้ำ การขาดความรู้และความตระหนักว่า ปัญหาทุจริตคอร์รัปชันทำให้ประเทศชาติสมัยใหม่เสียหายอย่างไร มีส่วนส่งเสริมให้ปัญหาการคอร์รัปชันในประเทศไทยขยายตัวได้มากขึ้น เพราะภาคประชาชนอ่อนแอ ขณะที่ภาคนักธุรกิจการเมืองที่มีอำนาจเข้มแข็งขึ้น ทั้งอำนาจทางธุรกิจ อำนาจทางความรู้ และสามารถหาประโยชน์อย่างพลิกแพลงรูปแบบต่างๆ มากมาย ปัจจุบัน รูปแบบการทุจริตคอร์รัปชัน ผลประโยชน์ทับซ้อน มีอย่างน้อยที่สุด ๑๕ แบบ^{๖๙}

ศ.ดร.ผาสุก พงษ์ไพจิตร ได้กล่าวถึงภาพการวิจัยเกี่ยวกับการป้องกันและปราบปรามการทุจริตคอร์รัปชันในสังคมไทย : วิธีการ ตัวชี้ ผลกระทบ และข้อคิดสู่การแก้ไข^{๗๐} การคอร์รัปชันภาคราชการคือ การใช้ตำแหน่งหรืออำนาจทางราชการและการเมือง เพื่อให้ได้มาซึ่งรายได้ และ/หรือการฉ้อโกงเอาเงินสาธารณะมาเป็นของตนและพรรคพวก หรือหาประโยชน์อื่นๆ ซึ่งอาจมิใช่เป็นตัวเงิน วิธีการที่ใช้อาจจะผิดกฎหมายหรือไม่ผิด แต่เป็นพฤติกรรมซึ่ง สาธารณชนจะไม่พอใจ เนื่องจากเป็นการกระทำที่ขัดกับความคาดหวังของสาธารณชนเรื่องมาตรฐานความซื่อสัตย์และพฤติกรรมที่ดีของบุคคลสาธารณะ(ข้าราชการและนักการเมือง) คำจำกัดความส่วนหลังนี้ เขียนไว้เพื่อเปิดช่องให้ตีความพฤติกรรมคอร์รัปชันที่อาจแตกต่างกันในแต่ละสังคม หรือแม้แต่ในสังคมเดียวกันอาจต่างกันตามช่วงระยะเวลาที่เปลี่ยนแปลงไป คำจำกัดความนี้ มีทั้งจากมุมมองของกฎหมายและมุมมองของวัฒนธรรม ทำให้ต้องวิเคราะห์มาตรการลดการคอร์รัปชันจาก ๒ มุมมองด้วย กล่าวคือจากมุมมองของกฎหมาย มุ่งเน้นถึงการมีบทลงโทษที่รัดกุม และมีการบังคับใช้จากมุมมองของวัฒนธรรม สังคมต้องสร้างวัฒนธรรมประณามพฤติกรรมคอร์รัปชัน และมีวิธีการทางสังคมป้องปราม และลงโทษผู้มีพฤติกรรมทุจริต แม้มีอาจเอาผิดทางกฎหมาย หรือกฎหมายมิได้กำหนดบทลงโทษไว้^{๗๑}

จากงานวิจัยดังกล่าวทำให้เห็นปัญหาชัดเจนเป็นระบบทำให้ได้ภาพที่ชัดขึ้นว่า โดยทั่วไปการบริหารด้านสาธารณูปโภค และอื่นๆ มีคุณภาพใช้ได้ดีตามสมควร หัวหน้าครัวเรือนไม่ประสบปัญหาคอร์รัปชันมาก แต่มีปัญหาหนักในหน่วยงานบางแห่งที่มีการแลกเปลี่ยนสินทรัพย์มูลค่าสูง

^{๖๙} ดูรายละเอียดใน สังคีต พิริยะรังสรรค์, “คอร์รัปชันที่คุณทักษิณไม่เคยรู้จัก”, ใน กรุงเทพมหานคร, ๑๒ มกราคม ๒๕๔๙., ธีรภัทร์ เสรีรังสรรค์,ศ.ดร.,เรื่องเดียวกัน. หน้า ๒๑๕ - ๒๓๓.

^{๗๐} เสนอในการสัมมนาระดมความคิดการจัดทำแผนยุทธศาสตร์ป้องกันและปราบปรามการทุจริตแห่งชาติ จัดโดย ป.ป.ช. ๗-๘ ตุลาคม ๒๕๔๓.(เอกสารเข้าปกเย็บเล่ม)

^{๗๑} ธาณินทร์ กรัยวิเชียร,ศ., **คุณธรรมจริยธรรมกับปัญหาเยาวชนในสังคมไทย**, ปาฐกถาพิเศษ มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์ในโอกาสครบรอบ ๔๐ ปี คณะรัฐศาสตร์ มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์, (กรุงเทพมหานคร : โรงพิมพ์มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์, ๒๕๕๐), หน้า ๑๑.

หรือมีอำนาจมาก ได้แก่ ตำรวจ และหน่วยงานเก็บภาษีหลักๆมีความสัมพันธ์ระหว่างนักการเมืองกับข้าราชการระดับสูงเป็นปัญหา โดยเฉพาะการซื้อตำแหน่ง ระบบการจัดทำงบประมาณภาครัฐ นอกจากนี้ได้ค้นพบว่าประชาชนทั่วไปตระหนักดีว่าปัญหาอยู่ที่ไหน แนวทางการแก้ไขจึงควรเน้นสู่จุดที่เป็นปัญหาหนักๆนั้น การวิจัยเจาะลึกเฉพาะเรื่อง มีความจำเป็นเพื่อให้ทราบกระบวนการคอร์รัปชันอย่างละเอียด เพื่อประโยชน์ในการป้องกันและปราบปรามต่างประเทศจะทำการวิจัยเฉพาะเรื่องเพื่อช่วยการทำงานปราบปรามการคอร์รัปชัน

๒.๖ ผลกระทบจากปัญหาวิกฤตจริยธรรมของนักการเมือง

ผลกระทบจากปัญหาวิกฤตจริยธรรมของนักการเมืองอาจสะท้อนได้จาก ปาฐกถาพิเศษของศ.ธานินทร์ กรัยวิเชียร เรื่อง“คุณธรรมจริยธรรมกับปัญหาเยาวชนในสังคมไทย” ได้กล่าวต่อนึ่งเกี่ยวกับสาเหตุวิกฤตการณ์ด้านคุณธรรมและจริยธรรมในสังคมไทยว่ามาจากปัจจัยหลายประการ คือ : -

๑. สังคมไทยห่างไกลคำสอนของศาสนา
๒. สังคมไทยเป็นสังคมที่ตามใจตนเองอย่างไม่มีขอบเขต(a permissive society)มักง่าย ไม่มีระเบียบวินัย และไม่นำพาต่อกฎหมายของบ้านเมือง
๓. สังคมไทยเป็นสังคมแห่งวัตถุนิยม ยกย่องคนมีทรัพย์สิน มั่งคั่งด้านวัตถุ มากกว่าคนประพฤติดี คนซื่อสัตย์สุจริต
๔. สังคมไทยเป็นสังคมที่มีความโลภ(greed) ความอยากมีอยากได้ในสิ่งที่ตนเองไม่มีสิทธิ์จะได้โดยชอบ มีงานวิจัยสำรวจความต้องการของนักการเมืองเรื่องหนึ่ง ได้พบว่านักการเมืองต้องการ ๓ ประเด็นคือ ๑) อำนาจ ๒) ความมั่งคั่ง ๓) ยศศักดิ์หรือสถานภาพที่ทุกคนยอมรับ
๕. สังคมไทยเป็นสังคมลัทธิเอาอย่าง ในลักษณะ“คนอื่นทำได้ ทำไมเราจะทำบ้างไม่ได้”
๖. สังคมไทยมีระบบอุปถัมภ์ (favoritism) มาแทนที่ระบบคุณธรรม(the merit system)
๗. สังคมไทยบกพร่องในการปลูกฝังจิตสำนึกเด็ก เช่น สอนลูกว่า “ลูกเอ๊ย...ขอให้ลูกตั้งใจเรียนให้ดีนะ ต่อไปจะได้เป็นใหญ่เป็นโต เป็นเจ้านายคน มีอำนาจวาสนา มีบุญหนักศักดิ์ใหญ่ มีแต่ความมั่งมีศรีสุข แล้วลูกจะได้มาเป็นพี่เลี้ยงของพ่อแม่พี่น้องและลูกหลานของเราต่อไป”^{๗๒}

และ ศ.ธานินทร์ กรัยวิเชียร ยังได้สรุปไว้ว่า หัวใจของคุณธรรมและจริยธรรม คือ การยึดมั่นในสิ่งที่ถูกต้องชอบธรรม(integrity) และเห็นว่าการฝึกอบรมเด็กไทย ควรเน้นคตินิยม ๑๒

^{๗๒} ธานินทร์ กรัยวิเชียร,ศ., คุณธรรมจริยธรรมกับปัญหาเยาวชนในสังคมไทย,หน้า ๑๖.

ประการ^{๗๓} เพื่อให้สังคมไทยน่าอยู่ เราคงต้องสนองพระบรมราโชวาทของพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวฯ รัชกาลที่ ๙ ความตอนหนึ่งว่า

ในบ้านเมืองนั้นมีทั้งคนดีและคนไม่ดี ไม่มีใครจะทำให้คนทุกคนเป็นคนดีได้ทั้งหมด การทำให้บ้านเมืองมีความปกติสุขเรียบร้อย จึงไม่ใช่การทำให้ทุกคนเป็นคนดี หากแต่อยู่ที่การส่งเสริมคนดี ให้คนดีได้ปกครองบ้านเมือง และควบคุมคนไม่ดีไม่ให้มีอำนาจ ไม่ให้ก่อความเดือดร้อนวุ่นวายได้^{๗๔}

นักการเมืองหรือผู้ปฏิบัติงานทางการเมือง เป็นส่วนประกอบสำคัญของการพัฒนาระบบการปกครองแบบประชาธิปไตย ซึ่งมีความสำคัญพอๆ กับผู้มีสิทธิลงคะแนนเสียงเลือกตั้ง แต่ส่วนที่สำคัญอีกส่วนหนึ่งก็คือกติกาที่วางไว้ในรัฐธรรมนูญ และที่สำคัญไม่ยิ่งหย่อนกว่ากันก็คือ ในสังคมมีการพัฒนาวัฒนธรรมการเมืองการปกครองแบบประชาธิปไตยตั้งแต่ระดับครอบครัว โรงเรียน ในที่ทำงาน จนถึงสังคมโดยรวม ในกรณีของผู้ปฏิบัติงานทางการเมืองนั้น มีคำกล่าวซึ่งเป็นที่ทราบกันทั่วไปว่า นักการเมืองแตกต่างจากรัฐบุรุษในแง่ที่ว่า นักการเมืองคือบุคคลที่คำนึงถึงผลการเมืองในการเลือกตั้งครั้งต่อไป ส่วนรัฐบุรุษคือบุคคลซึ่งคิดถึงอนาคตของประเทศ โดยเฉพาะอย่างยิ่งอนาคตเยาวชนรุ่นหลัง กล่าวอีกนัยหนึ่ง รัฐบุรุษนั้นถูกมองว่าจะต้องเป็นบุคคลที่มีวิสัยทัศน์ และมีอุดมการณ์อย่างเหนียวแน่นต่อผลประโยชน์ของชาติและแผ่นดิน นักการเมืองจะถูกมองว่าเป็นบุคคลที่ติดยึดกับตำแหน่งอำนาจ แม้การดำรงตำแหน่งดังกล่าวจะส่งผลในทางลบก็ตาม

จากผลกระทบจากวิกฤตจริยธรรมนักการเมืองทำให้เกิดกระแสเรียกร้องให้นักการเมืองกำหนดคุณสมบัติเฉพาะขึ้นมา หรือนักการเมืองที่ดีจะต้องมีคุณสมบัติ ๕ ประการ^{๗๕} ดังต่อไปนี้

๑. ต้องมีความผูกพันเชิงอุดมการณ์(Ideological Commitment)

โดยในระบบการปกครองแบบประชาธิปไตยนั้นจะต้องมีความเชื่อและศรัทธาในระบบ และมีจิตวิญญาณประชาธิปไตย และต้องเข้าใจว่าประชาธิปไตยนั้นเป็นกรรมวิธี(Means) เพื่อจุดมุ่งหมายบางอย่าง และขณะเดียวกันก็เป็นสิ่งที่มีเป้าหมายอันปลาย (end) ที่มีคุณค่าในตัวของมัน

^{๗๓} ๑) สัจจะ พูดความจริง ๒) ความซื่อสัตย์สุจริต ๓) ความระลึกในหน้าที่ ๔) ความอดกลั้น ๕) ความเป็นธรรม ๖) ความเอาใจเขามาใส่ใจเรา ๗) เมตตาธรรม ๘) ความกตัญญูทศกวี ๙) ความสุภาพ นุ่มนวล ๑๐) ความเคารพต่อผู้มีอาวุโส ๑๑) รักษาคำพูด ๑๒) จิตสำนึกสาธารณะ เสียสละเพื่อส่วนรวม

^{๗๔} พระบรมราโชวาท ในพิธีเปิดงานชุมนุมลูกเสือแห่งชาติ ณ ค่ายลูกเสือวชิราวุธ จังหวัดชลบุรี เมื่อวันที่ ๑๑ ธันวาคม ๒๕๑๒

^{๗๕} ลิขิต อีริเวคิน ราชบัณฑิต,ศ.ดร., “คุณสมบัติสำคัญของนักการเมืองที่ดี”, ใน**รวมบทความวารสารคณะรัฐศาสตร์** ปีที่ ๓๕ ฉบับที่ ๔ พ.ศ.๒๕๕๔, (กรุงเทพมหานคร : โรงพิมพ์มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์, ๒๕๕๔), หน้า ๑๒-๑๙

เอง นักการเมืองที่ดีจึงเป็นนักการเมืองที่ปฏิบัติตามกรอบกติกาเพื่อรักษาไว้ซึ่งกระบวนการประชาธิปไตย โดยไม่ตะแบงละเมิด^{๗๖}

๒. ต้องมีจริยธรรมทางการเมือง(Political Ethics)

ในขณะที่อุดมการณ์ทางการเมืองมักจะรวมจริยธรรมอยู่ด้วย แต่จริยธรรมทางการเมืองอาจจะเป็นรายละเอียดที่อยู่นอกกรอบอุดมการณ์ทางการเมืองซึ่งเป็นกรอบใหญ่ ประเด็นเรื่องจริยธรรมทางการเมืองจะเกี่ยวข้องกับความต้องการตามกฎหมาย ความชอบธรรมทางการเมือง และความน่าเชื่อถือรวมทั้งศรัทธา การกระทำอันใดก็ตามถึงแม้จะถูกกฎหมายจะต้องพยายามหลีกเลี่ยงถ้าเกิดผลเสียตามมา จริยธรรมทางการเมืองจะเป็นเครื่องชี้แนวทางในการปฏิบัติ ในขณะที่อุดมการณ์ทางการเมืองจะทำหน้าที่เสมือนจิตวิญญาณของระบบการเมืองในภาพรวม^{๗๗}

๓. ต้องประสบความสำเร็จในฐานะทำคุณประโยชน์ต่อประเทศชาติและสังคม

ในฐานะสมาชิกรัฐสภาหรือรัฐมนตรีจะต้องมีความรู้ทางการเมือง(Political Knowledge) ซึ่งความรู้ดังกล่าวนี้คือความรู้ทางการเมือง เศรษฐกิจและสังคม มีวิชาหนึ่งวิชาที่เริ่มต้นในอังกฤษเป็นที่ทราบกันว่าเป็นวิชาที่เกี่ยวข้องกับปรัชญาการเมือง ความรู้เกี่ยวกับการเมืองและเศรษฐศาสตร์ หรือที่เรียกว่า PPE (Philosophy, Politics and Economics) วิชาดังกล่าวนี้มีแนวคิดที่ว่า การบริหารประเทศนั้นจะต้องกระทำโดยบุคคลที่มีความรู้ทางการเมืองอันรวมถึงความรู้ทางสังคมด้วย ขณะเดียวกันก็ต้องมีความรู้เรื่องเศรษฐกิจและธุรกิจ ทั้งเศรษฐกิจภายในประเทศและระหว่างประเทศ แต่ที่สำคัญจำเป็นต้องมีความรู้เรื่องปรัชญาทางการเมือง ซึ่งปรัชญาทางการเมืองนั้นจะรวมทั้งอุดมการณ์และจริยธรรมเพื่อเป็นเครื่องชี้นำในการปฏิบัติ นักการเมืองที่มีความรู้ครึ่งๆ กลางๆ จะเป็นอันตรายอย่างยิ่ง เพราะจะทำให้เกิดการตัดสินใจผิดพลาดเนื่องจากขาดข้อมูลและความรู้ ที่สำคัญขาดอุดมการณ์ที่จะเป็นเครื่องชี้นำ หรือต้องมีประวัติในการประสบความสำเร็จในฐานะทำคุณประโยชน์ต่อประเทศชาติและสังคม ไม่ควรให้ผู้ล้มละลายเข้ามาเป็นตัวแทนสังคม^{๗๘}

๔. ต้องมีประสาทสัมผัสทางการเมือง(Political Sense)

ความสามารถในการเข้าใจนัยสำคัญทางการเมืองอันเกิดจากเหตุการณ์ทางการเมือง ซึ่งจะส่งผลในทางลบหรือทางบวกนั้นเป็นเรื่องที่สำคัญอย่างยิ่ง เพราะการอ่านสถานการณ์ทางการเมืองที่ผิดพลาดอาจจะนำไปสู่ความสูญเสียอย่างมหาศาล กระบวนการทางการเมืองที่เริ่มต้นจากคนเพียงคนเดียวที่ดูเหมือนไม่สำคัญเนื่องจากการอ่านสถานการณ์ที่ผิดพลาด อาจจะไปสู่การขยายขอบข่ายอย่างกว้างขวาง เป็นผลร้ายทางการเมืองได้ ดังปรากฏการณ์ที่เกิดขึ้นเมื่อเร็วๆ นี้^{๗๙}

๕. ต้องมีความรู้ความเข้าใจเกี่ยวกับอารมณ์ทางการเมือง(Political Mood)

การขาดความเข้าใจอารมณ์ทางการเมืองของสังคมจะนำไปสู่ความเสียหายทางการเมืองอย่างหนัก อารมณ์ทางการเมืองสามารถจะกระตุ้นปลุกเร้าให้เกิดขึ้นโดยขบวนการทาง

^{๗๖} เรื่องเดียวกัน, หน้า ๒๓.

^{๗๗} เรื่องเดียวกัน, หน้า ๒๔.

^{๗๘} เรื่องเดียวกัน, หน้า ๒๔.

^{๗๙} เรื่องเดียวกัน, หน้า ๒๕.

การเมือง ความไม่เข้าใจอารมณ์ทางการเมืองย่อมบ่งถึงการขาดประสาทสัมผัสทางการเมือง เพราะทั้งสองส่วนนี้มีปฏิสัมพันธ์ต่อกันอย่างแน่นแฟ้น^{๘๐}

คุณสมบัติทั้ง ๕ ประการดังกล่าวมานี้ เป็นคุณสมบัติเฉพาะของนักการเมืองที่ดีและประสบความสำเร็จ ซึ่งคุณสมบัติดังกล่าวก็เป็นสิ่งจำเป็นสำหรับรัฐบุรุษด้วย เพราะการเป็นรัฐบุรุษจะต้องเริ่มต้นจากการเป็นนักการเมืองที่ดี นักการเมืองที่ดีและประสบความสำเร็จไม่จำกัดเฉพาะผู้ที่สามารถชนะการเลือกตั้งและดำรงตำแหน่งทางการเมืองระดับสูงเท่านั้น แต่ต้องมีคุณสมบัติพิเศษอันเป็นที่ยอมรับของคนทั่วไปว่าเป็นบุคคลที่มีความรู้ ความสามารถ เสียสละ ซื่อสัตย์ สุจริต มีความเป็นผู้นำที่สง่างามน่าเชื่อถือ เปี่ยมด้วยบารมี มีอุดมการณ์และจริยธรรมที่ดีจนเป็นแบบอย่างสำหรับคนทั่วไปได้

ประเด็นเรื่องการขาดคุณสมบัติของนักการเมืองจนนำไปสู่วิกฤตจริยธรรมเป็นเรื่องที่มีความซับซ้อนพอสมควรหากจะให้เจาะลึกลงไปยังต้นตอของปัญหา แต่โดยโครงสร้างของปัญหาพอจะมองเห็นได้ไม่ยากนัก เราสามารถเข้าถึงรายละเอียดบางอย่างของปัญหาเหล่านี้ได้ด้วยการตั้งคำถามที่นำไปสู่คำตอบของแต่ละต้นตอของปัญหาประชากรด้วยคุณภาพมีผลอย่างไรกับสังคม ? ถ้าเรามีความสุขกับสภาพสังคมที่เป็นอยู่ก็คงมองได้ใน ๒ ลักษณะ^{๘๑} คือ :-

- ๑.เราปรับตัวให้กลมกลืนกับปัญหาโดยไม่ได้รับผลกระทบจากปัญหาที่เกิดขึ้นรอบข้าง
- ๒.สภาวะแวดล้อมรอบข้างที่เราอยู่เอื้ออำนวยให้เราอยู่อย่างมีความสุข

จากสภาพสังคมที่เราอยู่ในปัจจุบันในมุมมองส่วนตัวเห็นว่า การที่เราอยู่อย่างมีความสุขได้กับสภาพสังคมที่เป็นอยู่คงเกิดจากตัวบุคคลที่สามารถปรับตัวได้กับสังคมที่เต็มไปด้วยปัญหาในด้านต่างๆ คงไม่ได้เกิดจากสภาพแวดล้อมเอื้อให้เราใช้ชีวิตอยู่อย่างมีความสุข ผลจากความด้อยคุณภาพของประชากรในสังคมสามารถมองเห็นได้ด้วยตาเนื้อไม่ต้องอาศัยทิวทัศน์ใดๆ ปัญหาอาชญากรรม ปัญหาอุบัติเหตุ ปัญหาสิ่งแวดล้อม ปัญหาเด็กและเยาวชน แม้กระทั่งปัญหารถติดหรือปัญหาอื่นๆ อีกมากมายล้วนแล้วเกิดมาจากปัญหาประชากรด้วยคุณภาพ คือ ขาดความรู้ และขาดศีลธรรม ซึ่งเกิดจากไม่ได้รับการศึกษาและไม่ได้รับการอบรมบ่มนิสัยให้เป็นคนมีความรู้และความเป็นคนมีศิลปะในการครองชีวิตโดยไม่ทำให้ผู้อื่นเดือดร้อน จึงจะมีคุณภาพคือมีความรู้เลี้ยงตัวเองและสามารถจนเจือจรรวได้ ประพัตตนเป็นประโยชน์ต่อสังคม คนมีคุณภาพนอกจากจะไม่สร้างปัญหาแล้วยังสามารถช่วยแก้ไขปัญหาและสามารถเยียวยาสังคมได้ ปัญหาเยาวชนนำไปสู่ปัญหาประชากรด้วยคุณภาพ เรื่องนี้เห็นได้ชัดเช่นกัน เยาวชนส่วนใหญ่ที่พลัดตกลงไปในหุบเหวของปัญหาสังคม ไม่ว่าจะเป็นปัญหายาเสพติด การพนัน การหมกมุ่นเรื่องเพศเกินควร ปัญหาความประพฤติตัวไม่เหมาะสมกับสถานภาพทางสังคม เยาวชนอยู่ในสภาวะแวดล้อมที่ไม่เอื้อต่อการพัฒนาทางด้านสติปัญญาและอารมณ์ เขาเหล่านั้นมักจะมีแนวโน้มที่เติบโตมาเป็นผู้ใหญ่ที่ไม่มีคุณภาพ จุดนี้ทำให้มองเห็นที่มาของปัญหาในอีกชั้นหนึ่ง คือปัญหาเศรษฐกิจที่เกิดจากการบริหารงานของรัฐบาลที่คอร์รัปชั่น ทำให้เม็ดเงินภาษีที่ทุกคนในประเทศได้จ่ายไปถูกนำไปใช้ได้อย่างไม่มีประสิทธิภาพ ที่จริง

^{๘๐} เรื่องเดียวกัน, หน้า ๒๗.

^{๘๑} ชานินทร์ กรัยวิเชียร,ศ., คุณธรรมจริยธรรมกับปัญหาเยาวชนในสังคมไทย,หน้า ๑๘.

แล้วนอกจากปัญหาของการคอร์รัปชันแล้วยังเกี่ยวเนื่องด้วยนโยบายที่ไม่มีความเหมาะสมต่อสภาพสังคมและสภาพทางการเมืองด้วย แต่ตัวปัญหาสำคัญยังคงอยู่ที่ปัญหาการคอร์รัปชัน เพราะการคอร์รัปชันทำให้เม็ดเงินที่ถูกนำไปใช้ไม่ถึงประชาชนอย่างเต็มเม็ดเต็มหน่วย และยังมีผลไปยังส่วนราชการที่เป็นข้าราชการประจำ ข้าราชการที่อยู่ในระดับผู้บริหารด้วยคุณภาพมีผลอันสืบเนื่องมาจากข้าราชการการเมืองคนที่มีความสามารถมากที่สุดในส่วนราชการต่างๆ ได้ขึ้นไปสู่ตำแหน่งผู้บริหาร ทำให้ศักยภาพของการทำงานในองค์กรลดลง เรื่องนี้คงขึ้นอยู่กับความเข้มข้นของการคอร์รัปชันของนักการเมืองระดับชาติ ซึ่งจะส่งผลต่อปัญหาสังคมในระยะยาว

นักการเมืองที่คอร์รัปชันเข้าไปสู่ระบบการเมืองได้เพราะประชาชนเลือกเข้าไป นอกจากจะเกิดจากการทุจริตการเลือกตั้งแล้วปัญหาหนึ่งที่มีความสำคัญคือประชาชนขาดองค์ความรู้ที่จะทำให้มองเห็นตัวตนของผู้ที่อาสาเข้าไปทำงานในระบบการเมือง นักการเมืองใช้แนวนโยบายแบบไหนเป็นนักการเมืองที่มุ่งแสวงหาอำนาจมุ่งแสวงหาเงินทองประชาชนที่ขาดองค์ความรู้ในด้านการเมืองการปกครองแยกแยะไม่ออก ส่วนหนึ่งที่เป็นส่วนสำคัญคงเป็นส่วนที่เกี่ยวกับประโยชน์เฉพาะหน้าที่ผู้สมัคร ส.ส. หยิบยื่นให้ด้วย เราจะพอมองเห็นได้ว่ากลุ่มการเมืองที่มีบทบาทในประเทศไทยมักจะเป็นกลุ่มการเมืองเดิมๆ เรื่องนี้ก็ไม่ได้มองว่านักการเมืองทุกคนไม่ดี แต่ก็ปฏิเสธไม่ได้ว่าก็มีอยู่บ่อยที่นักเลือกตั้งกลุ่มเดิมๆ ได้เข้าไปกุมอำนาจสูงสุดในฝ่ายบริหารทำให้ประเทศไทยยังคงจมอยู่กับปัญหาเดิมๆ ซึ่งทำให้การพัฒนาที่เกิดจากแนวนโยบายที่ดีไม่มีความต่อเนื่อง ตัวเราเองจะต้องศึกษาวิเคราะห์ให้ออกว่า นักการเมืองแบบไหนที่มีเจตนาเข้าไปพัฒนาประเทศ? นักการเมืองแบบไหนที่เข้าไปสู่ระบบการเมืองแล้วทำให้สังคมยิ่งถดถอย? หากเราเท่าทันเราก็จะไม่ต้องเป็นส่วนหนึ่งที่ทำให้นักเลือกตั้งที่ไม่ดีเข้าไปสู่ระบบการเมือง ถ้าการเมืองดีสังคมก็ดีไปด้วย เด็กรุ่นใหม่จะได้มีคุณภาพและเก่งฉลาดกว่าเรา เขาเหล่านั้นจะเติบโตขึ้นมาเป็นผู้ใหญ่ที่น่าพาสังคมไปสู่ทิศทางที่ถูกต้อง การมองเห็นวิธีการแก้ปัญหาในระยะยาวทำให้สามารถแก้ปัญหาที่มีการก่อตัวขึ้นอย่างมีความซับซ้อนได้ไม่ยาก การแก้ปัญหานั้นก็ต้องทำในระยะยาวเช่นกัน และสิ่งสำคัญคือเราต้องเชื่ออย่างสนิทใจว่าปัญหาต่างๆ เป็นสิ่งที่แก้ไขได้

๒.๗ สรุป

ในบทที่ ๒ นี้ ผู้วิจัยได้ศึกษาแนวคิดจริยธรรมนักการเมืองทั่วไป ตั้งแต่ระบบการเมือง โครงสร้างพรรคการเมืองและโครงสร้างทางสังคม การขาดสภาพความรู้(วิชา)ขาดสำนึกทางสังคมของนักการเมือง(จริยะ) การขาดภาวะผู้นำของนักการเมือง(วิชา+จริยะ) วิฤตจริยธรรมนักการเมือง จนนำไปสู่ความขัดแย้งรุนแรงในทางการเมือง การแสวงหาผลประโยชน์ทับซ้อนทางการเมือง และการคอร์รัปชัน ผลการวิจัยในบทนี้พบว่า ในระดับโครงสร้างการเมืองทั้งโครงสร้างพรรคการเมือง โครงสร้างทางสังคม มีผลทำให้นักการเมืองขาดความรู้(วิชา)ขาดสำนึกทางสังคม(จริยะ, จรรยาบรรณหรือความรับผิดชอบ) ขาดภาวะผู้นำ(วิชา+จริยะ) นำไปสู่การแสวงหาผลประโยชน์ทับซ้อน การคอร์รัปชัน ขัดแย้ง ก่อให้เกิดปัญหาวิฤตจริยธรรมนักการเมืองจนนำไปสู่ปัญหาความขัดแย้งรุนแรงในทางการเมืองและสังคม เมื่อวิเคราะห์โดยสรุปจะพบว่า ปัญหาทุกประเด็นมีความเกี่ยวเนื่องสัมพันธ์กันในลักษณะลูกโซ่ของปัญหา